

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ

ANABİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMENLERİNİN SİBER ZORBALIK
HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

EDA TİNGİŞ

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANTALYA 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SİBER ZORBALIK HAKKINDAKİ
GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eda Tingiş

Danışman:
Prof. Dr. Yüksel KAŞTAN

Antalya, 2022

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dūřecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

.../.../2022

Eda TİNGİŞ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Eda TİNGİŞ 'in bu çalışması tarihinde jürimiz tarafından
Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek Lisans**
Tezi olarak **oy birliği/oy çokluğu** ile kabul edilmiştir

İMZA

Başkan : (Unvan)**Adı Soyadı**
(Çalıştığı Kurum, Fakülte, Bölüm)

Üye : (Unvan)**Adı Soyadı**
(Çalıştığı Kurum, Fakülte, Bölüm)

Üye (Danışman) : (Unvan)**Adı Soyadı**
(Çalıştığı Kurum, Fakülte, Bölüm)

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI:

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

(Doç. Dr. Ramazan KARATAŞ)
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Simyacı romanında Paulo Coelho; ‘‘Hayatı ilginç kılan bir hayalin gerçekleşme olasılığıdır’’ der. Benim de bugün, hayallerimden bir tanesini gerçekleŐtirmemde bana yardımcı olan, araştırma konumun belirlenmesinden itibaren görüşlerini ve önerilerini benden esirgemeyen, bilgi ve deneyimi ile yol gösteren tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Yüksel KAŞTAN’ a teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecimde motivasyon ve desteklerini benden esirgemeyen değerli arkadaşlarım; Ahmet ÖZTÜRK, Beyza AÇİL, Baysal GÜNGÖR, Ebru ÖZYURT, Enes SUBAŐI, Gülbanu CEYHAN, Münevver ERDEĞER, Sevgi ÇAKMAK ve Zeynep BERBEROĞLU’ na teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana destek veren, beni hep koşulsuz seven, benden desteklerini ve güvenlerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili babam Ramazan TİNGİŞ’ e, annem Őerife TİNGİŞ’ e, ablam Kamile ATAHAN ’a ve eniŐtem Emre ATAHAN’ a sevgi ve saygılarımı sunarım.

Eda TİNGİŞ

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SİBER ZORBALIK HAKKINDA GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Tingiş, Eda

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yüksel KAŞTAN

Ağustos, 2022, 108 Sayfa

Teknolojinin gelişimiyle cep telefonu, internet gibi iletişim sağlayıcıları hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Günümüzde internetin her alanda bireylerin hayatına katkı sağladığı ve bilgi sağlamada önemli bir aracı olduğu bilinmektedir. Eğitimde başlayan değişim, bilgi teknolojilerinin kullanımı ile okul çağındaki çocukları birer internet kullanıcısı haline gelmiştir. İnternet kullanımının yaygınlaşmasıyla beraber çocuklar arasında iletişimin büyük çoğunluğu online ortamda geçmektedir. Bilgi teknolojilerinin kullanımı çeşitli sorunlara yol açmıştır. Olumsuz internet kullanımının zararlı etkileri konusunda oldukça yaygın araştırmalar bulunmaktadır. Çocukların ve ergenlerin olumsuz internet kullanımları sonucunda birçok tehlikenin ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu tehlikeler çocukları sosyal ve psikolojik anlamda tehdit etmektedir. Yapılan araştırmalar internet kullanımının artması ile okul çağındaki çocuklar arasında siber zorbalığın da arttığını göstermektedir.

Yaşanılan dönemin gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının, öğrencilerin sahip olması gereken becerilere yer vermesi, onların geleceğe hazırlaması konusunda önemlidir. Bu nedenle araştırmada, siber zorbalık kavramı ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri merak edilmiştir. Öğrencilerin internet kullanımında karşılaşılabilecekleri siber zorbalık sorunlarının engellenmesi için öğretmen görüşleri önemsenmiş ve bu çalışmada siber zorbalığa karşı sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile oluşturulmuştur. Bu amaçla Antalya'nın merkez ilçelerinde görev yapan 20 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile görüşülmüştür. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış olup elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Siber Zorbalık, Siber Mağdur, Zorbalık, Siber Zorba

ABSTRACT

REVIEW OF SOCIAL STUDIES TEACHERS' VIEWS ON CYBERBULLYING

Tingiş, Eda

Master's Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Education

Thesis Manager: Prof. Dr. Yüksel KAŞTAN

August, 2022, 108 pages

With the development of technology, communication providers such as mobile phones and the internet have become an essential part of our lives. Today, it is known that the internet contributes to the lives of individuals in every field as an important tool for providing information. With the change that started in education and the use of information technologies, school-age children have become internet users. With the widespread use of the Internet, most of the communication among children is taking place online. The use of information technologies has led to various problems. There is widespread research on the harmful effects of negative internet use. It is known that many dangers arise as a result of negative internet use by children and adolescents. These dangers threaten children socially and psychologically. Studies show that cyberbullying among school-age children has increased with the increased use of the internet.

It is important that the middle school Social Studies Lecturer Program, which aims to raise good people and good citizens with the knowledge and skills required by the period of time, includes the skills students should have and prepares them for the future. So in this study, social studies about the concept of cyberbullying has been asked about teachers' opinions. Teachers' opinions were taken care of to prevent cyberbullying problems that students may face in their internet use, and this study aims to review the views of social studies teachers against cyberbullying.

This study was created by qualitative research method. For this purpose, 20 Social studies teachers were interviewed in the central districts of Antalya. The research used a semi-structured interview form from qualitative research techniques, and the data obtained was analyzed by content analysis technique.

Keywords: *Social Studies, Social Studies Teacher, Cyberbullying, Cyber victim, bullying, Cyberbullying*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.2.1. Problem Cümlesi	3
1.2.2. Alt Problemler	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılık.....	5
1.6. Tanımlar	5

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Zorbalık	6
2.2. Siber Mağduriyet	15
2.3. Geleneksel Zorbalık ve Siber Zorbalık İlişkisi	16
2.4. Siber Zorbalık ve Eğitim İlişkisi.....	17
2.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Siber Zorbalık Kavramı	19
2.6. Dünya’da ve Türkiye’de Siber Zorbalık ile İlgili Yapılan Araştırmalar	21

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	26
--------------------------------	----

3.2. Çalışma Grubu.....	26
3.3. Veri Toplama Araçları.....	26
3.3.1. Görüşme Formu.....	27
3.4. Geçerlilik ve Güvenirlik	28
3.5. Verilerin Toplanması.....	28
3.6. Verilerin Analizi	29

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenleriyle Siber Zorbalık ile İlgili Yapılan Bireysel Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular	30
4.1.1. Öğretmenlerin Zorbalık Nedir Sorusuna Yönelik Görüşleri	30
4.1.2. Öğretmenlerin Siber Zorbalığa Yönelik Görüşleri.....	31
4.1.3. Öğretmenlerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumuna Yönelik Görüşleri.....	35
4.1.4. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla İlgili Nereden Bilgi Aldıklarına Yönelik Görüşleri	37
4.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Siber Zorbalık ile İlgili İçerikleri Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	39
4.2.1. Siber Zorbalık ile İlgili İçeriklerin Hangi Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanında Yer Aldığına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	42
4.3. Öğretmenlere Göre, Öğrencilerin Zorbalık İçeren Davranış Türlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri	44
4.3.1. Öğrencileriniz Siber Zorbalık Uyguluyor mu Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	48
4.3.2. Öğrencilerin Siber Zorbalık Uygulama Nedenlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri... ..	51
4.4. Siber Zorbalığa Maruz Kalan (Siber Mağdur) Öğrenciniz Var mı Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	60
4.4.1. Öğretmenlerin, Öğrencilerinin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumunu Nasıl Öğrendiklerine Yönelik Cevapları	62
4.4.2. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla Karşılaşınca Hangi Çözüm Yollarına Başvurduklarına Yönelik Görüşleri	64
4.4.3. Öğretmenlerin Siber Zorbalık ile İlgili Verdikleri Vaka Örnekleri.....	68
4.5. Öğretmenlerin, Okul İdaresinin Siber Zorbalıkla İlgili Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri.....	72
4.5.1. Siber Zorbalıkla İlgili Yerel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor mu Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	75

4.5.2. Siber Zorbalıkla İlgili Genel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor mu Sorusuna.....	76
4.6. Siber Zorbalığın Önlenmesi ile İlgili Öğretmen Görüşleri.....	78

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç.....	86
5.2. Tartışma.....	87
5.2.1. Öğretmenlerin Zorbalık Nedir Sorusuna Yönelik Görüşleri İlgili Sonuçlar	87
5.2.1.1. Öğretmenlerin Siber Zorbalığa Yönelik Görüşleri	88
5.2.1.2. Öğretmenlerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumuna Yönelik Görüşleri.....	88
5.2.1.3. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla İlgili Nereden Bilgi Aldıklarına Yönelik Görüşleri.....	88
5.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Siber Zorbalık ile İlgili İçerikleri Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	88
5.2.2.1. Siber Zorbalık ile İlgili İçeriklerin Hangi Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanında Yer Aldığına Yönelik Öğretmen Görüşleri	89
5.2.3. Öğretmenlere Göre, Öğrencilerin Zorbalık İçeren Davranış Türlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri	89
5.2.3.1. Öğrencileriniz Siber Zorbalık Uyguluyor mu Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	90
5.2.3.2. Öğrencilerin Siber Zorbalık Uygulama Nedenlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	90
5.2.4. Siber Zorbalığa Maruz Kalan (Siber Mağdur) Öğrenciniz Var mı Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	90
5.2.4.1. Öğretmenlerin, Öğrencilerinin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumunu Nasıl Öğrendiklerine Yönelik Cevapları	91
5.2.4.2. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla Karşılaşınca Hangi Çözüm Yollarına Başvurduklarına Yönelik Görüşleri	91
5.2.4.3. Öğretmenlerin Siber Zorbalık ile İlgili Verdikleri Vaka Örnekleri.....	91
5.2.5. Öğretmenlerin, Okul İdaresinin Siber Zorbalıkla İlgili Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri	91
5.2.5.1. Siber Zorbalıkla İlgili Yerel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor mu Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	92
5.2.5.2. Siber Zorbalıkla İlgili Genel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor mu Sorusuna	

Yönelik Görüşler	92
5.2.6. Siber Zorbalığın Önlenmesi ile İlgili Öğretmen Görüşleri.....	92
5.3. Öneriler.....	92
KAYNAKÇA.....	94
EKLER	101
Ek-1 Kurul Kararı.....	101
Ek-2 Bildirim Sayfası	102
ÖZGEÇMİŞ	103
İNTİHAL RAPORU	104

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Zorbalık Nedir Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	30
Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Siber Zorbalığa Yönelik Görüşleri	32
Tablo 3. Öğretmenlerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarına Yönelik Görüşleri	35
Tablo 4. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla İlgili Nereden Bilgi Aldıklarına Yönelik Görüşleri	37
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Siber Zorbalık ile İlgili İçeriklerin YeterlikDurumuna Yönelik Görüşler	39
Tablo 6. Siber Zorbalık ile İlgili İçeriklerin Hangi Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanında Yer Aldığına Yönelik Öğretmen Görüşleri	43
Tablo 7. Öğretmenlere Göre, Öğrencilerin Zorbalık İçeren Davranış Türlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri	44
Tablo 8. Öğrencileriniz Siber Zorbalık Davranışı Uyguluyor mu Sorusuna Yönelik ÖğretmenGörüşleri	48
Tablo 9. Öğrencilerin Siber Zorbalık Uygulama Nedenlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri..	51
Tablo 10. Siber Zorbalığa Maruz Kalan (Siber Mağdur) Öğrenciniz Var Mı Sorusuna YönelikÖğretmen Görüşleri	60
Tablo 11. Öğretmenlerin, Öğrencilerinin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumunu Nasıl Öğrendiklerine Yönelik Cevapları.....	62
Tablo 12. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla Karşılaşınca Hangi Çözüm Yollarına Başvurduklarına Yönelik Görüşleri.....	65
Tablo 13. Öğretmenlerin Siber Zorbalık ile İlgili Verdikleri Vaka Örnekleri.....	68
Tablo 14. Öğretmenlerin, Okul İdaresinin Siber Zorbalıkla İlgili Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri	72
Tablo 15. Siber Zorbalıkla İlgili Yerel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor Mu Sorusuna YönelikÖğretmen Görüşleri	75
Tablo 16. Siber Zorbalıkla İlgili Genel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor Mu Sorusuna YönelikGörüşler	76
Tablo 17. Siber Zorbalığın Önlenmesi ile İlgili Öğretmen Görüşleri	79

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

s. : Sayfa

UNICEF : United Nations International Children's Emergency Fund

vb. : Ve Benzeri

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Tüm dünyada internet kullanımındaki artış ve çeşitlenen kitle iletişim araçları ile insan hayatı büyük ölçüde değişmiş ve kolaylaşmıştır. Bilgiye hızlı bir şekilde ulaşma internetin faydaları arasındayken internet ortamındaki zorbalığın varlığı da gittikçe artmaktadır. Gelişen ve artan internet kullanımı ile çocuklar da birer internet kullanıcısı haline gelmiştir. Çocukların henüz gelişimlerini tamamlayamamışken internet ortamında aktif yer almaları internette karşılaşılabilecekleri tehlikelere karşı çocukları savunmasız bırakmaktadır. İnternet kullanımı ve internette gelecek tehlikelere karşı bilinçsiz olan çocukların internette var olmaları siber zorbalık gibi sorunları da beraberinde getirmektedir.

İnternet kullanımındaki artış günlük hayatımızı olduğu gibi eğitim hayatımızı da etkisi altına almıştır. Eğitimciler eğitimin neredeyse her alanında eğitim teknolojilerini kullanmaktadırlar. Ancak hayatımızın vazgeçilmezi olan teknoloji ve internetin faydaları ile zararları olduğu da bilinmektedir. Dünyada internet kullanımının artması çocukları da birer internet kullanıcısı haline getirmiştir. Siber zorbalık gibi olumsuz durumlar, eğitimde internet kullanımının olumlu getirilerine zarar vermektedir. Tüm dünyada çıkan haberler, siber zorbalığın küresel bir sorun haline geldiğini göstermektedir (Li, 2007a). Türkiye’ de siber zorbalıkla ilgili çalışmalar 2007 yılı itibariyle başlamasına rağmen bu araştırmalar okullarda yaşanan siber zorbalık olaylarının ciddi boyuta ulaştığını ortaya koymaktadır (Ayaş ve Horzum, 2014). Bu nedenle eğitimciler internet kullanımının olumsuz yönlerinin de farkında olmalıdırlar. Çocukların internetteki faaliyetlerinin kontrolü her zaman kolay olmayabilir. İnternet kullanımları sırasında maruz kaldıkları ya da uyguladıkları siber zorbalık konusunda çocukların bilinçsiz olması bu araştırmaya neden oluşturmaktadır.

Günümüz toplumları teknolojinin getirdiği değişimlere uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bireyin her gün gelişen ve insan hayatında önemli yer tutan teknolojinin gelişimine uyum sağlaması, bu süreçte haklarının ve sorumluluklarının farkında olması, dijital dünyaya uyum sağlaması konusunda önemlidir. Tüm bu süreçlerdeki en önemli kişilerin öğretmenler olduğu söylenebilir. Teknolojinin uygun ve etik kullanımına dair etkinliklere sosyal bilgiler dersinde yer verilmesi gençlerin, gelecekte sanal ortamlarda gösterecekleri davranışları olumlu

etkilemesi açısından önemlidir. Sosyal bilgiler öğretmenlerini yetiştiren eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarına verilen eğitim bilgi çağında yaşadığımız günümüzde, müfredat gereği dijital teknolojileri kullanma ve dijital vatandaşlığa uygun şekilde yapılan etkinliklere katılma oranlarının sonraki yıllarda etkin bir sosyal bilgiler öğretmeni olmalarına olanak sağlamaktadır (Aslan ve Çakmak, 2018).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çağın gerekliliklerine uygun şekilde bir nesil yetiştirmek hedeflenmektedir (Taş ve Kıroğlu, 2018). Sosyal bilgiler dersine ait öğretim programında sosyal bilgilerin temel felsefesinde şu ifadeler yer verilmektedir; "...birey kelimesinden daha geniş bir dünya ailesine ait olmak bilincinde olan, içinde bulunduğu topluma samimi hislerle bağlanan, teknolojiyi doğru biçimde kullanarak gerekli bilgi ve beceriyi elde eden nesiller yetiştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı, bireylerin yaşadığı topluma ve dünya insanlarına karşı sorumluluklarını yerine getirip değişen toplum hayatına uyum sağlayarak iyi bir hayat sürmesine olanak sağlamaktır (Kaya ve Öner, 2017). Bu bağlamda siber zorbalık kavramı ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri merak edilmiştir. Öğrencilerin internet kullanımında karşılaşılabilecekleri siber zorbalık sorunlarının engellenmesi için öğretmen görüşleri önemsenmiş ve bu çalışmada siber zorbalık ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Siber zorbalık kavramı internet ortamındaki denetlenmesi zor olan insan davranışlarıdır. Bu çalışmada Antalya İli merkez ilçelerdeki okullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin siber zorbalık hakkındaki görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Buna ek olarak çalışmanın amacı; öğretmenlerin siber zorbalık hakkında ortaokul çağındaki öğrencilerine farkındalık kazandırmalarını ve bu tehlike karşısında öğrencilerini bilinçlenmelerini sağlamaktır.

Bu doğrultuda öncelikle öğretmenlere zorbalık kavramının, ardından siber zorbalık kavramının ne olduğunu sorarak öğretmenlerin siber zorbalık ve zorbalık kavramını nasıl tanımladıkları öğrenilmiştir. Öğretmenlerin siber zorbalığa maruz kalıp kalmadıkları, siber zorbalıkla ilgili nereden bilgi edindikleri sorularak öğretmenlerin siber zorbalık kavramı hakkında genel bilgilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Öğretmenlere siber zorbalık kavramının Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında yer alıp almadığı ve öğrenme alanındaki içeriklerin siber zorbalık için yeterli olup olmadığı sorularak siber zorbalık kavramının sosyal bilgiler öğretim programında ne kadar var olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Öğrencileri siber zorbalığa iten nedenler sorularak öğrencilerin bu davranışlarının temelinde ne olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Öğretmenlere siber zorbalığa maruz kalan ve siber zorbalık yapan bir öğrencilerinin olup olmadığı sorularak öğretmenin bu durum karşısında ne yaptığı öğrenilmiştir. Öğretmenlere daha önce hiç siber zorbalık ile ilgili bir vaka örneği ile karşılaşmışlar mı sorulmuştur. Siber zorbalık ile ilgili okul idaresinin, yerel yönetimin ve genel yönetimin ne gibi faaliyetlerde bulunduğu sorulmuştur. Son olarak öğretmenlere siber zorbalığın önlenmesi ile ilgili neler söylemek istedikleri sorulmuştur.

1.2.1. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin siber zorbalık kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.2.2. Alt Problemler

1. Sizce zorbalık nedir?
 - a. Sizce siber zorbalık nedir?
 - b. Siz daha önce siber zorbalığa maruz kaldınız mı?
 - c. Siber zorbalıkla ilgili nereden bilgi edindiniz?
2. Sizce sosyal bilgiler öğretim programındaki içerikler siber zorbalık ile ilgili yeterli bilgi veriyor mu?
 - d. Sizce siber zorbalık ile ilgili olabilecek içerikler hangi öğrenme alanında yer almaktadır?
3. Öğrencilerinizin zorbalık içeren davranış türleri nelerdir?
 - e. Öğrencileriniz siber zorbalık uyguluyor mu?
 - f. Sizce öğrencilerinizin siber zorbalık uygulama nedenleri nelerdir?
4. Siber zorbalığa maruz kalan (siber mağdur) öğrenciniz var mı?
 - g. Öğrencilerinizin siber zorbalığa maruz kalma durumunu nasıl öğrendiniz?
 - h. Siber zorbalıkla karşılaşınca hangi çözüm yollarına başvuruyorsunuz?
 - i. Siber zorbalıkla ilgili bir vaka örneği ile karşılaştınız mı?
5. Siber zorbalıkla ilgili okul idaresi faaliyetlerde bulunuyor mu?
 - j. Siber zorbalıkla ilgili yerel yönetim faaliyetlerde bulunuyor mu?
 - k. Siber zorbalıkla ilgili genel yönetim faaliyetlerde bulunuyor mu?
6. Siber Zorbalığın önlenmesi ile ilgili neler söylemek istersiniz?

1.3. Araştırmanın Önemi

Çağımızda internet yetişkinlerin olduğu kadar çocukların hayatında da artık vazgeçilmez olmuştur. Teknoloji ve internetteki gelişmeler herkesi etkilemektedir. Çocukların ailelerinin ekonomik, eğitim ya da kültür grubu fark etmeksizin her biri sahip oldukları kitle iletişim araçları sayesinde internete dâhil olup günlerinin büyük bir kısmını internette geçirebilmektedirler. Böylece çocuklar da internet ortamında tanımadıkları insanlarla yazışabilir, fotoğraf, mesaj, ses kaydı gönderebilir, internet sitelerinde dolaşp yorum yapabilirler. Bununla birlikte farkında olarak ya da olmayarak arkadaşlarına veya tanımadıkları insanlara karşı internet ortamında siber zorbalık uygulayabilir ya da siber mağdur olabilirler.

İnternetin gelişmesiyle birlikte çocukların internet ortamında karşılarına çıkabilecek siber zorbalık riski artmıştır. İnternetteki davranışları ile ilgili öğrencileri bilinçlendirmek ve internet kullanımı hakkında farkındalık oluşturarak öğrencileri internetin neden olduğu siber zorbalık, siber mağduriyet gibi olumsuz durumlardan korumak gerekmektedir. Bu noktada, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı değişen toplum hayatına uyum sağlayarak iyi bir birey ve vatandaş yetiştirmeyi hedeflemiştir. Bu nedenle, sosyal bilgiler öğretmenlerinin gelişen teknolojinin olumsuzluklarından biri olan siber zorbalık kavramına yönelik görüşleri önemsenmiştir.

Araştırma, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin siber zorbalık ile ilgili görüşlerinin ortaya konması, öğretmenlerin daha önce siber zorbalığa maruz kalıp kalmadıklarının öğrenilmesi, öğretmenlerin siber zorbalıkla ilgili nereden bilgi edindiği, öğretmenlere göre öğretim programındaki içeriklerin siber zorbalık ile ilgili bilgilendirme için yeterli olup olmadığı, öğretmenlerin siber mağdur öğrencilerinin olup olmadığı, öğrencilerin siber mağduriyet durumunu nasıl öğrendiği, siber zorbalıkla karşılaşıncı hangi çözüm yollarına başvurduğu, siber zorbalıkla ilgili karşılaştığı bir vaka örneği, okul idaresi, yerel yönetim ve genel yönetimin siber zorbalık ile ilgili faaliyetlerde bulunup bulunmadığı, öğretmenlerin siber zorbalığın önlenmesi konusunda söylemek istediklerinin neler olduğunun tespit edilmesi açısından önemlidir.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılacak öğretmenlerin görüşme formundaki soruları içtenlikle cevaplayacakları kabul edilmiştir.
2. Katılımcıların, uygulamaya gönüllü olarak katkı sağladıkları kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılık

Bu araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılında Antalya ilinin merkez ilçelerinden Aksu ilçesinde bulunan Hacıaliler Ortaokulu, Döşemealtında bulunan Yeşilbayır İmam Hatip Ortaokulu, Kepez ilçesinde bulunan Sefa Akın Ortaokulu, Hüseyin Ak Ortaokulu ,Ali Rıza Altıntaş Ortaokulu, Kepez Ortaokulu, Aslanlar Ortaokulu, Mobil Ortaokulu ve Konyaaltı ilçesinde bulunan Okyanus Koleji, Muratpaşa ilçesinde bulunan Mecdude Başakıncı Ortaokulu, Barbaros Ortaokulu ve Birey Kolejinde görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile yapılmıştır. Bu araştırma yukarıda yer alan sorular ve öğretmenlerden alınan cevaplar ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Zorbalık: Zorbalık, hedeflenen kişiyi, sözlü ya da fiziki biçimde üstünlük sağlayabileceği bir biçimde istismar etmek olarak tanımlanabilir (Tamer ve Vatanartıran, 2014).

Siber Zorbalık: Dijital teknolojiler kullanılarak gerçekleştirilen zorbalıktır. Sosyal medyada, mesajlaşma platformlarında, oyun platformlarında ve cep telefonları aracılığıyla diğer kullanıcıları korkutmayı, kızdırmayı veya utandırmayı amaçlayan tekrarlanan davranışlardır (UNICEF, 2020).

Siber Mağdur: Bilgi ve iletişim teknolojileri yoluyla zarar verilen kişi.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Zorbalık

Zorbalık, bir kişinin veya grubun kendilerine göre bazı özellikler açısından daha güçsüz durumda olan kişi ve gruplara karşı gösterdikleri zararlı davranışların tümüdür. Bu zararlı davranışlar güçsüz olan kişi ve gruplara sürekli tekrarlayarak uygulanmaktadır (Kalafat, 2021). Zorbalık, mağdur olan kişiyi sözlü, fiziki veya üstünlük kurarak herhangi bir şekilde istismar etmek olarak tanımlanabilmektedir. Teknolojik zorbalık, teknolojinin arkasına gizlenmiş bir güç dengesizliği olarak ifade edilebilmektedir (Tamer ve Vatanartıran, 2014).

Zorbalık, bir kişi veya grup tarafından, fiziksel olarak (kendisine vurmak veya bir kişiye zarar vermek), sözlü olarak (bir bireyi zorlamak için), cinsel olarak (uygun olmayan teklifler vermek için) ya da ahlaksız içerik göndererek (onu tehdit etmek veya aşağılamak için) bir şiddet eylemi olarak tanımlanabilmektedir. Zorbalık her gün daha fazla insanı etkiler ve hayatın her anında karşılaşılabilmektedir. Bugün okullarda zorbalık, her gün halkı ve hükümetleri rahatsız eden ciddi ve aşırı derecede önemli bir sorundur. Zorbalık, gençlerin okullarda ve mahallelerde refahını tehdit eden şiddet türlerinden biridir. Zorbalığın etkileri bireyler, aileler, okullar ve toplum tarafından hissediliyor ve gençlerin saldırgan eylemleriyle gençlerin güçsüz, sindirilmiş ve aşağılanmış hissetmelerine neden olabilmektedir. Zorbalık; okullar, okul sonrası programlar veya gençlerin yaşadığı bir bölgede meydana gelmektedir (Gladden, Vivolo, Hamburger ve Lumpkin, 2014).

Zorbalık, taciz ve veya saldırganlık türü olarak adlandırılabilir. Zorbalık tüm alanlarda vardır ama bilimsel yayınlarda daha çok okul zorbalığı olarak geçmektedir. Öğrencilerin birbirlerine uyguladıkları alay, tehdit, vurma, hakaret, itme, lakap takma vb. davranışlar zorbalık olarak bilinmektedir. Zorbalık mağdurları, genelde maddi ve manevi tacize uğrayıp fiziksel ve psikolojik acı yaşarlar. Zorbalığa uğrayan öğrencilerde okul fobisi sorunları ile de karşılaşılabilmektedir (Korkmaz, 2016).

Zorbalık fiziksel olmayan biçimlerde de ortaya çıkabilmektedir. Örneğin alay etme, kızdırma, isim takma, dışlama, terk etme, yalan söyleme, dedikodu yayma gibi zorbalık türleri vardır. Zorbalığın öğrencilerin akademik başarıları üzerine etkisi fazla incelenmemiştir. Buna rağmen okuldan kaçmak, okulda kendini güvensiz hissetmek, okulla ilgili etkinliklerden

kaçınmak öğrencilerin akademik başarısını kötü etkileyebileceği tahmin edilebilmektedir. Hem zorbalık uygulayan hem de zorbalık mağduru olan öğrencilerin fiziksel ruhsal akademik gelişimlerinin olumsuz şekilde etkilendiğini ve bu durumun sadece okul sürecinde sınırlı kalmayıp öğrencilerin hayatlarının devamında da etkisini sürdürdüğü bilinmektedir (Pişkin, 2002).

Okullarda uygulanan zorbalık ile ilgili yapılan araştırmaların çoğunda mağdur ve zorba öğrencilerin oranları saptanmaya çalışılmaktadır. Bunun amacı zorbalığın okullarda yaygınlık derecesini ortaya koymaktır. Okullarda görülen zorbalık davranışları, zorbalığa maruz kalan öğrencinin okuldan kaçması, okulda kendini güvende hissetmemesi gibi durumlar öğrencilerin akademik gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Zorbalık mağduru öğrencilerin genel olarak gruptan dışlandıkları ve yalnız oldukları bilinmektedir. Öğrencilerin, mağdur olan öğrenci ile arkadaş olmak istememelerinin nedeni, kendilerinin de benzer zorbalık davranışlarına maruz kalmalarından korkmaları ya da statü kaybetmek istememeleri gibi durumlar neden olarak gösterilebilmektedir. Zorbalık ile ilgili okul personelinin gerekli önlemleri almamasının bazı sebepleri olabilmektedir. Zorbalık davranışı; kızdırma, alay etme, dışlama şeklinde ortaya çıktığı için öğretmenler bu durumu önemsememektedir. Diğer sebep ise, mağdurların maruz kaldıkları durumla ilgili öğretmenleri yeterince bilgilendirmiyor olmalarıdır. Bunların sonucunda nedeni ne olursa olsun okulda kendilerini güvende hissetmeyen öğrencilerin devamsızlık yapmaları kaçınılmaz olmaktadır. Dolayısıyla özellikle okul yöneticileri ve diğer okul personelleri; okulu zorbalardan koruma, güvenli ve özgür bir ortam haline getirme gibi sorumluluklar taşımaktadırlar (Pişkin, 2002).

Öğrencilerden bazıları günlerinin bir kısmını zorbalardan korkarak geçirmektedirler. Zorbalık mağduru olan öğrenciler oyun bahçesi, tuvalet, kantin gibi alanlara gitmekten korkmaktadırlar. Çünkü daha önce bu alanlarda zorbalığa maruz kalmışlardır. Zorbalık durumunda baskın olan kişi, tekrarlı ve kasıtlı olarak diğer kişilere zarar vermektedir. Bu zararlar; vurma, tekme atma ya da isim takma şeklinde gerçekleşmektedir. Okullarda zorbalığı durdurmak için birçok program geliştirilmiştir. Bunların başarılı bir şekilde uygulanması; öğretmen, yönetici, anne-baba ve öğrencilerin tam desteği ile mümkün olabilmektedir. Öğretmenlerin bu konuyla ilgili eğitilmesi ile bu sorunun çözüleceğine inanılmaktadır. Bunların yanında öğrencilere zorbalıkla karşılaşınca neler yapabilecekleri konusunda bilgilendirme çalışmaları yapmak da önem taşımaktadır (Kartal ve Bilgin, 2007).

Türkiye de bu konuyla ilgili çalışmalar 2000’li yıllarda başlamıştır. Okullarda ergenler arasında zorbalık davranışlarının artması ile Milli Eğitim Bakanlığı Okullarda “Şiddetin Önlenmesi ve Şiddetle Mücadele İçin Yerel Ortaklıklar” adlı toplantıda şiddetten sorun olarak

bahsetmiş ve “Şiddet Eylem Planları” adında okullarda bir hareket başlatmıştır (Metli, 2017).Yapılan araştırmalar çocukların büyüdükçe fiziksel zorbalık uygulama oranlarının azaldığını ama 11- 15 yaşları arasında çeşitli sebeplerden dolayı sözel zorbalığın arttığını göstermektedir.2000 ve sonrasında itibaren teknoloji araçlarının artması ve yaygınlaşması ile ergenlerin iletişimleri sanal ortamlara taşınmış ve iletişim teknolojileri hayatlarının vazgeçilmez bir parçası olmuştur (Burnukara, 2009).

Teknolojik ve sosyal yönüyle karmaşık olan internet, bugün tüm dünyada kullanılmaktadır. Teknoloji ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte insan ırkının daha önce hiç denemediği yeni bir iletişim alanı kurulmuştur. Bu yeni iletişim alanında görüntülü konuşma, mesajlaşma, sohbet odaları, web sayfaları gibi en çok da ergenlik çağındakileri etkileyen iletişim olanakları sunulmaktadır (Holfeld, 2014). Teknolojik ilerlemeler ile insanlar sosyal medya platformlarını ve teknolojik cihazları daha fazla kullanmaya başlamışlardır. İletişim teknolojilerinin sağlıklı kullanımı insanları birbirine bağlayıp pek çok olumlu özellikler taşıırken iletişim teknolojilerinin sağlıksız kullanımları da pek çok olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Kalafat, 2021). İnternet insanları bir ağ içerisinde bulundurabilme özelliği nedeniyle insan hayatını kolaylaştırmaktadır. İnsanlar günlük işlerinin büyük kısmını internet sayesinde gerçekleştirebilmektedirler. Ancak insanlar işlemlerini gerçekleştirirken örneğin uçak bileti alırken, bankacılık işlemi yaparken, sosyal ağları kullanırken, resim paylaşp, online kitap okurken bazı kişisel bilgilerini kullanmaktadırlar. Bu bilgilerin başkalarının eline geçmesi ile yeni medya araçları yoluyla zorbalık yapılabilmektedir (Çiftçi, 2018).

Teknolojideki gelişmeler ile artan sosyal medya ve internet kullanımı Türkiye’de siber zorbalığın gençler arasında arttığını ve araştırmalara konu olduğunu göstermektedir. Buna rağmen, Türkiye’de siber zorbalık ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında Türkiye’nin tüm bölgelerini kapsayan siber zorbalık ile ilgili bir araştırmanın yapılmadığı görülmektedir (Akça, Başak ve Salı, 2005). Teknolojideki değişim ve dönüşüm tüm dünyayı etkilediği gibi Türkiye’yi de etkilemektedir. Büyük talep nedeni ile diğer teknolojik değişimlere göre iletişim teknolojilerindeki değişim daha fazladır. Hayatımızın tüm alanlarında teknolojiyi kullanmaktayız. Gençlerinde iletişim teknolojilerini kullanması birçok sorun ortaya çıkarmaktadır. Dünyadaki gençler arasında internet kullanımı ve kullanım sürelerinin artışı gençler arasında yoğun seyretmektedir. Bu durum bazı avantaj ve dezavantajlara neden olmaktadır (Çiftçi, 2018). Bireylerin bilgiye erişme ve bilgiyi paylaşma, kendilerini özgürce ifade etme, kimliklerini keşfetme, eğlenme, diğer insanlarla korkusuzca konuşma ve başkalarıyla etkileşimde bulunmalarına olanak sağlayan bilgi teknolojileri, sosyal medya ve web2.0 teknolojilerindeki gelişmelerle, hayatımıza girmektedir. Bu teknolojiler hayatımızı

kolaylaştırdığına inanılan bazı fırsatlar sunsa da çeşitli olumsuz durumlarla da karşılaşmaktadır (Önal, Önal ve Çakır, 2020).

Eğitim alanında da yenilikler her alanda olduğu gibi devam etmektedir. Bu yeniliklerin en yaygın olduğu alan teknoloji kullanımı ile ilgili olmaktadır. Teknolojinin öğrencilerin hayatlarındaki yeri yalnızca eğitimle sınırlı olarak kalmamaktadır (Tanrıkulu ve Arıca, 2013) İletişim teknolojilerindeki ilerlemeler nedeniyle okul çağındaki çocuklar arasında da siber zorbalık görülmektedir. Ergenler arasında büyüyen bir tehlike olan siber zorbalık araştırmacıların da ilgisini çekmektedir. Teknolojinin yaygın kullanımından önce öğrenciler daha çok zorbalık faaliyetlerinde bulunmaktaydılar. Zorbalık yalnızca belirli bir ortamda yaşanmaktaydı. Siber zorbalık ergenleri kötü etkileyen küresel bir sorun haline geldiği söylenebilir. Bundan dolayı siber zorbalık ile ilgili bilgi sahibi olmak öğrencileri koruyabilmek için önemli olmaktadır (Tanrıkulu, 2019).

Günümüzdeki çocuklar, eskiden bilim kurgu gibi görünen pek çok fırsata bugün teknoloji sayesinde sahip olmaktadır. Okullar, ebeveynler ve çocuklar teknolojiye bu gelişmelerden çok fazla yararlanmaktalar ancak teknoloji pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu durumda yetişkinlerin yapması gereken ilk şey, mevcut teknolojinin kullanımı ve çocukların buteknolojileri kullanma yolları hakkında daha bilgili olmaktır. Siber bir dünyada yetişmeyen birçok ebeveyn ve öğretmen, çocukların kullandığı araçlar konusunda kendilerini rahat hissetmemektedir (Keith ve Martin, 2005). Fiziksel zorbalık ve siber zorbalık birlikte gerçekleşebilir. Ama siber zorbalık dijital dünyada izler bırakır. Bu izler daha sonra yardım sağlayacak kayıtlardır. Teknoloji çocukların öğrenmesini, iletişimde kalmasını ve eğlenmesini sağlamak için fırsatlar ortaya çıkarırken çoğu zaman onları risklerle karşı karşıya da bırakabilmektedir. Pandemi öncesinde de internetteki yanlış bilgiler, siber zorbalık, cinselsömürü vb. çocukların güvenliğini tehdit etmekteydi. Pandemi öncesinde çevrimiçi ortamda zaten zarar gören çocuklar, pandemi ile ekran başında kalma süreleri artınca internette neden olduğu zarar da buna paralel olarak artmış olabilir. Tüm bunlarla birlikte çevrimiçi ortamda fazla zaman geçirmenin; açık hava etkinliklerine az zaman ayırma, kaygı, sağlıksız beslenmeye ve uyku kalitesi düşüklüğüne yol açtığını gösteren kanıtlar çocukların sağlığı için endişelerin artmasına neden olmaktadır (UNICEF, 2020).

Son hızla yaygınlaşan yeni iletişim teknolojileri sanal dünya bağlamında değişerek yeni platformlarda bizlerin karşısına, siber zorbalık olarak gelmektedir (Uluçay ve Melek, 2017). Eğitim teknolojilerindeki gelişmeler çocukların internet araçlarını yaygın biçimde kullanımı ve internetin okul hayatının bir parçası haline gelmesi okullarda yaşanan siber zorbalık vakalarının artmasına neden olmuştur. Araştırmacılar küçük yaşlardaki ergenlerin siber

zorba ya da siber mağdur olma oranlarının diğer ergenlere göre daha fazla olmasını; bu gençlerin siber zorbalık karşısında daha tecrübesiz olmalarına, tehditlere çabuk inanmalarına ve yaşadığı olayı doğru değerlendirmedigine bağlamaktadırlar (Burnukara ve Uçanok, 2012). 21.yüzyılda okul şiddeti yeni bir şekilde ilerlemektedir. Yeni teknolojiler zorbalının kurbanlarına erişmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu zorbalık şekli siber zorbalık olarak bilinmektedir. Günümüzde, çocuklar genellikle yetişkinler tarafından bilinmeyen ve gözden uzak iletişim yolları ile iletişim kurmaktadır. Bu durum ebeveynlerin ve okul yöneticilerinin sorununu anlamalarını ve bununla ilgili bir şeyler yapmalarını zorlaştırmaktadır (Keith ve Martin, 2005).

Siber zorbalık, öğrencileri ve okulları etkileyen bir sorundur. Daha fazla çocuk ve ergenin cihazlarla teması olduğu için siber kabadayılık olasılığı daha yaygın hale gelmektedir. Siber zorbalık, zorbalıkla benzer şeydir ancak e-posta, kısa mesaj, doğrudan mesaj, genel mesaj veya fotoğraf gönderme şeklinde gerçekleştirilmektedir. Siber zorbalığın tehlikeli olan kısmı, bilgilere erişimi olan herkese dağıtılabiliyor olmasıdır. Bu bilgiler alıcının istediği kadar görüntülenebilir. Teknolojinin erişilebilirliği nedeniyle, pek çok genç çevrimiçi ortamda zorbalık yapmayı tercih ediyor ve ergenler her zaman elektronik aygıtlarıyla temas halinde oldukları için her zaman mevcut olan bir zorbalık biçimi haline gelmektedir (Beghin, 2020).

Siber zorbalık hem öğretmen hem de öğrenci için başa çıkılması zor bir durum gibi görünse de gerekli bilgiler okul birimi ile paylaşılırsa siber zorbalık yönetilebilmektedir. Öğrencilerin öğretmenlerden ve diğer okul personelinden destek almaları ve çevrimiçi kullanım için doğrudan davranışlar öğrenmeleri gerekmektedir. Siber zorbalık okul çocuklarını önemli ölçüde etkilemektedir. Siber zorbalığa karşı mücadele etmek için okulların öğretmenlerin eylemlerini desteklemesi ve siber zorbalık endişesini ele almak için hangi eylemlerin gerçekleştirileceği konusunda rehberlik sağlaması gerekmektedir. Siber zorbalığın nasıl ele alınacağına ilişkin mesleki gelişim oturumları, okul personeli için bir öncelik olmalıdır. Genel olarak okulların ve sınıfların kabul ve destek ortamlarına sahip olması gerekmektedir.

Öğrencilerin güçlü yönlerini geliştirmeleri ve herkesin farklılıklarını kabullenmeleri sağlanabilirse siber zorbalığa katılma isteklerinin daha az olabileceği düşünülebilir. Tüm çocuklar, nazik, anlayışlı ve uygun iletişim becerilerinin öğretilmesi, kapsayıcı ve destekleyici bir sınıfın parçası olmalıdır. Okul personeli siber zorbalık yönetimi ve öğrencileri için güvenli ve farklı ortamlar sağlama konusunda birleştikten sonra zorbalık daha az sayıda öğrenciyi etkileyebilir (Beghin, 2020).

Öğrenciler; yeni beceriler ve siber zorbalığa karşı güvenliği sağlayacak yeni planlar geliştirilmeden başarılı olamamaktadırlar. Ne yazık ki, okul ortamında da karşımıza çıkan siber

zorbalık istenmeyen olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Geçmişte karşılaşılan vakalarda sergilenen yanlış davranışlar siber zorbalığa karşı okul danışmanlarının etkili bir şekilde müdahale etme becerisini engelledi. Anlayış eksikliği ve ceza korkusu, birçok gencin neden siber zorbalığı bildirmemeyi tercih ettiğini ve bu konunun önüne geçilebileceği konusunda neden umutsuz hissettiğini açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin, siber zorbalıktan haberdar olan yetişkinler siber zorbalığın etkisini görmezden gelebilmekte ve mağdur için destek aradığı yetişkinin “sadece görmezden gel” dediğini duymak, yardım etmek yerine daha fazla sıkıntıya neden olabilmektedir (Florang, 2020).

Siber zorbalık artık göz ardı edilemeyecek, rahatsız edici bir tartışma haline geldi. Siber zorbalığın öğrenci için oluşturabileceği riskler nedeniyle bu konuda mücadele edip farkındalık oluşturabilecek kişiler okul personelleridir. Öğrencilerin olumsuz çevrimiçi deneyimlerine yardımcı olmak için eğitim ve okul danışmanlarının bu konuyla ilgili uygulaması gereken, çeşitli özel müdahaleler de vardır. Mevcut araştırmalar, siber zorbalığın ergen öğrenci nüfusunun ruh sağlığı ve güvenliği üzerindeki olumsuz etkisini vurgulamaktadır. Siber zorbalığı bir “ev sorunu” olarak sınıflandırmak, yalnızca gençlerin karşılaştıkları olumsuz sonuçları ve umutsuz duyguları daha da arttırmaktadır. Eğitimciler öğrencileri desteklemeye, önleme ve müdahaleye yönelik yaklaşımları savunmaya, felsefede değişikliklere model olmaya, öğrencilere, ebeveynlere eğitim sağlamaya ve en önemlisi ergenlere yardım etmek için gerekli olan olumlu başa çıkma ve sosyal becerileri doğrudan aşılama yardımcı olmaya hazırlıklı olmalıdır (Florang, 2020).

Teknolojik alandaki gelişmeler ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler her alanda teknolojik aletlerin kullanımını arttırmaktadır. Teknolojik aletlerden özellikle; cep telefonu ve internet kullanımında önemli ölçüde artış gözlenmektedir. İletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler eğitimde de sıklıkla kullanılmaktadır. Bu durum teknolojinin gençler tarafından kullanımının hızlanmasının önünü açmaktadır. Öğrencilerin okul ortamında gerçekleştirdikleri zorbalık davranışlarını, sanal ortama taşınmaları bilişim ve iletişim teknolojilerinin getirdiği önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Siber zorbalık davranışını uygulayan kişi kimliğini gizleyebilmektedir. Bu durum siber zorbalığın en önemli yönlerinden birini oluşturmaktadır. Siber alanın denetlenememesi siber zorbalık davranışı sergileyen kişilerin amacına kolayca ulaşmasını sağlamaktadır. Siber zorbalık davranışının başka bir önemli yönü e siber zorbanın hızlı bir şekilde birçok kişiye ulaşabilmesidir. Siber zorba, teknoloji sayesinde mağdur olan kişiyle her an ve nerede olursa olsun iletişim kurabilmektedir (Peker, 2013).

İletişim teknolojilerindeki gelişmeler gençlerin hayatında önemli biçimde yer almaktadır. Gençlerin iletişim teknolojilerine sahip olması, bu teknolojileri kullanma becerileri ve diğer arkadaşlarıyla iletişimlerini hangi biçimde devam ettireceklerini belirleyen asıl etmenlerden biri haline gelmektedir. Teknolojinin bu kadar hızlı biçimde geliştiği bir dönemde yetişmeleri günümüz gençlerine kolaylıklar sağlamıştır. Bu kolaylıkların birçok olumsuzluğu da yanında getirdiği söylenebilir. Gençlerin teknolojiye aşırı biçimde yoğunlaşıp sanal oyunlarda başarılı olmak için zamanlarının tamamını harcamaları, sürekli hareketsiz biçimde kalıp obezite gibi çeşitli sorunlarla karşılaşmaları, kişisel bilgilerini paylaşp zararlı içerikler üreten sitelere girmeleri bu sorunlardan bazıları olarak bilinmektedir. Gençler arasında iletişim teknolojilerine erişimin artmasıyla aralarında görülen zorbalık, sanal ortama taşınmaktadır. Bu durum siber zorbalık olarak bilinmektedir. Siber zorbalığın bilinen en önemli özelliklerinden biri kimliklerini gizleyebiliyor olmalarıdır. Kimliğini gizleme olanağına sahip olan siber zorba interneti kullanarak cezalandırılma korkusu olmaksızın; alay etme, dedikodu çıkarma, tehdit etme gibi davranışlarını gerçekleştirmektedir. Ergenler, okulda yaşanan sorunları internet ortamına kimliklerini gizleyerek taşıyıp hesaplaşma çabasına girmektedirler. Bu nedenle siber zorbalık ve geleneksel zorbalık kavramlarının iç içe olduğu söylenebilir (Eroğlu, 2014).

Öğretmenlerin ve yöneticilerin siber zorbalık ile ilgili tüm olayları önleme ve müdahale etme konusunda ciddi rollere sahip oldukları bilinmektedir. Türkiye de bulunan yönetmeliklerde teknolojik iletişim araçları ve siber zorbalık ile ilgili kavramlardan bahsedilmemektedir. Diğer bir taraftan belirli siber zorbalık davranışları, Ortaöğretim Kurumları Ödül Disiplin Yönetmeliği kapsamında suç sayılan davranışlarla Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) bilişim suçları ile ilgili bazı maddeler birbiriyle örtüşmektedir. İlgili maddelerde bazı davranışların gerçekleşme biçimine göre gereken yükümlülükler tanımlanmaktadır (Kalender ve Keser, 2018).

Facebook, Twitter ve bugün en çok kullanılan sosyal ağ olan WhatsApp, siber zorbalık davranışlarının en yaygın yeri olma potansiyeline sahiptir (Küçüksüleymanoğlu, 2019). İnsanlar bilişim teknolojilerini, teknolojinin amaçlarının dışında diğer insanlara zarar vermek için kullanabilmektedirler. Bu davranışlara genel olarak siber zorbalık denmektedir. İnternet ve internet araçları kullanılarak insanlara kasıtlı olarak zarar vermek siber zorbalık olarak tanımlanmaktadır. Siber zorbalık mağdurları bu olaylardan olumsuz biçimde etkilenmektedirler. Siber zorbalar yaptıkları davranışların zarar verici nitelikte olmadığını düşünseler de bu olaya maruz kalanlar intihar dahi edebilmektedirler (Ayaş ve Horzum, 2014).

Türkiye de siber zorbalıkla ilgili çalışmalar 2007 yılı itibariyle başlamasına rağmen bu araştırmalar okullarda yaşanan siber zorbalık olaylarının ciddi boyuta ulaştığını ortaya koymaktadır. Teknolojinin yaygın kullanımı ile bu tür olayların sosyal ilişkilerde ve okullarda gittikçe önemli bir sorun haline geleceği öngörülmektedir. Siber zorbalık bireyleri psikolojik olarak ciddi biçimde olumsuz etkilemektedir. Siber zorbalık yaşayan bireylerde bu durum nedeniyle somatizasyon bozukluğu adında bazı rahatsızlıklar ortaya çıkmaktadır. Siber zorbalığa uğrayan birey yaşadığı olumsuzluklar nedeniyle kusma, nefes darlığı, karın ağrısı, çarpıntı, bulantı gibi tepkiler gösterebilmektedir. Yalnızca bu olaya maruz kalan öğrenciler için değil, siber zorbalık uygulayan öğrenciler için de bazı psikolojik destek çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Siber zorbalık gibi olaylar genel olarak evden yapıldığı için ailelerin bu konuda dikkatli olması gerekmektedir. Özellikle aileler çocuklarının siber zorbalık gibi durumlar yaşadığını fark ettiğinde okul psikolojik danışmanına başvurmalıdırlar (Ayaş ve Horzum, 2014). Siber zorbalık, zorba ve kurban arasındaki elektronik cihazlar aracılığıyla yapılan davranışlardır. Saldırganca mesajlar, kişisel bilgilerin çalınması, özel görüntülerin yayınlanması gibi birçok şekilde siber zorbalık davranışları uygulanmaktadır (Olweus, 2012). Siber zorbalık günümüzde birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu araştırmalar teknolojinin gelişmesiyle ergenlerin internet kullanımının artması ile siber zorbalığa maruz kalan ve siber zorbalık yapan gençlerin sayısının arttığını göstermektedir. Bu nedenle siber zorbalık üzerine devletin önlem ve uygulamaları arttırılmalı ve eğitim politikaları ile desteklenmelidir. Dünyada internetin kullanımının yaygınlaşması ile sosyal ve ekonomik hayat üzerinde etkili olan yeni bir dönem ortaya çıkmıştır. Bu yeni gelişim ve sosyalleşme olanaklarının yanında bazı sorunlar da ortaya çıkmıştır. Cep telefonu, internet, mesajlaşma araçları insan hayatını kolaylaştırırken bunun yanında kötü niyetli kullanıcılar tarafından rahatsız edici bir araca dönüşmektedir. Bu gibi durumlar internet aracılığıyla çeşitli zararlı olayların önünü açmış ve bu eylemlerin siber zorbalık olarak bir kavram altında toplanmıştır. Hayatımızın bir parçası olan teknolojinin neden olduğu siber zorbalık en fazla ergenleri etkilemektedir. Yapılan araştırmalar siber zorbalığın okul sınırları dışında da devam ettiğini göstermektedir. Bu nedenle siber zorbalık mücadele edilmesi gereken bir kavramdır (Tamer ve Vatanartıran,2014). Kanunlara göre siber zorbalık suçtur ve cezai yaptırımları vardır. Bu nedenle siber mağdur olmak bireyin birçok psikolojik sorunlar yaşamasına neden olabilir. Yetişkinler siber zorbalığın neden olduğu sorunları yaş, gelir durumu ya da statüleri nedeniyle kendileri halledebiliyorken ergenler siber zorbalığın getirdiği sorunları çözmede desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (Çiftçi, 2018). Siber zorbalık davranışlarına şunlar örnek verilebilir; Sosyal medyada kişiler ile ilgili dedikodular ve uygunsuz fotoğraflar yaymak, mesajlaşma uygulamaları ile kişiler hakkında kötü yorumlar ve

mesajlar göndermek, başka birinin kimliğine girip onlar adına diğer insanlarla mesajlaşmak bunlardan bazılarıdır (UNİCEF, 2020).

Çitçi'ye göre zorbalık yapmaktaki amaç;

- Kişiyi kişinin rızası dışında bir şeyi yaptırmak,
- Kişiyi karşı üstünlük kurmak,
- Mağdurla dalga geçmek,
- Kişiyi zarar vermek,
- Mağdurun zorbanın çıkarları doğrultusunda karar vermesini sağlamak.

Siber zorbalar başkalarını korkutmaktan hoşlandıkları için, siber zorbalık pek çok şeyi kapsamaktadır. Siber zorbalar anonim olma özelliklerini kullanarak farklı uygulamalar ve beceriler ile kurbanlarına saldırmaktadırlar (Gallo, 2021). Öğrencilerin siber zorbalık uygulama nedenlerine bakıldığında; can sıkıntısı, intikam alma isteği, arkadaş ortamı oluşturmak gibi nedenlerle ortaya çıkmaktadır (Yaman ve Peker, 2012).

Çoğu durumda, siber zorbalık akademik olarak maksimum potansiyellerine ulaşma yeteneklerini etkilemektedir. Siber zorbalık davranışlarını anlamak, okulun davranış kurallarının bir parçası olmalıdır. Siber zorbalık bugün okullarda etkileri uzun sürebilecek, acil bir sorun olmaya devam etmektedir. Siber zorbalık, bir faili (siber zorba), bir hedefi (kurban) ve seyircileri içermektedir. Siber zorbalığın gerçekleşmesi için zorba, hedeflenen öğrenci ile ilgili sosyal medya sitelerine olumsuz yorumlar paylaşarak rahatsız edebilmektedir. Siber zorbalık davranışlarında bulunan ergenler, isimsiz kalabilmekte ve genellikle yüz yüze söyleyemeyecekleri şeyleri bu şekilde ifade edebilmektedirler. Okul ortamında zorbalık olarak başlayan olaylar internet ortamına taşınarak siber zorbalık olarak devam ettirilmektedir. Siber zorbalık, okullarda eğitimlerine devam eden öğrencileri etkilediği için eğitim yönetimi içine dahil olmaktadır. Bu nedenle okullarda iyi bir örgütlenme, kontrol etme, planlamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Siber zorbalık sorununa bütüncül yaklaşılarak tüm eğitim personelleri ile hareket etmek gerekmektedir (Tunca, 2019). Zorbalık kavramı yeni teknolojiler sayesinde evrilerek karşımıza siber zorbalık olarak çıkmaktadır. Öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalması şüphesiz birçok olumsuz etkiler bırakmaktadır (Uluçay ve Melek, 2017). Öğretmenler ve öğrenciler arasında güvenilir bir ilişki kurmak; öğrencilerin siber zorbalık olaylarını bildirme ve endişelerini giderebilecekleri konusunda rahat hissetmelerini sağlamaktadır (Ware, 2021).

Siber zorbalıkla ilgili en önemli nokta, empati yapmama durumudur. Siber zorbalar; mağdurların yüzlerini görmek, oluşan hasara şahit olmak ve kendilerini durdurmak gibi hislerin eksikliğinden dolayı bu rahatlık ile hareketlerini sürdürmektedirler. Ortaokul seviyesinde

öğrenim gören çocuklarda en fazla gözlenen siber zorbalık seviyesi çocukların; okullara, sınıf seviyesine, cinsiyete, internet kullanım oranına, kişisel yetkinliklerine göre değişikliğe uğrayabilmesine rağmen yapılan araştırmalar çocukların çoğunun siber zorbalığa maruz kaldığını göstermektedir. Sosyal medya, sistemin kullanıcısı olan kişileri içermektedir. Bu sitelere üye olunması sırasında birtakım sorulara cevap verilmesi istenir. Kişilerin bu sorulara verdikleri cevaplar ile sosyal medya görünümüleri oluşturulmaktadır. İnternet ortamında ergenlerin ilgisini çeken birçok sanal oyun vardır. Bu oyunların bir kısmı bilgisayara karşı oynanırken diğer bölümü de kullanıcılara karşı oynanmaktadır. Oyuncular bu oyunları birbirlerine karşı oynayabilirken bazen de iş birliği kurarak bilgisayara karşı oynanabilmektedir. Tüm bu süreçler, bireylerin oyun oynarken iletişim kurmalarına zemin hazırlamaktadır (Sipahi, 2019). Yapılan araştırmalara göre siber zorbalık günümüzde yaygın bir sorun haline gelmektedir. Siber zorbalığa maruz kalan bireylerde psikolojik bazı problemlerin ortaya çıkabileceği belirtilmektedir (Peker, 2015).

Siber mağduriyet ve zorbalığın önüne geçilebilmesi için bazı stratejiler ergenlik döneminde gençlere öğretilmelidir. Gençler, siber zorbalık ile ilgili suçlar hakkında yer alan kanunlardan habersiz oldukları için, yapılan faaliyetlerin suç olduğunun bilincinde olmadıkları düşünüldüğünden bu konularda bilinçlendirilme çalışmaları yapılması gerekmektedir (Çiçek, 2019). Siber zorbalık küresel bir sorun haline gelmektedir. Siber zorbalık sorunun ciddiyetini anlayabilmek için insanların, potansiyel tehlikeler konusunda farkındalık kazanmaları için neyin siber zorbalık olarak tanımlandığını bilmeleri gerekmektedir (Saengprang ve Gadavanij, 2021). Siber zorbalığın üstesinden gelmek, siber zorbalığı anlamayı, bu tür davranışlar için önleyici adımlar atmayı ve bu tür olaylara uygun şekilde müdahale etmeyi gerektirmektedir (Kavuk Kalender ve Keser, 2018).

2.2. Siber Mağduriyet

Günümüzde teknolojinin çevremizi sardığı ve siber iletişim araçlarının insanlar arasında en önemli araçlar haline geldiği görülmektedir. Siber iletişim araçlarının başkalarına karşı kötüye kullanımı siber zorbalık gibi sorunları karşımıza çıkarmaktadır (Tanrıkulu, 2013). Türkiye de son yıllarda iletişim teknolojilerinin gençler arasında çok yaygın kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Bu durum siber mağduriyet ve siber zorbalık oranlarının artmasına neden olmaktadır (Cicioğlu, 2014). Siber zorbalığa uğrayıp mağdur edilen birçok öğrenci bu olayı yetişkinlere bildirmemektedir. Öğrenciler yetişkinlerin bu durumun önüne geçemeyeceğine ve internet erişimlerini engelleyeceklerine inanmaktadırlar

(Özby, 2013). Siber zorbalık ve mağduriyet araçlarının; web siteler, sohbet odaları, internet oyunları, kameralar vesosyal ağ sitelerinden oluştuğu bilinmektedir (Çiçek, 2019).

Siber zorbalık sonucunda mağdurda olan kişide çeşitli psikolojik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Zorbalar kurbanlarını; içe dönük, çalışkan kişilerden seçmektedirler. Siber zorbalar genel olarak fiziksel açıdan güçsüz, içe kapanık kişiler olmaktadır. Siber zorbalar gerçek hayatta başa çıkamayacağı kişileri bu şekilde rahatsız etmeye çalışmaktadırlar. Çocuk yaştaki kurbanlar maruz kaldıkları siber zorbalık karşısında deneyimsiz oldukları için yetişkinler gibi tepki veremeyebilirler. Çocukların zamanının büyük bölümü okulda geçtiği için okul ortamında da mağdur edilebilmektedirler. Mağdur edilen öğrenciler ailelerinden, öğretmenlerinden yardım isteyerek bu durumdan kurtulabilmektedir. Aile ile iletişim son derecede önemlidir. Aileler çocuklarında ortaya çıkan değişiklikleri fark etmesi ve sorunun çözümü için harekete geçmeleri gerekmektedir (Çiftçi, 2018).

Siber zorba ve siber mağdurların akademik başarıları üzerine yapılan araştırmalar, siber zorbanın akademik başarısının siber mağdur olan öğrenciye göre daha düşük olduğu bilgisini ortaya koymaktadır (Sipahi, 2019). Özellikle iletişim teknolojilerini kullanan siber zorbalar hayatımızın her alanında karşımıza çıkmaktadırlar. Sosyal hayatta başka insanlar tarafından çocuklarının siber mağduriyete uğradığı düşüncesi aileler için endişe yaratmaktadır (Çiftçi, 2018). Yapılan araştırmalara göre, siber mağdurların aileleri ile olan ilişkileri incelendiğinde aileleri ile olan bağlarının zayıf olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mağdur edilen öğrenciler kendilerini koruma iç güdüsüyle devamsızlık yapmakta, alkol kullanmakta ve içe kapanıklık yaşamaktadırlar. Siber mağdur ve siber zorbaların genellikle iyi aile iletişimleri olmayan, ebeveyn denetiminden uzak olan kişilerden oluştuğu görülmektedir. Siber zorba ve siber mağdurların internet kullanımlarının günlük en az 3 saat olduğu bilinmektedir. Araştırmalar siber zorbalığa maruz kalan kişilerin derslerinin kötüleşip, akademik başarılarının düştüğü ve kaygı düzeylerinin yükseldiğini göstermektedir. Geleneksel zorbalık uygulayan bir kişinin siber zorbalık yapma ihtimali de artmaktadır. Benzer şekilde geleneksel mağduriyet yaşayan kişinin siber mağduriyet yaşama ihtimali de artmaktadır (Metli, 2017).

2.3. Geleneksel Zorbalık ve Siber Zorbalık İlişkisi

Geleneksel ve siber zorbalık farklı ortamlarda gerçekleşen benzer eylemler mi yoksa bu iki zorbalık türünün birbirinden tamamen farklı ve uzaktan araştırılmaya tabi tutulan olgular mı olduğu tartışması, zorbalık ile ilgili önemli konulardan biri olmuştur. Açıkça, geleneksel ve siber zorbalığın tanımları ve belirleyici kriterleri üzerine devam eden tartışmalar, geleneksel ve

siber zorbalık arasında teorik bir ortak zemin olduğunu göstermektedir. Siber zorbalık kavramının on yılı aşkın bir süredir çocuklar ve ergenler arasında ciddi bir sorun olduğu bir gerçektir. Geleneksel ve siber zorbalık karşılaştırmasında görüşlerini ortaya koyan araştırmacıların neredeyse tamamı, iki tür zorbalığın hem ortak hem de ayırt edici özelliklere sahip olduğunu belirtmektedir (Topçu, 2014).

Araştırmalar siber zorbalığın geleneksel şekilde gerçekleşen zorbalık kavramlarından ayrıldığını göstermektedir. İlk olarak siber zorbalığı ayıran yönlerden biri siber zorba kimliğini kolayca gizleyebilmektedir. Zorbalığa maruz kalan kişiler zorbalığı uygulayanları tanıyabiliyorken siber zorbalık anonim olarak gerçekleşmektedir. Siber zorbalık ve zorbalık arasındaki bir diğer fark, geleneksel zorbalığa uğrayan insanlar, zorbaca davranışlardan kurtulabilirken siber zorbalığa uğrayan insanların kaçabilecekleri bir alan bulunmamaktadır. Sanal ortamlarda kişilere teknolojik araçlar vasıtasıyla günün her saatinde zorbalık amacıyla ulaşılabilirken, geleneksel zorbalıkta zorba, mağdura yalnızca belirli ortamlarda ulaşabilmektedir. Geleneksel zorbalık idareciler, öğretmenler ve ebeveynler tarafından daha kolay denetlenebiliyorken sanal zorbalık yeterince denetlenememektedir (Peker, 2013).

Geleneksel zorbalıkta mağdur edilen kişi, zorbalığın uygulandığı alandan kaçabiliyorken siber zorbalılar mağdura günün her saati ulaşabilmektedir. Buna ek olarak siber zorbalığa daha fazla kişi şahit olmaktadır. Bu durum mağdurun yaşadığı acıyı arttırmaktadır. Siber zorbalık kısa sürede birçok kişiye ulaştırılabilmektedir. Bu nedenle siber zorbalığı kontrol edebilmek zordur ve bu durumu daha da tehlikeli hale getirmektedir. Sanal ortamda gelişen olayları belirlemek yüz yüze yapılan zorbalıkları belirlemekten daha zordur. Siber zorbalılar sanal ortamda sahte isimler kullandıkları için kimliklerini bulmak güçleşmektedir (Eroğlu, 2014).

2.4. Siber Zorbalık ve Eğitim İlişkisi

Olumlu bir okul ikliminin faydaları, son otuz yılda yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin (hem mağdur olanlar hem de başkalarına siber zorbalık yaptığını kabul edenler), okullarında siber zorbalık yaşamayanlara göre daha kötü bir okul iklimi algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak paylaşılan bir bağlılık, aidiyet, akran saygısı, moral, güvenlik ve hatta okul ruhu, eğitimcilerin güvenli ve saygılı bir okul iklimi geliştirip teşvik etmesi kritik öneme sahip olmaktadır. Olumlu bir okul içi ortam, okulda zorbalık ve taciz de dahil olmak üzere birçok sorunlu davranışın sıklığını azaltacaktır. Bu ortamda öğretmenler, duygusal destek, sıcak ve sevecen bir atmosfer

sağlayacak ve öğrenciler de odaklanma ve sağlıklı bir benlik saygısı geliştireceklerdir. Okulun hem öğrenciler hem de personeller tarafından belirli davranışların hoş görülmediği bir atmosfer yaratmaya ve teşvik etmeye çalışması çok önemli olmaktadır. Sağlıklı iklime sahip okullarda öğrenciler neyin uygun neyin uygun olmadığını bilmektedirler. Besleyici ve sevecen bir sınıf ve okul iklimi oluşturan eğitimciler, bu sayede hem okulda hem de çevrimiçi olarak bir dizi sorunlu davranışı önlemektedirler (Hinduja ve Patchin, 2014).

Okulların alabileceği en önemli önleyici adım, okul topluluğunu sorunlu internet kullanımını konusunda eğitmektir. Öğrencilerin her türlü zorbalığın yanlış olduğunu ve taciz edici veya tehditkâr davranışlarda bulunanların disiplin cezasına çarptırılacağını bilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle, genel müfredatın çeşitli alanlarında uygun çevrimiçi iletişimle ilgili konuları tartışmak önemli hale gelmektedir. Sorunlu internet kullanımı ile ilgili öğrenci davranışlarının sınıflarda pekiştirilmesi gerekmektedir. Öğrencilere kabul edilebilir kullanım kurallarını hatırlatmak için okullara çeşitli tabelalar asılarak bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır (Hinduja ve Patchin, 2022).

Okul personelinin siber zorbalık uygulayan öğrencilerin disiplin, taciz ve zorbalık politikalarını tekrar gözden geçirmesi gerekmektedir. Okulda meydana gelen veya okul dışından kaynaklanan ancak sonuçta öğrenme ortamında önemli bir kesintiye neden olan siber zorbalık olayları, okulun yasal müdahale yetkisi dahilinde olmaktadır. Okul; öğrencilere, velilere ve tüm personele bu davranışların kabul edilemez olduğunu ve disipline tabi olacağını açıkça belirtmelidir. Okul yöneticileri, siber zorbalık davranışlarının ciddiye alındığını ve önemsizleştirilmediğini öğrenciye aktarmak için velilerle birlikte çalışmalıdır. Ayrıca okullar, özellikle önemli sorunlarla sonuçlanmayan nispeten küçük zararlar için yaratıcı yanıt stratejileri geliştirmelidir. Örneğin, öğrencilerden okul genelinde sergilenmek üzere siber zorbalık karşıtı posterler veya zorbalık karşıtı ve/veya iyilik yanlısı bir mesaj oluşturmaları istenebilir. Yaşça büyük olan öğrencilerden, küçük öğrencilere teknolojiyi etik açıdan sağlıklı yollardan kullanmanın önemi hakkında kısa bir sunum yapmaları istenebilir. Buradaki nokta, okul topluluğunun geri kalanına herhangi bir biçimde zorbalığın yanlış olduğu ve hoş görülmeyeceği mesajını göndermektir. Bu olayların büyük çoğunluğu gayri resmi olarak ele alınabilse de (ebeveynleri aramak, davranışı kınamak), okuldan resmi yanıt verilmesi gereken durumlar olabilmektedir. Özellikle bir öğrenciye yönelik ciddi tehditler içeren olaylarda, öğrenci okula gelme konusunda artık rahat hissetmiyorsa veya siber zorbalık davranışları, onu durdurmak için yapılan resmi olmayan girişimler başarısız olduktan sonra devam ederse bazı yaptırımlar geçerli olmaktadır. Bu durumlarda gözaltı, uzaklaştırma hatta yerleşim değişikliği gerekli olabilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2022).

2.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Siber Zorbalık Kavramı

Günümüzde gelişen teknolojinin etkilediği alanlardan biri de eğitimidir. Çocukların internetle tanışmaları okul çağından öncesinde gerçekleşmektedir. Hayatımıza erken yaşlarda henüz okula bile başlamamışken giren internet ve dijital dünya ile nasıl mücadele edeceğimiz ya da onun zararlı etkilerinde kalmadan nasıl faydalanabileceğimiz konusunda birçok soruya cevap aranmaktadır (Kara ve Atasoy,2019). Teknolojinin neden olduğu değişim ve gelişime toplumlar uyum sağlamaya çalışmaktadır. Topluma yön veren geleceğin vatandaşları olacak öğrencilerin günümüz teknolojilerini doğru bir şekilde kullanabilmeyi öğrenmeleri gerekmektedir (Turan ve Karasu, 2018). Bu noktada dijital vatandaş olarak büyüyecek olan çocukların iyi bir dijital vatandaşlık eğitimi almaları gerekmektedir. Bu davranışın kazandırılmasında eğitim- öğretim süreci son derece önemlidir. Çağın gerektirdiği becerileri kazanmış, kendini geliştirmiş bir birey yetiştirmek nitelikli bir ilköğretim sürecini gerektirmektedir (Karaduman ve Öztürk, 2014).

Okullarda belirli bilgi ve becerilerin kazandırılması için oluşturulan bazı dersler vardır. Bunlardan biri de sosyal ifade becerilerini öğrencilere kazandırmak için oluşturulan sosyal bilgiler dersi. Sosyal bilgiler dersinin zamanla beceri ve değer kazandırmaktan uzaklaşıp sadece bilgi ezberletilen bir derse dönüştüğü düşünülmektedir. Sosyal bilgiler dersinin oluşturulma amacı bireyin ülkesine, insanlığa karşı sorumluluklarını yerine getirerek bireyin toplum hayatına uyum sağlayıp mutlu hayat sürmesine yardımcı olmaktır. Bireylere sosyal bilgi, tutum, değer, becerilerin kazandırılması Sosyal Bilgiler dersi ile sağlanmaktadır. Bu anlamda bu dersin bireyin sosyalleşebilmesi için oluşturulduğu söylenebilir. Sosyal hayatı inceleyen bilimleri kullanarak bireylere vatandaşlık ve sosyalleşme eğitimi vermek amacıyla bu ders tasarlanmıştır. Bireyin ailede başladığı sosyalleşme sürecinin okul ortamında tam olarak planlı bir şekilde Sosyal Bilgiler dersi ile geliştiği söylenebilmektedir. Sosyal bilim disiplinlerinden oluşturulan Sosyal Bilgiler programında sosyal bilim uzmanları, birey ve toplumun özelliklerini araştıran birçok yöntem ve tekniği bir arada uygulamaktadırlar. Tüm bunlardan beslenen sosyal bilgiler dersi ilk ve ortaokul öğrencilerinin sosyalleşmesini hedeflemektedir (Kaya ve Öner, 2017).

Teknolojinin uygun ve etik kullanımına dair etkinliklere sosyal bilgiler dersinde yer verilmesi gençlerin, gelecekte sanal ortamlarda gösterecekleri davranışları olumlu etkilemesi açısından önemlidir. Sosyal bilgiler öğretmenlerini yetiştiren eğitim fakültelerinde öğretmen

adaylarına verilen eğitim bilgi çağında yaşadığımız günümüzde, müfredat gereği dijital teknolojileri kullanma ve dijital vatandaşlığa uygun şekilde yapılan etkinliklere katılma oranlarının sonraki yıllarda etkin bir sosyal bilgiler öğretmeni olmalarına olanak sağlamaktadır (Aslan ve Çakmak, 2018).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında çağın gerekliliklerine uygun şekilde bir nesil yetiştirmek hedeflenmektedir (Taş ve Kıroğlu, 2018). Sosyal bilgiler dersine ait öğretim programında sosyal bilgilerin temel felsefesinde şu ifadeler yer verilmektedir; "...birey kelimesinden daha geniş bir dünya ailesine ait olmak bilincinde olan, içinde bulunduğu topluma samimi hislerle bağlanan, teknolojiyi doğru biçimde kullanarak gerekli bilgi ve beceriyi elde eden nesiller yetiştirmeyi hedeflemektedir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, öğrencilere dijital vatandaşlık kazandırma noktasında iyi bir yere sahiptir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı uygulanırken dikkat edilmesi gerekenler bölümünde günümüzde yer alan gelişmeler ile vatandaşlık hak ve sorumluluklarında yeni birtakım kavramlar (sanal ticaret, dijital vatandaşlık, sosyal medya, e-Devlet vb.) ve sorunlar (siber zorbalık, siber dolandırıcılık, dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği vb.) ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık ile ilgili yeterliliklerini geliştirmek için ders içi ve ders dışı etkinliklerde bulunulmalıdır ifadesine yer verilse de öğretmenlerin ne tür etkinlikler yapması gerektiği hakkında bilgilendirmemektedir. Öte yandan öğretim programı; ruh ve beden sağlığı üzerindeki dijital teknoloji etkisine, internet kullanırken uyulması gereken etik ilkelere, etik ilke ihlallerine, internet ortamlarında diğer insanların haklarına dikkat etmeye, internette yapılan paylaşımların geçmeyen izler bıraktığına, bunların kötü sonuçlar bırakabileceğine, siber zorbalığa, bilişim suçlarına, bilişim suçları karşısında ne yapılması gerektiği ile ilgili konu ve kazanımlara yer vermemektedir (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler Eğitim Programında yer alan "Anadilde İletişim, Yabancı Dilde İletişim, Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler, Dijital Yetkinlik, Öğrenmeyi Öğrenme, Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler, İnisiyatif Alma ve Girişimcilik ve Kültürel Farkındalık ve İfade" yetkinliklerindedir. Sosyal Bilgiler Eğitim Programına bakıldığında, Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler bölümünde bilim ve teknolojiye yer alan değişimler hakkında vatandaşların sorumluluklarını kapsamaktadır. Programda yer alan Dijital Yetkinlik boyutunda ise, iletişim ve bilgi teknolojilerini insanların günlük hayatında güvenli şekilde kullanıp buradan ulaşılan bilgileri faydalı biçimde kullanıp saklaması gibi becerilerden bahsetmektedir (Turan ve Karasu, 2018).

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 27 beceri ve 18 değer bulunmaktadır. Programda bulunan öğrenme alanları şöyledir; "Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar,

Yerler ve Çevreler, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar” (MEB, 2018). Öğrenme alanlarından biri olan Bilim, Teknoloji ve Toplum kişinin etrafında gördüğü teknolojik ürünler ve bunların geçmişten bugüne yaşadığı değişimi göstermektedir. Bu öğrenme alanı diğer öğrenme alanlarıyla ilişkili olmakla beraber, teknolojik konularla ilgili en fazla içeriğin olduğu alandır. Dijital okuryazarlık, dijital sağlık, dijital güvenlik, dijital etik alt boyutlarına bu öğrenme alanında değinilmektedir. İletişim teknolojilerinde görülen değişim ile internet ortamına giren vatandaşlık yetkinliklerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde geliştirilmesi geleceğin dijital vatandaşlarını yetiştirmeye olanak sağlayabilir (Turan ve Karasu, 2018).

Birey ve Toplum, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarından biridir. Birey ve Toplum öğrenme alanında teknolojinin doğru kullanımı, teknolojide yaşanan gelişmeler, teknoloji ve günlük hayata kattığı yarar ve etkileri gibi konularda kişilerin sorumluluk sahibi olmaları hedeflenmektedir (MEB, 2018). Birey ve toplum öğrenme alanının disiplinler arası bir yaklaşım ile öğrencilerin ben ve biz olma süreçlerini çeşitli faktörlerle etkilediği bilinmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programı genel amaçları, temel felsefesi, anahtar yetkinlikleri, beceri ve değerleri bakımından dijital vatandaşlık ve alt boyutları konusunda desteklenmeye çalışılsa da öğrenme alanlarının içinde yer alan bilgilere bakıldığında yeterli biçimde yansıtılmadığı görülmektedir. Buna ek olarak dijital vatandaşlık ve alt boyutlarının Sosyal Bilgiler Öğretim programında bütünlük içinde dağıtılmadığı görülmektedir (Aydemir, 2019)

2.6. Dünya’da ve Türkiye’de Siber Zorbalık ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Li (2007b) Kanada ve Çin’de siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilgili bir çalışma yürütmüştür. Çalışmaya Kanada’dan toplamda 264, Çin ‘den 197 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Araştırmacı, öğrencilere kendi hazırlamış olduğu siber zorbalıkla ilgili tecrübelerin incelendiği bir anket uygulamıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, çocukların %29’u siber zorbalık mağduru ve %18’inin siber zorba olduğu sonucu saptanmıştır. Öğrencilerin yarısı siber mağdur olduğunun farkında olduğunu söylerken kim tarafından siber mağdur edildiklerini bilmediklerini ifade etmişlerdir. Bunlara ek olarak siber zorbalık yapan veya siber mağdur olan öğrencilerin akademik başarılarının etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Rivers ve Noret’in (2010) yaptığı araştırma 2002 ve 2006 yılları arasında İngiltere’de ortaokula devam eden 7. ve 8. sınıf (11-13 yaş) öğrenciler ine gönderilen kötü veya tehdit edici metin ve e-posta mesajlarının raporlarını göstermektedir. Zorbalığı izlemek için yerel eğitim

yetkilisi adına yıllık anketler yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; beş yıl boyunca, bir veya birden fazla kötü mesaj veya e-posta alan öğrencilerin sayısının, özellikle kızlar arasında önemli ölçüde arttığı bilgisine ulaşılmıştır. Buna ek olarak araştırmada on farklı kategoride siber zorbalık içeren cep telefonu ve e posta mesajlarının incelenebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar; nefret içeren mesajlar, fiziksel şiddetle tehdit, ölüm tehdidi, mevcut ilişkilerine zarar verme tehdidi, isim takma, aileyi tehdit etme, cinsel içerikli mesajlar, ilişkilerini sonlandırmakla tehdit etme, emir verme gibi siber mağdurun özel hayatı ile ilgili birçok sırrı içeren mesajları insanlara göndermekle tehdit etmektir.

Völlink ve ark. (2013) tarafından yapılan araştırmada 11-12 yaş grubunda bulunan gençlerin siber zorbalık ile mücadelede kullandıkları strateji incelenmiştir. Çalışma grubu 325 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmadaki gençler siber zorbalık yapan, maruz kalan ve siber zorbalığa uğramayanlar olmak üzere gruplara ayrılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, mağdur ve zorba olan çocuklar siber zorbalığa dahil olmamış çocuklara göre duygu odaklı stratejileri daha çok kullanmaktadırlar. Siber mağdurların değersiz hissettiği, sorunları içselleştirdiği ve depresif baş etme stratejilerini daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir

Huang ve Chou (2010) tarafından yapılan araştırmada siber zorbalık rolleri açısından siber zorbalık davranışları incelenmiştir. Araştırma Tayvan'da gerçekleştirilmiş olup 541 Tayvanlı ortaokul öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucuna göre, siber tehdit ve çevrimiçi taciz, siber zorba ve mağdurlara göre uygulanan en yaygın siber zorbalık türüdür. Siber zorba veya siber mağdur olmayanlara göre en yaygın olarak uygulanan siber zorbalık türü alay etme olarak bulunmuştur. Bunlara ek olarak; erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla zorbalık yapma olasılığının daha yüksek olduğunu ve siber zorbalığın kişinin akademik başarı seviyesinden etkilenmediğini göstermektedir. Araştırmaya göre siber zorbalık yaşayan gençlerin başvurduğu akranları, çatışmalardan kaçınma ve grup uyumunu sürdürme eğilimleri nedeniyle hiçbir tepkide bulunmamışlardır.

Hinduja ve Patchin (2014) tarafından yapılan araştırmaya göre, siber zorbalık büyüyen bir sorun çünkü artan sayıda çocuk çevrimiçi etkileşimi kullanmaktadır. ABD'deki gençlerin %95'i çevrimiçi durumda ve dörtte üçü (%74) internete mobil cihazlarından erişmektedir. Bunu okul çalışmaları için, arkadaşlarıyla iletişim halinde kalmak, oyun oynamak, ünlüler hakkında bilgi edinmek, dijital kreasyonlarını paylaşmak veya diğer birçok nedenden dolayı kullanmaktalar. ABD'de yapılan araştırmalara göre, gençlerin %95'i çevrimiçi uygulamaları kullanıyorlar ve bu çocuklar internete mobil cihazlardan ulaşmaktalar. Çocukların interneti kullanma nedenleri ise; arkadaşlarıyla iletişim halinde kalmak, okul çalışmalarına katılmak, oyun oynamak, ünlüler ile ilgili bilgi almak ve diğer birçok nedenden dolayı çocuklar

interneti kullanmaktalar. Çocukların interneti tamamen benimsemeleri siber zorbalığında gittikçe büyüyen bir sorun haline gelmesine neden olmaktadır.

Bulut (2018) tarafından Türkiye’de yapılan çalışma ortaokul öğrencilerinin öğrenci, öğretmen ve velilerin bakış açısı ile siber zorbalık farkındalık düzeylerini incelemeyi hedeflemiştir. 512 öğrenci,239 öğretmen ve 143 veliden oluşan çalışma grubundan oluşan araştırma betimsel desende yapılmış. Araştırma sonucuna göre ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ile ilgili farkındalık düzeyleri alınan görüşlere göre yüksek olarak bulunmuştur. Araştırmayla ilgili ulaşılan bir diğer bilgi ise gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeyleri de artmaktadır.

Aydın’ın (2016) yaptığı çalışmada, Sanal Zorbalık Eğitimi Programı ile altıncı sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık farkındalık düzeylerinde oluşturduğu etkiyi incelemeyi hedeflemiştir. Deney ve kontrol gruplarından oluşan araştırma yarı deneysel desende olup çalışma grubu 194 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilere haftada bir saat olmak üzere üç hafta eğitim verilmiş ve araştırma sonucuna göre, öğrencilerin siber zorbalık farkındalıkları anlamlı bir şekilde artmıştır.

Peker ve Ekinci’nin (2016) yaptıkları araştırmaya göre, gençlerde öz yeterliliğin siber zorbalık ile baş etme stratejilerine olan yordayıcı etkisinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Çalışma grubu 277 lise öğrencisinden oluşmakta olup araştırma betimsel yöntem ile hazırlanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre siber zorbalıkla başa çıkma stratejilerinden çevrimiçi gizlilik ve güvenlik yöntemleri, yardım arama ve sosyal destek ile pozitif anlamlı ilişki elde edilmiştir. Buna ek olarak gençlerde öz yeterliliğin siber zorbalık ile başa çıkma konusunda olumlu yönde ilişki kurulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arıca (2009) tarafından yapılan araştırmaya göre, psikolojik değişkenler ile siber zorbalık arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan araştırmada 695 öğrencinin %19,7’sinin siber zorbalık yaptığı, %54,4’ünün siber mağdur olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya göre zararlı duygular ve bazı psikotik belirtiler siber zorbalığı büyük ölçüde etkilemektedir. Araştırmaya katılanların yarısı cep telefonunda ya da internette en az bir defa kimlik gizlediklerini söylemişlerdir. Bunlara ek olarak araştırmaya göre erkekler kadınlara oranla daha fazla siber zorbalık davranışında bulunmaktadır.

Kınay (2012) tarafından yapılan araştırmada İstanbul ilinde bulunan ortaokullardaki 188 kız, 180 erkek öğrenci ile ergenler ve çocuklarda karşılaşılan bilgi güvenliği ile ilgili davranışları belirlemek, siber zorbalık duyarlılığını ve bilgi güvenliği ile ilişkisini belirlemek hedeflenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin yaşları büyüdükçe riskli davranış puanları yükselmektedir. Buna ek olarak erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha

fazla suça maruz kalmaktadırlar. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre internet ortamında daha fazla riskli davranışlarda bulunmaktadırlar.

Türkoğlu (2013) tarafından yapılan araştırmada gençlerin sorunlu internet kullanımları ile siber zorba olma eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. İstanbul ilinde sosyo ekonomik durumları farklı iki ilçeden seçilen liselerde eğitim gören 233 erkek, 307 kız öğrenci üzerinde çalışma yürütülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, internet bağımlılığı ve siber zorba olma durumu arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin sorunlu internet kullanımları ve cinsiyet, bilgisayara sahip olma, internet kullanım süresi, sınıf seviyesi değişkenleri arasında anlamlı farklılık bulunurken okul türü, yaş, anne baba eğitim durumu, kendi odasına sahip olma durumu, ailenin gelir düzeyi ve interneti kullanmaya başlama arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bunlara ek olarak gençlerin siber zorbalık yapma eğilimleri ve babanın eğitim durumu, kendine ait bilgisayarının olup olmayışı, internet geçmişi, cinsiyeti ve internette geçirdiği süre arasında anlamlı farklılıklar bulunduğu ama okul türü , anne eğitim durumu, kendi odasına sahip olma durumu, yaş gibi değişkenler arasında ise farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaban ve Gültekin (2022) tarafından yapılan çalışmada gençlerin siber zorbalık düzeyleri ve insani değerler arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini Kocaeli'nde bulunan 4 okul türünde eğitim gören 160 öğrenciden oluşturulmuş olup bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlarına göre, siber zorbalık ve insani değerler arasında negatif yönlü yüksek düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin günlük internet kullanımı, evde internet olup olmaması, cinsiyet değişkenleri ve siber zorbalık puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin okul çeşidi ve insani değerleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Serin (2012) yaptığı araştırmada gençlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet geçmişini ve bu davranışla ilgili olarak eğitim yöneticilerinin ve öğretmenlerin farkındalıklarını incelemeyi hedeflemiştir. 5,6,7 ve 8 sınıflarında bulunan 4291 ortaokul öğrencisi, 916 öğretmen ve 727 müdür-müdür yardımcısı ile çalışılmıştır. Araştırma sonucuna göre internete internet kafeden ulaşım sağlayan çocuklar daha fazla siber zorbalık yapmaktadırlar. Düşük sosyo-ekonomik çevre okullarında eğitim gören öğrenciler üst sosyo-ekonomik çevredeki öğrencilere göre daha fazla mağduriyet yaşamaktadırlar. Bunlara ek olarak; öğretmenlerin %65,4'ünün, okul idarecilerinin %51,7'sinin siber zorbalık durumuna karşı hiçbir engelleyici çalışması bulunmadığı belirlenmiş olup öğretmenlerin %7,6'sının, idarecilerin %6,3'ünün siber zorbalığa maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ayaş ve Horzum (2012) tarafından ortaokul öğrencileri ile yapılan araştırmada, öğrencilerin siber zorba ve siber mağdur olma durumları araştırılmıştır. Çalışma grubunu Trabzon il merkezinde eğitimine devam eden 413 öğrenci (209'u erkek 204'ü kız) oluşturmaktadır. Araştırma kesitsel tarama modelinde yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, öğrencilerin %18,6'sının siber mağdur olduğu, %11,6'sının ise siber zorbalık yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Burnukara (2009) 12-18 yaş arasındaki gençlerin ne kadar sıklıkla sanal ortamda akran zorbalığına maruz kaldıklarını ve uyguladıklarını, gençlerin bu davranışlarla nerelerde (okul içi/dışı) karşılaştıklarını ve geleneksel ve sanal zorbalık arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedeflemiştir. Araştırmada Geleneksel Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği ve Sanal Zorbalığı Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; ortaokula devam eden çocukların fiziksel ve sanal ortamda zorbalığa maruz kalma oranının daha yüksek olduğu çocukların birçoğunun okulda ve okul dışında sanal zorbalık yaptığı ve erkeklerin internet ortamında kızlara göre daha fazla sanal zorbalık davranışında buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Kestel ve Akbıyık (2016) tarafından nitel bir durum çalışması olarak yürütülen araştırma, Nevşehir'de yer alan bir ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Araştırma, örnekleme yöntemi ile belirlenen 12 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre; öğrenciler, çevrimiçi oyunlarda, mesajlaşmalarda ve çeşitli sosyal ağlarda siber zorbalığa maruz kalmaktadırlar ve öğrenciler siber zorbalığı; hesabı ele geçirme, aşağılanma, küfür ve tehdit gibi zorbalık biçimleriyle yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak, öğrencilerin siber zorbalık farkındalık düzeyinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Topçu (2008) tarafından yapılan çalışmada siber zorbalık ve empati düzeyi arasındaki ilişkinin toplumsal cinsiyete bağlı olarak araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmaya yaş ortalaması yaklaşık 16,83 olan 717 (411 kız ve 302 erkek) kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, empati düzeyi yüksek olan kadın katılımcılar daha az siber zorbalık davranışında bulunmaktadırlar. Buna ek olarak, katılımcıların %47,6'sı siber zorbalık yapmaktadır ve erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışı sergilemektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemiyle oluşturulmuştur. Nitel araştırma yöntemine göre birey ve toplumların değişken yapıları nedeniyle, bu alanla ilgili olaylar incelenirken olaylarla ilgili genelleme yapmak yerine anlamak gerekmektedir. Nitel araştırma yöntemleri için özellikle sosyal olguların kendine has boyutu nedeniyle bütüncül şekilde incelenmesi önemlidir (Karataş, 2015). Nitel araştırma, bireylerin deneyimlerini tanımlamayı ve açıklamayı hedefler. Bu sürecin sonunda araştırmacılar kanıt göstermek amacıyla veri toplarlar. Nitel araştırmalarda toplanan veriler sözlü ve yazılı metinlerden oluşmaktadır (Salı, 2019).

Bu araştırmada amaç, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin siber zorbalık ile ilgili görüşlerinin ortaya konması olduğundan araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ile oluşturulmuştur. Durum çalışması araştırmacının yaşamı, sınırlı bir sistem veya bir zamandaki sistemler ile ilgili bilgi kaynakları aracılığıyla bilgi topladığı bir durum temaları ortaya koyduğü yöntemdir (Creswell, 2013).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Antalya ilinin merkez ilçelerinde (Konyaltı, Muratpaşa , Kepez ,Aksu, Döşemealtı) görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri arasından seçilen 30 öğretmenden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama aracı olarak nitel araştırmaların veri toplama araçlarından biri olan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler yüz yüze yapılmış olup yarı yapılandırılmış görüşme formları ile araştırma verileri toplanmıştır.

Nitel araştırma tekniğinde veri kaynakları, katılımcılar ile yapılan görüşmeler, belgeler ve gözlemlerdir. Bu teknikte en çok kullanılan veri toplama araçlarından birisi yarı

yapılandırılmış görüşme formudur. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlarken dikkat edilmesi gerekenler şöyle belirtilmiştir;

- Sorular basit ve anlaşılır hazırlanmalı
- Sorular mantıklı bir biçimde sıra içinde ifade edilmeli
- Zor sorular kolay sorulardan sonra yer verilmeli
- Sorular açık uçlu sorulmalı
- Bir sorunun içinde başka bir soru daha sorulmamalı
- Soruların alternatifleri olmalı.
- Ek sorular sorulmalı
- Farklı türden sorular hazırlanmalı
- Birbirine benzer sorular aynı bölümde toplanmalı (Salı, 2019).

3.3.1. Görüşme Formu

Veri toplama aşaması, araştırmacı için gerçeklikle yüzleşme anıdır. Nitel araştırmalardagenellikle görüşme, gözlem ve doküman inceleme olmak üzere üç veri toplama tekniği kullanılmaktadır (Baltacı, 2019). Araştırmanın verilerini toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formda yer alan sorular araştırmacı tarafından gerekli alan yazın taraması yapılarak hazırlanmıştır. Araştırmacı görüşme formu için önce yirmi dokuz adet açık uçlu görüşme sorusu belirlenmiştir. Uzmanı görüşü alındıktan sonra bu soruların bazıları tek bir soru olarak toplanmış, bazıları da görüşme formundan çıkarılmıştır. Uzman görüşleri alındıktan sonra oluşturulan görüşme formu alt soruları ile on yedi açık uçlu sorudan oluşmaktadır:

1. Sizce zorbalık nedir?
 - a. Sizce siber zorbalık nedir?
 - b. Siz daha önce siber zorbalığa maruz kaldınız mı?
 - c. Siber zorbalıkla ilgili nereden bilgi edindiniz?
2. Sizce sosyal bilgiler öğretim programındaki siber zorbalıkla ilgili içerikler yeterli mi?
 - d. Sizce siber zorbalık ile ilgili içerikler hangi öğrenme alanında yer almaktadır?
3. Öğrencilerinizin zorbalık içeren davranış türleri nelerdir?
 - e. Öğrencileriniz siber zorbalık uyguluyor mu?
 - f. Sizce öğrencilerinizin siber zorbalık uygulama nedenleri nelerdir?
4. Siber zorbalığa maruz kalan (siber mağdur) öğrenciniz var mı?

- g. Öğrencilerinizin siber zorbalığa maruz kalma durumunu nasıl öğrendiniz?
 - h. Siber zorbalıkla karşılaşınca hangi çözüm yollarına başvuruyorsunuz?
 - i. Siber zorbalıkla ilgili bir vaka örneği ile karşılaştınız mı?
5. Siber zorbalıkla ilgili okul idaresi faaliyetlerde bulunuyor mu?
- j. Siber zorbalıkla ilgili yerel yönetim faaliyetlerde bulunuyor mu?
 - k. Siber zorbalıkla ilgili genel yönetim faaliyetlerde bulunuyor mu?
6. Siber Zorbalığın önlenmesi ile ilgili neler söylemek istersiniz?

3.4. Geçerlilik ve Güvenirlilik

Bilimsel çalışmalar için en önemli ölçütlerden biri sonuçların inandırıcılığıdır. Çalışmaların inandırıcılığını sağlamak için araştırmacılar tüm önlemleri almalıdır. Araştırma sürecini ve verileri detaylı şekilde tanımlamalıdır. Bununla birlikte doğru büyüklükte örneklem seçimi yapılmalıdır. Tüm bunların sağlanması ile diğer araştırmacıların nitel çalışmayı değerlendirme süreçleri kolaylaşabilir (Başkale, 2016).

Tüm bunlardan hareketle araştırmacının geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmak için bazı uygulamalar yapılmıştır. Araştırmacının geçerliliğini arttırmak için görüşme başlamadan önce öğretmenler, ses kaydının ve kendilerinden alınan kişisel bilgilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı ve isimlerinin paylaşılmayacağı konusunda bilgilendirilmişler ve izinleri alınmıştır. Araştırmacının, bulgulara yorumu katılmayarak araştırmacının tutarlığı arttırılmaya çalışılmıştır. Dış güvenirliliği arttırmak için araştırmacı tarafından elde edilen tüm veriler ölçme değerlendirme alanındaki bir uzmanın ve sosyal bilgiler eğitimi alanındaki bir uzmanın incelemesine sunulmuştur.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmacının uygulanabilmesi için Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda yasal izinlerin alınabilmesi için ortaokulların bağlı olduğu İl Millî Eğitim Müdürlüklerinden Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından izinler alınmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlere görüşme öncesinde araştırma hakkında bilgilendirme yapılmış, görüşmeler katılımcılar ile yüz yüze yapılmış ve katılımcıların izinleri alınarak ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırma için verilerin analizinde nitel veri çözümlene yöntemlerinden içerik analizine başvurulmuştur. Nitel veri analizi için önemli olan insandır. İnsanın kendini ve çevresini algılama ve tanımlama şeklini anlamaya yönelik bir yöntemdir (Aydın, 2018).

İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri ve temaları bir araya getirip anlaşılır şekilde düzenleme sürecidir bu şekilde kavram ve kategoriler ortaya çıkarılır. İçerik analizi ile veriler kodlanır, temalara ayrılır ve düzenlenir. Ele geçirilen bulgular tanımlanıp yorumlanır (Akbulut, 2019).

İlk olarak araştırmacı tarafından görüşmeler bilgisayarda yazılı hale getirilmiştir. Elde edilen tüm veriler katılımcıların cevaplarından çıkan anlamlara göre araştırmanın amacına uygun olacak şekilde kodlanmıştır. Bu kodlamalara göre temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri sayısal biçimde yüzde ve frekanslar ile ifade edilmiştir. Araştırmaya katılımcı olan öğretmenleri ifade etmek için “K” harfi kullanılmıştır. Örneğin, görüş alınan ilk öğretmen “K1” olarak gösterilmiştir. Araştırma sırasında katılımcıların konuşmalarının bazı bölümlerinden alıntılar yapılmıştır ve katılımcıların konuşmalarından elde edilen veriler araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenleriyle Siber Zorbalık ile İlgili Yapılan Bireysel Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

4.1.1. Öğretmenlerin Zorbalık Nedir Sorusuna Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin zorbalık nedir sorusuna verdikleri cevaplar üç tema altında incelenmiştir. Bu temalar; fiziksel zarar vermek, davranış türü, tehdit olarak bulunmuştur. Fiziksel zarar vermek temasına yirmi dört öğretmen görüş bildirirken, davranış türü temasına dört, tehdit temasına iki öğretmen görüş bildirmiştir.

Tablo 1. Zorbalık Nedir Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Tema	f	%
Fiziksel zarar vermek	24	79.2
Davranış türü	4	13.2
Tehdit	2	6,6

Tablo 1'e göre; fiziksel zarar vermek temasına görüş bildiren öğretmenlerin oranı %79,2, davranış türü temasına görüş bildiren öğretmen oranı %13,2 iken tehdit temasına görüş bildiren öğretmen oranı %6,6 olarak bulunmuştur. İlk olarak fiziksel zarar vermek teması ile ilgili görüşbildirenlerinin cevapları şöyledir;

K1: Bence zorbalık fiziksel olarak zarar vermek. [...] K2: Zorbalık fiziksel şiddet uygulamakken [...]

K3: Zorbalık şiddet uygulamak. [...]

K5: Zorbalık fiziksel sözlü şekilde kişiye zarar vermek. [...] K6: Zorbalık insanlara saldırmak

K7: Zorbalık bir çok şekilde yapılabilir ama en çok fiziksel zorbalıkla karşılaşıyoruz.

K18: Zorbalık fiziksel zarar verme durumudur bence.

K9: Zorbalık da bedenleri darp ederek yapıyorlardı. [...]

K10: Zorbalık yüz yüze iletişim durumunda karşımıza çıkan bir durum fiziksel boyutları var. [...]

K13: Zorbalık fiziksel anlamda karşıdaki kişiye kasıtlı bir durumda rahatsızlık yaratan bir durumdur. [...]

K14: Zorbalık fiziksel zarar vermektir [...] K15: Zorbalık yüz yüze verilen zarar. [...] K17: Zorbalık fiziksel saldırılar bütünüdür. [...] K8: Zorbalık fiziksel zarar vermek [...] K19: Zorbalık fiziksel oluyor. [...] K20: Zorbalık şiddet içeriyor aslında. K21: Zor kullanmak fiziksel güç kullanarak karşdakine zarar vermek K22: Yani zor kullanmaktır.

K23: Zorbalık yüz yüze temas yoluyla yapılan zararlı durumlar K26: Normal zorbalık yüz yüze karşı karşıya olan bir şey.

K28: Zorbalıkta karşında bir muhatap var karşılıklı konuşarak bazı şeyleri çözmeyi deneyebilirsiniz. Doğru iletişim yöntemlerini kullandığımız zaman zorbalığı engelleyebiliyoruz.

K29: Zorbalık fiziki olarak yapılabilir.

K30: Zorbalık durumunda kişiler zorba ve mağdur birebir aynı mekânı paylaşıyor.

Davranış türü ile ilgili cevaplar şöyledir;

K4: Zorbalık birçok şekilde yapılabilen bir davranış türüdür. [...]

K11: İki de insanların bir tür kendini ifade şeklidir aralarındaki fark birinin online ortamüzerinden yapıyor olması

K12: İstediklerini zor kullanarak yaptırmaktır.

K25: Birçok çeşidi var zorbalığın. Normal hayat standartlarını etkileyen durumlardır.

Tehdit teması ile ilgili verilen cevap şöyledir;

K16: [...] İstenmeyen bir şey için kişiye baskıda bulunulmasıdır.

K27: Daha zayıf kişileri incitmek ya da onları korkutmak için güç kullanan kişidir bence.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ifadelerine göre; zorbalık nedir sorusunun cevabı çoğunlukla fiziksel zarar vermek olarak bulunmuştur. Öğretmenlerin bir kısmı da zorbalığı bir davranış türü olarak nitelemiştir. Zorbalık nedir sorusuna yalnızca iki öğretmen tehdit teması altında görüş bildirmiştir.

4.1.2. Öğretmenlerin Siber Zorbalığa Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin siber zorbalığa yönelik görüşleri üç tema; teknolojik zorbalık, davranış türü, zorbalık türü olarak bulunmuştur. Teknolojik zorbalık teması altında internette rahatsız etmek, bilgilerin çalınması, izinsiz paylaşım alt temaları bulunmaktadır. Davranış türü teması ile ilgili görüşler sırasıyla içerik, davranış, söz olarak tespit edilmiştir. Zorbalık türü teması altında korkutmak, utandırmak, kızdırmak alt temaları bulunmaktadır.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Siber Zorbalığa Yönelik Görüşleri

Tema	Alt Tema	f	%
Teknolojik zorbalık (n=18)	İnternette rahatsız etmek	13	42,9
	Bilgilerin çalınması	3	9,9
	İzinsiz paylaşım	2	6,6
Davranış türü (n=13)	İçerik	8	26,4
	Davranış	3	9,9
	Söz	2	6,6
Zorbalık türü (n=7)	Korkutmak	4	13,2
	Utandırmak	2	6,6
	Kızdırmak	1	3,3

Tablo 2'ye göre öğretmenlerin siber zorbalığa yönelik görüşleri üç tema; teknolojik zorbalık, davranış türü, zorbalık türü olarak bulunmuştur. Teknolojik zorbalık teması kendi içinde üç alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalar; %42,9 oranıyla internette rahatsız etmek, %9,9 oranıyla bilgilerin çalınması, %6,6 oranıyla izinsiz paylaşım olarak bulunmuştur. Davranış türü teması kendi içinde üç alt temaya ayrılmıştır bunlar; %26,4 oranıyla içerik, %9,9 oranıyla davranış, %6,6 oranıyla söz olarak bulunmuştur. Zorbalık türü teması ise kendi içinde yine üç alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalar; %13,2 oranıyla korkutmak, %6,6 oranıyla utandırmak, %3,3 oranıyla kızdırmak olarak bulunmuştur.

Teknolojik zorbalık temasının İnternette rahatsız etmek alt temasıyla ilgili bazı öğretmen görüşleri şöyledir;

K1: [...] Siber zorbalık sanal ortamda zarar vermektir. K3: [...] Siber zorbalık internet ortamında zarar vermek.

K4: [...] Siber zorbalık internet ortamında zarar vermektir. K5: [...] Siber zorbalık sanal ortamda zarar vermek.

K7: [...] siber zorbalık internet üzerinden yapılıyor.

K9: [...] Siber zorbalık da internet ortamında zarar verme durumu var.

K13: [...] Siber Zorbalık eylem gerektirmeyen teknolojik ortamda verilen bir rahatsızlıkşekli

K14: Teknolojik gelişmeler kullanılarak çevrimiçi ağlarda gerçekleştirilen zorbalık türüdür.

K15 Siber zorbalık sosyal medya ortamında insanların başka insanlara uyguladığı kötü niyetli mesajlar, yorumlar, eylemlerdir.

K16: [...] Siber zorbalık sosyal medya ortamında olur.

K17: [...] İnternet, sosyal medya üzerinden bireylerin birbirine yaptığı kişisel saldırılar.

K18: [...] Tanıdığımız ya da tanımadığımız kişilerin hoşlanmadığımız yönlerini

internet ortamında vurgulayıp onları üzmemek.

K19: [...] Siber zorbalık ise sadece internet üzerinden.

Bilgilerin çalınması alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K1: İnternet ortamında insanların bilgilerinin çalınması aslında internetteki hırsızlıklar diyebilirim.

K29: Sosyal medyada da başkalarının hakkını çalmak bence.

K26: İnternet üzerinden olan çocukları zorlayan onların davranışlarını farklı yönlere iten bir durum olarak biliyorum. Yani kişinin bilgilerinin çalınması, laf kalabalığı ile insanları kandırmak vs.

Teknolojik zorbalık temasının izinsiz paylaşım alt temasıyla ilgili görüş bildirenlerden bazılarının görüşleri şöyledir;

K2: Teknoloji kullanımıyla oluyor. Sosyal medyada kullanıcıların bilgilerinin izinsiz şekilde paylaşılması şeklinde [...]

K16: Sosyal medyadaki rahatsız edici içerikler ve bilgilerin sızdırılması.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin siber zorbalık nedir sorusuna en fazla verdikleri cevap internette rahatsız etmektir. Bu cevabı internet ortamında bilgilerinin çalınması ve bunu yine internet ortamında öğrencilerin haberi olmadan haklarında yapılan izinsiz paylaşımlar ile ilgili görüşler izlemektedir.

Davranış türü teması ile ilgili olarak görüş bildiren öğretmenlerden %26,4'ü içerik alt teması üzerinde dururken, %9,9'u davranış, %6,6'sı söz alt teması ile ilgili görüş bildirmiştir. İçerik alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K5: Öğrencilerden neredeyse her gün internetle ilgili içerikler sorunlar i dinliyoruz hayatımızın parçası oldu artık ve internette öğrencilerin başları gelen yaygın bir sorundur siber zorbalık.

K13: Dijital teknolojiler kullanılarak gerçekleştirilen sosyal medyada mesajlaşma vb yöntemlerle insanları korkutmaya kızdırmaya utandırmaya yönelik davranışları içeren sanal alem zorbalığı.

K15: Siber zorbalık sosyal medya ortamında insanların başka insanlara uyguladığı kötü niyetli mesajlar, yorumlar.

K16: [...] Rahatsız edici içerikler ve bilgilerin sızdırılması.

K20: Siber zorbalık adından da anlaşılacağı üzere gelişen teknoloji ile bilişsel alanda ortaya çıkan bir zorbalık türü diyebiliriz. B u farklı şekillerde karşımıza çıkabiliyor. Sosyal medya mecraları mesajlaşma ve dijital uygulamalarla birlikte artık oyunlarla dâhil her alanda karşımıza çıkan bir zorbalık türüdür.

K25: içeriği belli olmayan her türlü psikolojik sosyolojik sorunlara yol açabilen olumsuz içerikteki tüm internet yapısına denir.

K27: Siber deyince internet ve sosyal medya ortamı aklıma geliyor ve orada olan çeşitli kötü içerikler.

K28: İnternette öğrencilerin ya da büyük insanların neden olduğu içerikler. Bence siber zorbalık daha tehlikeli çünkü muhatabın soyut.

Davranış alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K6: [...] Burada biraz daha rahat olabiliyor veya dijital ortamın verdiği özgüvenle farklı şekillerde zorbalıkta bulunabiliyor yani yakalanma duygusu olmadığı için kafasına göre takılıp davranıp insanları rahatsız edip istediği gibi zorbalığı yapabiliyoryani.

K9: Siber zorbalığı kelime tanımı olarak kullanacak olursak sosyal medya ortamında internet ortamında teknolojinin kullanıldığı her türlü ortamda kendini güçlü hisseden kişinin kendisinden daha güçsüz gördüğü kişiye yönelik olumsuz uygunsuz gösterdiği her tür davranış olarak adlandırabilirim siber zorbalığı .. Özellikle yaş olarak büyük insanların kendilerinden küçük insanlara ki ilk okul ve lise öğrencilerine yapılan davranışlardan bahsedebilirim siber zorbalık olarak.

K13: Dijital teknolojiler kullanılarak gerçekleştirilen sosyal medyada mesajlaşma vb yöntemlerle insanları korkutmaya kızdırmaya utandırmaya yönelik davranışları içeren sanal alem zorbalığı.

Öğretmenlerden bazıları siber zorbalığı internetteki birçok farklı içerik olarak tanımlarken bazı öğretmenler de internetteki rahatsız edici davranışlar ve internetteki çeşitli sözlü ifade çeşitleri olarak tanımlamışlardır. Davranış türü temasının söz alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K21: Bilişim teknoloji araçları üzerinden çocukları ya da yetişkinleri sözlü taciz etmeleri şeklinde düşünüyorum ben.

K22: İnternet üzerinden insanların birbirlerini tehdit edici ya da hakaret edici laflar etmesi.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin siber zorbalık nedir sorusuna en fazla verdikleri cevap internette rahatsız etmektir. Bu cevabı internet ortamında bilgilerinin çalınması ve bunu yine internet ortamında öğrencilerin haberi olmadan haklarında yapılan izinsiz paylaşımlar cevabı izlemektedir.

Siber zorbalık nedir sorusuna zorbalık türü teması altında görüş bildiren öğretmenlerden %13,2 oranıyla korkutmak, %6,6 utandırmak ve %3,3 kızdırmak alt

temalarında görüşlere ulaşılmıştır. Zorbalık türü temasına ait olan korkutmak alt temasıyla ilgili öğretmenlerden bazılarının görüşleri şöyledir;

K13: [...] İnsanları korkutmaya kızdırmaya utandırmaya yönelik davranışları içeren sanal alem zorbalığı.

K23: İnternet üzerinden psikolojik şiddet uygulayarak kişileri zor durumda bırakmak ya da onların utandıran görüntülerini videolarını paylaşarak onları tehdit etmeleri sonucu ortaya çıkan olumsuz bir durumdur.

K24: Okulda yaşadığımız zorbalığının sanal ortamdaki kısmı tabii burada sadece çocuklar için korkutma söz konusu değil yetişkinleri de kapsayan bir zorbalık türü.

K30: Normal zorbalık dediğimiz olayın sanal alemde sanal dünyada insanları korkutarak da utandırarak uygulanmasına siber zorbalık diyoruz.

Utandırmak alt temasıyla ilgili öğretmenlerden bazılarının görüşleri şöyledir;

K13: [...] İnsanları utandırmaya yönelik davranışları içeren sanal alem zorbalığı.

K23: İnternet üzerinden psikolojik şiddet uygulayarak kişileri zor durumda bırakmak ya da onların utandıran görüntülerini videolarını paylaşmak [...]

Kızdırmak alt temasıyla ilgili öğretmenlerden bazılarının görüşleri şöyledir;

K13: [...] İnsanları kızdırmaya utandırmaya yönelik davranışları içeren sanal alem zorbalığı.

Siber zorbalık nedir sorusuna yönelik sosyal bilgileri öğretmenlerine ait üçüncü tema ise zorbalık türü olarak bulunmuştur. Buna göre öğretmenler siber zorbalığı insanları korkutmak, utandırmak, kızdırmak şeklinde zorbalık kavramının türlerinden biri olarak ifade etmişlerdir.

4.1.3. Öğretmenlerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumuna Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerden siber zorbalığa maruz kalma durumlarına yönelik görüşler alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan daha önce hiç siber zorbalığa maruz kaldınız mı sorusuna hayır ve evet şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarına Yönelik Görüşleri

Görüşler	Frekans	%
Hayır	17	56,1
Evet	13	42,9

Tablo 3'e göre siber zorbalığa maruz kaldınız mı sorusuna hayır cevabı veren öğretmenlerin oranı %56,1 olarak bulunmuştur. Aynı soruya evet cevabı veren öğretmenlerin

oranı ise %42,9 olarak bulunmuştur. İlgili soruya evet cevabı veren öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

K7: Düşünüyorum. Kendim bireysel olarak siber zorbalığa maruz kaldım sanırım. Bu son zamanlardaki Instagram ortamındaki kandırmaca davranışlar var işte alışveriş sitelerinden gelen mesajlar ile virüslü link gönderip oradan banka hesabını ele geçirmeye çalışmalar vs. ona siber zorbalık deniyor mu bilmiyorum o tür yazışmalara maruz kalıyorum ama.

K10: Şöyle bir şeyle karşılaştım diyebilirim. Sosyal medya mecralarında bilindiği üzere paylaşım uygulamalarında bazen tehdit eder gibi yorumlarla karşılaştım diyebilirim. Bu da bir çeşit siber zorbalıktır maalesef.

K13: Benim instagram hesabım çalınmıştı bunun dışında dm'den atılan mesajlar olmuştu. Yani rahatsız edici olabiliyor bazen.

K14: Evet kaldım sahte hesaplardan mesajlar atılıyor. Hesabımı ele geçirmeye çalışıyorlar. Link atıp hesabımı ele geçirmeye çalışıyorlar.

K16: Birkaç kez sosyal medyada rencide edici yorum, mesaj ve dolandırıcılık içeren durumlarla karşılaştım.

K19: Evet. Geçmişte bir kez başımı geldi. Belli numaralar tarafından devamlı aranıyordum. Arayan numarayı açıp artık savcılığa vereceğimi söylediğim zaman bu durum kesildi.

K25: Evet kaldım. Bir sosyal medya hesabım elimden alınmaya çalışıldı. Bir kere de banka hesabımla ilgili bir sorun yaşadım.

K27: Benim şöyle bir olay geldi başıma bir mail atıldı meşhur bir yemek sipariş sitesi var biliyorsunuzdur o uygulamayı aktif olarak kullanıyordum ben. Gelen e-postada hesabınıza erişim için tıklayın yazıyordu. Ben de tıkladım sonra bir baktım benim hesap ele geçirilmiş hiç anlamadım tabi okulda çok kullanıyoruz öyle yemek uygulamalarını. Ben kredi kartı vs. bilgilerim de orada kayıtlı olduğu için çok korkmuştum ama bir şey olmadı sonra.

K28: Sosyal medyada paylaştığımız resimlerden, işte yaptığımız ya da bize yapılan yorumlardan atılan mesajlardan. Hatta bazı platformlarda biz yorum yapıyoruz bizim yorumumuza bir cevap geliyor başlıyor tartışma. Kendim de karşılaştım öğrencilerimden de anlatanlar oldu yani.

K29: Yani çalıntı olmadı da bazı bilmediğim yerlerden zararlı olduğunu düşündüğüm e-postalar, mesajlar geliyordu.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları sosyal medya kullanımları sırasında dolandırılma, hesaplarının çalınması, kötü içerikli mesajlar, taciz, kötü yorum gibi çeşitli

yollarla siber zorbalığa maruz kaldığını ifade etmiştir. Ancak araştırmaya göre daha önce siber zorbalığa maruz kalmadığını söyleyen öğretmenlerin oranı daha fazla bulunmuştur.

4.1.4. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla İlgili Nereden Bilgi Aldıklarına Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin siber zorbalıkla ilgili nereden bilgi aldıklarına yönelik görüşler beş tema altında toplanmıştır. Öğretmenlerin görüşleri sırasıyla; internet, çevre, tv, hizmet içi eğitim, tv, dergi temaları şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla İlgili Nereden Bilgi Aldıklarına Yönelik Görüşleri

Tema	f	%
İnternet	14	46,2
Çevre	11	36,3
Hizmet içi eğitim	3	9,9
TV	3	9,9
Dergi	2	6,6

Tablo 4'e göre öğretmenlerin siber zorbalıkla ilgili en fazla bilgi kaynağı %46 ,2 oranıyla internet olarak bulunurken ikinci sırada %36,3 oranıyla çevre cevabı bulunmuştur. Bunları %9,9 oranıyla hizmet içi eğitim yine %9,9 oranıyla tv ve %6,6 oranıyla dergi takip etmektedir. İnternet teması ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir.

K5: İnternette çevremdeki insanlardan

K8: Artık gelişen teknoloji ile kitaplar makaleler uygulamalarla bilgiye ulaşabiliyoruz bende buralardan bilgi edindim.

K11: Sosyal medyada, dergilerde falan okuyoruz izliyoruz böyle haberler

K13: Günümüz teknoloji çağı olduğu için bununla alakalı pek çok örnek yaşantılar mevcut zaten. Bunun dışında okullarda bununla ilgili bilgilendirme yapılıyor zaten. Haberlerde de örneklerle karşılaşıyoruz.

K14: Google, sosyal medya da yani internette birebir maruz kalınca artık mecburen öğrenmiş oluyoruz.

K15: İlk önce yaşadıklarımın siber zorbalık olduğunu biliyordum. Bunun dışında televizyonda haberlerde izlemiştim, internetteki içeriklerde görmüştüm oradan biliyorum.

K16: Çok fazla bir araştırmam olmadı ama etrafımdan duydum ve haberlerde ve internette denk geldim

K18: Bunu internet ortamında siber zorbalığa maruz kalan insanların düşüncelerini okuyarak öğrendim.

K19: Günümüzde bilgi edinmenin birçok yolu var. Ben internet üzerinde gördüm

özellikle Twitter çok kullanan biriyim oradan öğrendim. Bilgi edindim kendimin de maruz kaldığımı orada fark ettim.

K21: Okuyoruz medyada, telefon üzerinden de görüyoruz, sosyal medyadan vs. kişisel bilgilerin çalınması ile ilgili konuları duyuyoruz genelde.

K22: Çevreden internet ortamından duydum hep

K24: Tabi üniversitede duyuyordum, sonra internet kullanmaya başladıktan sonra bazı şeyler duydum bilgi sahibi oldum.

K25: İnternet ortamında gördüm, sosyal medyada [...] K29: Genellikle sosyal ağlardaki sitelerden bilgi alıyorum.

Çevre teması ile ilgili görüşler şöyledir;

K6: İnternet ve çevre

K12: internet ortamında görüyorum ve çevremdeki insanlar karşılaşıyor böyle şeylerle

K15: İnternette görüyorum ve çevremde konuşuluyor.

K17: İnternet üzerinden çevremdeki arkadaşlardan falan.

K20: Çevremden duyuyorum ben hep böyle şeyler internet çok yaygın artık kullanan herkes karşılaşıyor.

K22: Çevreden internet ortamından duydum hep

K23: Bölümüm dolayısıyla sosyal bilimler alanında takip ediyoruz böyle şeyleri, ya da çevremdeki öğretmen arkadaşlarımdan duyuyorum sıkça.

K25: [...] çevremde karşılaştım bir de

K26: Çevremden falan duyuyorum yani genelde.

K27: Yani çok araştırdığım bir şey değildi sadece çevreden falan duydum. K28: Yaşadığımız çevreden yani biz bunun bir parçasıyız zaten.

Hizmet içi eğitim teması ile ilgili görüşler şöyledir;

K3: Siber zorbalık yıl geçtikçe çok fazla genişleyen bir bilgi alanı herkesin kendini yenilemesi gereken bir bilgi alanı biz birkaç yıl önce Türkiye Yeşilay cemiyeti ile birlikte bağımlılık ile ilgili bir eğitim aldık orada teknoloji bağımlılığı adı altında siber zorbalık ile daha ilişkili olan konularla ilgili içerikler verildi.

K9: Bize bu konuda rehber öğretmenimiz seminer hazırladı ve hizmet içi eğitim aldık. Hukuk ve adalet dersinde zorbalık türleri arasında yer alıyor.

K10: Bununla ilgili hizmet içi eğitimler aldık. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenini olduğum için bu konularla ilgili daha çok okuma ihtiyacı duyuyorum.

Tv teması ile ilgili görüşler şöyledir;

K1: Sosyal ortamda tvler de falan konuşuluyor hep.

K2: Televizyonda haberlerde görüyoruz insanları dolandırıyorlar tabi internette de karşılaşıyor.

K13: Günümüz teknoloji çağı olduğu için bununla alakalı pek çok örnek yaşıntılar mevcut zaten. Bunun dışında okullarda bununla ilgili bilgilendirme yapılıyor zaten. Haberlerde de örneklerle karşılaşıyoruz zaten.

Dergi teması ile ilgili görüşler şöyledir;

K7: İnternet ve bazı takip ettiğim dergi yayımları sayesinde.

K11: Sosyal medyada, dergilerde falan okuyoruz izliyoruz böyle haberler.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine sorulan siber zorbalık ile ilgili nereden bilgi ediniyorsunuz, sorusuna öğretmenlerin çoğu internet ve çevre cevabını vermiştir. Bazı öğretmenler bu durum sosyal medyada başlarına gelince haberdar olduklarından bahsederken, bazı öğretmenler de çevrelerinde maruz kalmış insanlarla yaptıkları sohbetler sonucunda bilgi edindiklerine yönelik görüş bildirmişlerdir.

4.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Siber Zorbalık ile İlgili İçerikleri Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Sosyal bilgiler öğretim programındaki siber zorbalık ile ilgili içeriklerin yeterliliği hakkında öğretmen görüşleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Buna göre öğretmen görüşleri; hayır, evet, değişken temalarına ayrılmıştır. Hayır teması kendi içinde; arttırılmalı, güncellenmeli, yüzeysel şeklinde alt temalara ayrılmıştır. Diğer bir öğretmen görüşü olan evet temasının alt temaları şöyle bulunmuştur; yeterli, aşırı bilgi ve ilgilendirmiyor.

Tablo 5. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Siber Zorbalık ile İlgili İçeriklerin Yeterlik Durumuna Yönelik Görüşler*

Tema	Alt Tema	f	%
Hayır (n=23)	Arttırılmalı	11	36,3
	Güncellenmeli	9	29,7
	Yüzeysel	3	9,9
Evet (n=7)	Yeterli	5	16,5
	Aşırı Bilgi	1	3,3
	İlgilendirmiyor	1	3,3
Değişken (n=1)		1	3,3

Tablo 5'e göre sosyal bilgiler öğretim programındaki siber zorbalık ile ilgili içeriklerin yeterli buluyor musunuz sorusu için öğretmenler; hayır, evet ve değişken yönünde görüş bildirmiştir. Hayır teması kendi içinde üç alt temaya ayrılmıştır. Arttırılmalı alt teması için görüş bildiren öğretmenlerin oranı %36,3, güncellenmeli %29,7 iken yüzeysel yönünde görüş

bildirenlerin oranı %9,9 olarak bulunmuştur. Evet teması kendi içinde üç alt temaya ayrılmıştır. Yeterli alt teması için görüş bildiren öğretmenlerin oranı 16,5 iken aşırı bilgi ve ilgilendirmiyor alt temalarına görüş bildiren öğretmenlerin oranı %3,3 olarak bulunmuştur.

Değişken teması %3,3 oranıyla bulunmuştur.

Hayır temasına ait olan arttırılmalı alt temasıyla ilgili öğretmenlerden bazılarının görüşleri şöyledir;

K5: Aslında yeterli olmadığı için de çocuklarda davranışsal olarak sıkıntılarla karşılaşılıyor bence hocam. Biz aslında 4. Ünite de bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanında bu konulara değinmiş olsak da çocuklarda kalıcı ve doğru davranışı sağladığını düşünmüyorum.

K10: Hayır. Arttırılması gerekiyor, güncellenmesi gerekiyor. Bu çok yeni bir konu

K16: Bence çok yeterli değil. Çünkü teknoloji çağındayız ve bununla iç içeyiz. Bununla ilgili daha çok bilgi vermeliyiz. Bence yeterli değil.

K17: Hayır çünkü internet ve sosyal medya sürekli geliyor ve bu doğrultuda müfredatın da genişlemesi ve daha çok bilgi vermesi gerektiğini düşünüyorum.

K23: Yeterli olduğunu düşünmüyorum daha da genişletilebilir. Mesela dördüncü sınıftan da başlatılabilir ya da diğer sınıflara da anlatılabilir. Çünkü artık bilgi çağındayız ve daha çok insanlar bu duruma maruz kalıyorlar yaş fark etmeksizin.

K24: Yok yeterli değil yani internet artık vazgeçilmez bir şey hayatımız için bunun getirdiği tehlikeleri de göz ardı edemeyiz ve konuşulmalı derslerimizde yer almalı diye düşünüyorum.

K29: Hayır yeterli olduğunu düşünmüyorum. Kesinlikle daha da arttırılmalı.

K30: Ben açıkçası böyle bir içerik var mı onu bilmiyorum. Bunu ben anlatıyorum yeri geldikçe. Özel fotoğraflarınızı paylaşmayın, şifrelerinizi koruyun vs ben anlatıyorum yani.

Güncellenmeli alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K11: Aslında 5. Sınıfta çok güzel bir konumuz var adı, Güvenli Siteler içinde sosyal medyada karşılaşabileceğimiz çeşitli sorunlar yüzeysel biçimde anlatılıyor. Keşke bu konu daha ciddi biçimde tüm seviyelerde işlense

K13: Yeterli buluyorum. Ama öğretmenlerin bu durum karşısında takviye bilgilerde bulunmaları gerektiğini düşünüyorum. Öğrencilerle bir araya gelip bu konuda bilinçlendirme çalışmaları yapmaları gerektiğini düşünüyorum.

K14: Yeterli bulmuyorum. Biraz daha üzerine düşülmesi gereken bir konu bu. Zaman zaman biz de maruz kalıyoruz.

K17: Hayır çünkü internet ve sosyal medya sürekli geliyor ve bu doğrultuda

müfredatın da genişlemesi gerektiğini düşünüyorum.

K25: Hayır değil bence hala insanların çok da farkında olmadığı bir sorun. Bilişim öğretmenleri değiniyordur umarım ama bizim zaten ünitemiz var bilim teknoloji ve toplum adında. Orayı biraz daha güncelleyebiliriz bu konularla ilgili.

K27: Bence henüz farkında olunmayan bir tehlike bizler yetişkinler olarak bile düşünüyoruz bu tip tuzaklara ya da etkilenebiliyoruz duygusal olarak oradaki mesajlardanya da içeriklerden biz böyleyken çocukların daha savunmasız olduğunu düşünüyorum.

Bu nedenle biz sosyalciler olarak bu konuyu ya güncel olaylarda öne çıkarmalıyız ya da başka eğitim programına biraz daha genişletilerek eklenmeli bu konu. Ya da bilişim dersinde işlenmeli.

Yüzeysel alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K2: Hayır yeterli bulmuyorum artık teknoloji geliştiği için öğrenme alanı ve programların düzeltilmesi gerekiyor yeni çağa ayak uydurması gerekiyor. Yani az da olsa yer veriliyordu ama daha çok üzerinde durulması gerekiyordu diye düşünüyorum.

K12: Sadece bir ünite de var diye biliyorum güncel bilgiler yok ama 7. Öğrenme alanında bulunan yani adı bilim ve teknoloji olan içerisinde birkaç cümle de geçiyor diye biliyorum. Bakın ben bile tam olarak bilmiyorum yani yıllardır bu dersi veriyorum ama herhalde yetersiz içerik dolayısıyla aklıma bile gelmiyor yani var mı yok mu.

K28: Kesinlikle değil. Zaten bahsetmiyoruz. Yedinci sınıfta iletişimden bahsediyoruz. Hani beş altılarda da çok kısa bahsediliyor. Yani o da interneti doğru kullanın üzerinde duruluyor.

Araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan sosyal bilgiler öğretim programındaki siber zorbalık ile ilgili içeriklerin yeterli buluyor musunuz sorusu için öğretmenlerin çoğu artırılması ve güncellenmesi gerektiğini ifade etmişleridir. Öğretmenler siber zorbalığın yeni bir konu olduğunu, internet ortamının sürekli değiştiği için müfredattaki bu içeriklerin yüzeysel kaldığını ve öğrencilerin bu yönden gelebilecek tehlikelere karşı açık olduklarını olduğunu ifade etmişler. Müfredatın bu konuda içeriklerini artırılması ve güncellenmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Evet teması kendi içinde üç alt temaya ayrılmıştır. Yeterli alt teması için görüş bildiren öğretmenlerin oranı 16,5 iken aşırı bilgi ve ilgilendirmiyor alt temalarına görüş bildiren öğretmenlerin oranı %3,3 olarak bulunmuştur. İlk olarak evet temasına ait olan yeterli alt temasıyla ilgili öğretmenlerden bazılarının görüşleri şöyledir;

K21: Beşinci sınıfta çok güzel bir konumuz var aslında güvenli sitelerle ilgili. Hangi sitelerde nasıl kalmalıyız ya da kimlik bilgilerimizi nerelerde kullanmalı nerelerde

kullanmamalıyız ilgili bilgiler var. Tabi uzaktan alışverişle ilgili de bilgi veriyoruz ama daha çok çocukların maruz kalabilecekleri siber zorbalık konularını işliyoruz. Beşlerde çok güzel ama keşke medya okuryazarlığı dersimiz olsaydı daha güzel olurdu.

K22: Zaten son dönemlerde duyulmaya başlandı hani programda var mı bilmiyorum sadece yeri geldikçe konuşuyoruz. Yani yeterli bence.

K20: Evet bence yeterli. Bu yaş grubu zaten sosyal medyada çok aktif değil. Dolayısıyla kitaplardaki bilgiler bence yeterli.

K26: Ben yeterli olduğunu düşünüyorum.

İkinci olarak aşırı bilgi alt temasıyla ilgili öğretmen görüşü şöyledir;

K9: Ortaokulda görev yapıyorum öğrencileri aşırı bilgiye boğmanın gereği olmadığını düşünüyorum.

Üçüncü olarak ilgilendirmiyor alt temasıyla ilgili öğretmen görüşü şöyledir;

K1: Evet. Bence siber zorbalık ya da internet ile ilgili sorunlar bizi ilgilendirmiyor. Daha çok ailenin çözmesi ya da ilgilenmesi gereken sorunlar bunlar

Evet temasıyla ilgili görüş bildiren öğretmenlerden bazıları müfredattaki içeriklerin yeterli olduğunu, çocuklar ortaokul yaş gurubunda buldukları için aşırı bilgiye gerek olmadığını ifade ederken bir öğretmen de siber zorbalığın, ailenin ilgilenmesi gerektiği bir sorun olduğunu ifade etmiştir.

Değişken temasıyla görüş bildiren yalnızca bir öğretmen vardır ve şöyle görüş bildirmiştir;

K8: Her seviyede bulunan öğrenci gruplarının ihtiyacı farklı bu nedenle bu sorunun cevabı değişken.

Değişken temasıyla ilgili görüş bildiren bir öğretmen vardır ve öğretmene göre sosyal bilgiler öğretim programındaki siber zorbalık ile ilgili içeriklerin durumu, öğrenci gruplarının ihtiyaçlarının farklı olması nedeniyle değişkenlik göstermektedir.

4.2.1. Siber Zorbalık ile İlgili İçeriklerin Hangi Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanında Yer Aldığına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Siber zorbalık ile ilgili içeriklerin hangi sosyal bilgiler öğrenme alanında yer aldığına yönelik öğretmen görüşleri; emin değilim, bilim teknoloji ve toplum, bilmiyorum ve birey ve toplum şeklinde dört temada ifade edilmiştir.

Tablo 6. *Siber Zorbalık ile İlgili İçeriklerin Hangi Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanında Yer Aldığına Yönelik Öğretmen Görüşleri*

Tema	f	%
Emin Değilim	14	46,2
Bilim Teknoloji ve Toplum	11	36,3
Bilmiyorum	3	9,9
Birey ve Toplum	2	6,6

Tablo 6'ya göre siber zorbalık ile ilgili içeriklerin hangi sosyal bilgiler öğrenme alanında yer aldığına yönelik öğretmen görüşleri; %46.2 oranıyla emin değilim, % 36,3 oranıyla bilim teknoloji ve toplum, %9,9 oranıyla bilmiyorum, %6,6 oranıyla birey ve toplum temalarında ifade edilmiştir. İlk olarak emin değilim temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K1: 5 ve 7.sınıfta bilim teknoloji de iletişimle ilgili bir konumuz var orada bahsediliyor herhalde çok emin değilim şimdi.

K5: Bilim teknoloji ve toplumun iletişimle ilgili bir konusunda yer alıyor olması lazım.

K9: İletişim konusunda var ve birey ve toplum ünitesinde de yer alıyor sanırım.

K14: Birey ve toplum öğrenme alanında vardı sanırım.

K15: Bilim teknoloji toplum öğrenme alanında yer alıyordu sanırım

K17: Tam olarak bilmiyorum ama belki bilim teknoloji öğrenme alanında belki biraz değiniyordur.

K18: Bilim teknoloji ve toplumda değiniyor olabilir. K19: Bilim teknoloji ve toplum da vardı galiba.

K22: Hangi ünitedeydi sanırım bilişimle ilgili bir ünitemiz vardı. Bilim teknoloji ve toplumda geçiyor galiba.

K24: Yer aldığından emin değilim bilim teknoloji ve toplum ünitesinde biraz üstünkörü geçiliyor sanırım.

K25: Hiç emin değilim ama sanırım bilim ve teknolojide geçiyordur.

K26: Siber zorbalık adına açılmış bir başlık yok ama bilim teknoloji ve toplumda güvenli internet içeriklerine değiniyoruz.

K27: Çok bilgim yok internetle ilgili içerikler bilim teknolojide işlenir. Orada da böyle bir kavramı hiç görmedim.

K30: Dördüncü sınıfta bilim insanlarından bahsediliyor. Sadece beşinci sınıflarda internetin güvenilirliğinden bahsediliyor ama siber zorbalık ile ilgili bir kavram yok.

Bilim, teknoloji ve toplum temasıyla ilgili olarak öğretmenler şöyle demiştir;

K4: 7sınıfta İnternet kullanımı konusunda yer alıyor. Ayrı ders olarak da yer alıyor.

K6: İnternet kullanımı diye bir konumuz var. Orada kısa bir şekilde işliyoruz. Sanırım bilim teknoloji ünitesindeydi.

K7: Teknoloji kullanımı konumuz var orada anlatılıyor.

K11 Tam olarak bahsetmese de biraz, bilim teknoloji toplum ünitesinde yer alıyor.

K13: Bilim teknoloji toplum isimli öğrenme alanında biraz konusu geçiyor. 5. Sınıflardan başlayarak 8. Sınıfa kadar sosyal bilgilerin bu ünitelerinde yer almakta.

K16: Bilim teknoloji toplum ünitesinde yer alıyor

K21: Beşinci sınıflarda bilim ve teknoloji de var bir şeyler. K23: Dördüncü üniteye yer alıyor bilim teknoloji kısmında. K28: Bilim ve teknolojide biraz geçiyor.

K29: Özellikle bilim teknoloji kısmında var biraz böyle içerikler.

Birey ve toplum teması cevabını veren öğretmen görüşleri şöyledir;

K8: Sadece 5. Sınıflarda iletişim diye bir konumuz var orada biraz geçiyor. K10: Birey ve toplum ünitesinin iletişim basamağında bulunuyor,

Öğretmenlerin çoğu siber zorbalık ile ilgili içeriklerin hangi öğrenme alanında yer aldığı konusunda emin değiller ya da bilmiyorlar. Öğretmenlerden bazıları siber zorbalık ile ilgili içeriklerin bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanında yer aldığını ifade ederken bazıları birey ve toplum öğrenme alanında yer aldığını ifade etmiştir.

4.3. Öğretmenlere Göre, Öğrencilerin Zorbalık İçeren Davranış Türlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere göre öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri aşağıdaki tablodaki gibidir. Öğretmenlere göre öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri dört tema altında toplanmaktadır. Bu temalar; siber (internet ortamı, görüntü yayma, kötü yorumlar, kötü mesajlar), fiziksel, sözlü (küfür, yalan söylemek) ve yazılı olarak dört temada toplanmaktadır.

Tablo 7. Öğretmenlere Göre, Öğrencilerin Zorbalık İçeren Davranış Türlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Tema	Alt Tema	f	%
Siber (n=21)	İnternet ortamı	13	42,9
	Görüntü yayma	3	9,9
	Kötü yorumlar	3	9,9
	Kötü mesajlar	2	6,6
Fiziksel (n=11)		11	36,3
Sözlü (n=9)	Küfür	7	23,1
	Yalan söylemek	2	6,6
Yazılı (n=4)		4	13,2

Tablo 7’de öğretmenlere göre; öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri dört tema altında toplanmaktadır. Bu temalar siber (internet ortamı, görüntü yayma, kötü yorumlar, kötü mesajlar), fiziksel, sözlü (küfür, yalan söylemek) ve yazılı olarak temalara ayrılmıştır.

Öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri için siber teması kendi içinde dört alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalardan en çok görüş bildirilen %42,9 oranıyla internet ortamı olmuştur. Diğer alt temalar sırasıyla %9,9 görüntü yayma, %9,9 oranıyla kötü yorum ve %6,6 oranıyla kötü mesajlar şeklinde ifade edilmiştir.

İnternet ortamı alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir.

K15: İnternet ortamında ve okul ortamında fiziksel zorbalık uyguluyorlar.

K16: İnternet ortamında, sözel.

K17: İnternet, fiziksel, sözel birçok davranış türü ile karşılaştım.

K19: İnternet, sözel, fiziksel genel olarak hepsini uyguluyorlar ancak teknoloji çağı dolayısıyla siber zorbalık da artış gösterdi.

Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerin zorbalık içeren davranış türlerini en çok internet ortamında sergiledikleri siber davranışlar olarak belirtmişlerdir. Bir diğer alt tema olan görüntü yayma ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K9: Normal zorbalık daha çok oluyor tabi ama siber olarak tanımlanan durumlarla da karşılaşıyoruz yani mesela görüntülerin paylaşılması mağdurun hoşuna gitmeyecek şeyler. Özel bilgilerin paylaşılması, toplum tarafından hoş karşılanmayan durumların ifşa edilmesi vb gibi durumlar.

K13: Sosyal medya üzerinde okulla ilgili, bir öğrenci ile ilgili yalanlar uyduma, fotoğrafların yayma [...]

K21: Birbirlerine karşı yapıyorlar bunu zaman şikâyet alıyorum bununla ilgili. Zararlı görüntülerin gönderimi oluyormuş aralarında. İş büyük boyuttaysa okul idaresi ilgilenir. Biz derslerde nasıl kullanmaları gerektiğini söylüyoruz. Böyle bir durumla karşılaşırlarsa ne yapmaları gerektiğini söylüyoruz. Büyükleriyle ilgili bu konuyu mutlaka paylaşmaları gerektiğini söylüyoruz. Tanımadıkları mesajları e-postaları açmamaları gerektiğini söylüyoruz.

Öğretmenler öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri arasında ikinci olarak en çok görüntü yayma olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre öğrenciler izinsiz bir biçimde birbirlerine ait görüntüleri sosyal medyada yayınlayıp birbirlerini zor durumda bırakıyorlar.

Üçüncü alt tema olan kötü yorumlar ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K11: Fiziksel ve internette uyguluyorlar. Instagramda birçok öğrencimle arkadaşım ve birbirlerine fotoğraf altı yorumlarını görüyorum. Yani bence fazlasıyla aşağılayıcı yorumlar

atıyorlar.

K18: Daha çok sözel ve internet üzerinden. Onların birbirlerine attıkları yorumları okuyorum ve çok yaralayıcı olduğunu düşünüyorum.

K22: Bazen sohbetler üzerinde böyle bir şey yapıldığını duyuyorum bazı sosyal medya paylaşımları altında kötü yorumlara maruz kaldıklarını söyleyenler oldu. Ama birbirlerine böyle bir şey yaptığını söyleyen olmadı.

Sosyal bilgiler öğretmenleri siber teması altında bulunan bir diğer zorbalık içeren davranış türü olan kötü yorumlar hakkında görüş bildirmişler. Öğretmenlere göre öğrenciler; birbirlerine karşı ya da internet ortamında diğer kullanıcılara karşı yaralayıcı, aşağılayıcı yorumlar yapıyor ya da bu yorumlara maruz kalıyorlar.

Kötü mesajlar ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K14: Mesajlaşma yoluyla yani internet üzerinden

K13: [...] Mesajlaşma platformlarında kötü mesajlar gönderme.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre öğrencilerin zorbalık içeren davranış türlerinden bir diğeri kötü mesajlardır. Öğretmenler öğrencilerinin internet ortamındaki platformlar aracılığıyla birbirlerine kötü mesajlar gönderdiklerini ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazıları öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri için fiziksel teması altında görüş bildirmiştir. Öğrencilerinin fiziksel zorbalık sergilediklerini söyleyen öğretmenlerin oranı %36,3 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri için fiziksel teması altında görüş bildiren öğretmenlerin cevapları şu şekildedir:

K1: Daha çok zorbalık davranışı ile bana geliyorlar özellikle pandemi sonrasında çok ciddi yaşadığımız bir problem. Diğer zümre arkadaşarımla konuştuğumda onlarla da hemfikiriz bu konuda özellikle pandemi dönüşü okul ilk açıldığında birinci dönem çocuklar ciddi uyum sorunu yaşadılar.

K5: Yaş grubu küçük olduğu için fiziksel zorbalıkla daha çok karşılaşıyoruz. K6: Genel olarak hepsi var fakat en fazla fiziksel, zorbalık gözlemliyorum

K7: Sözel daha sonra da fiziksele gidiyor. İşte alay etme küçümseme gibi başlıyor artık orada ne yaşıyorlarsa bunu alay ederek küçümseyerek birbirlerine küfrederek devam ettiriyorlar fiziksel, itme vurma kavga.

K8: Fiziksel sözlü internet.

K12: Özellikle pandemi dönüşü okul ilk açıldığında birinci dönem çocuklar ciddi uyum sorunu yaşadılar. Fiziksel ve sözel şiddet çok arttı öğrenciler arasında. Örneğin arkadaşı yanından geçerken çelme takma [...]

K20: Fiziksel zorbalık daha çok benim öğrencilerimde

K25: Şiddet içerikli videolar izledikleri zaman onları okulda uygulayabiliyorlar. [...]

K26: Daha çok eylem boyutu birbirlerine zarar veriyorlar. Geçen şöyle bir şey oldu İnternette gördüğü kahraman tırmanıyormuş. Bizim çocuk da arkadaşını kendine bağlamış bayrak direğine tırmanıyor. Düşeceksiniz diyoruz. Bir şey olmaz ki ben de o kahraman gibiyim onu kurtarıyorum diyor.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre öğrenciler arasında özellikle pandemi sonrasında fiziksel zorbalık artmıştır. Öğretmenler öğrencilerinin yaş grupları küçük olduğu için itme, vurma, kavga, internette izledikleri videoları arkadaşları üzerinde uygulamaya çalışma gibi eylemlerinin bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri için sözlü teması kendi içinde iki alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalardan en çok görüş bildirilen %23,1 oranıyla küfür olmuştur. Diğer alt tema %6,6 oranıyla yalan söylemek şeklinde ifade edilmiştir. Öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri için küfretmek alt teması altında görüş bildiren öğretmenlerin cevapları şu şekildedir:

K7: [...] İşte alay etme küçümseme gibi başlıyor artık orada ne yaşıyorlarsa bunu alay ederek küçümseyerek birbirlerine küfrederek devam ettiriyorlar

K23: Daha çok küfür oluyor ama vurma tekmeleme gibi fiziksel zorbalık da var en çok okulda bunlarla karşılaşıyoruz.

K24: Kıyafetleriyle ilgili, boylarıyla ilgili alay küfür tamamen yetenekleriyle ilgili, maddi durumlarıyla ilgili yorumlarda bulunuyorlar. Sözel zorbalık çok fazla var lakap takma gibi.

K25: Sözlü olarak zaten küfür var internette öğrendiklerini uyguluyorlar okulda da [...]

K27: Birbirlerine baskı yapmalar, küfürler falan oluyor. Ailede baskın karakter olarak yetişen çocuklar çeteleşiyorlar ve güçsüz buldukları kişilerin üzerine gidiyorlar.

K30: Daha çok küfür gibi durumlarla karşılaşıyoruz öğrenciler birbirleriyle iletişim kurmayı denemek orta yol bulmak yerine hemen küfre başvuruyorlar.

Öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri için sözlü temasına ait yalan söylemek alt teması altında görüş bildiren öğretmenlerin cevapları şu şekildedir:

K12: [...] Yalan söylemek ve yapmadıkları olayları yapmış gibi davranmak ve bunu diğer arkadaş gruplarına bu yalanları yaymak.

K29: Özellikle yalan söyleme gibi sözlü durumları çok oluyor.

K28: Burası kolej olduğu için biz müsaade etmiyoruz. Arkadaşlarını yalan söyleyerek küçük düşürmeye çalışan tavırlar oluyor ama hemen önüne geçiyoruz çok hassasız bu konuda

kimse kimseyi eleştiremez dalga geçemez, tartaklayamaz bu konularda çok net buokul.

Öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri için sözlü teması ile ilgili görüş bildiren öğretmenler öğrencilerinin zorbalık içeren davranış türünün en çok küfür ve yalan söylemek olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre öğrenciler, birini güçsüz bulduklarında onun fiziksel görüntüsü, maddi durumu, kıyafetleri vb. durumlara yönelik küfretmekten ve birbirleri hakkında yalan söylemekten çekinmiyorlar.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %13,2'si öğrencilerinin zorbalık içeren davranış türleri için yazılı teması altında görüş bildirmiştir.

K2: Aslında genel olarak hepsi var fakat yazılı da çok oluyor. [...]K3: [...] Yazılı her şekilde zorbalık mevcut maalesef.

K4: [...] Zorbalığın her türü var ama daha çok yazılı daha çok.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre; öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri arasında genel olarak her türlü zorbalığın olduğunu ancak öğrencilerinin daha çok yazılı zorbalık içeren davranış türlerine sahip oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir.

4.3.1. Öğrencileriniz Siber Zorbalık Uyguluyor mu Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğrencileriniz siber zorbalık uyguluyor mu sorusuna yönelik aşağıdaki tabloda öğretmen cevapları; evet, hayır ve kısmen temaları altında incelenmiştir. Evet, teması kendi içinde rahatsız edici olay, alay, tehdit, ifşa, dolandırılma şeklinde beş alt temada incelenmiştir.

Tablo 8. Öğrencileriniz Siber Zorbalık Davranışı Uyguluyor mu Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Tema	Alt Tema	f	%
Evet (n=22)	Rahatsız edici olay	11	36,3
	Alay	3	9,9
	Tehdit	3	9,9
	İfşa	3	9,9
	Dolandırılma	2	6,6
Hayır (n=7)		7	23,1
Kısmen (n=1)		1	3,3

Tablo 8'e göre öğrencileriniz siber zorbalık uyguluyor mu sorusuna yönelik öğretmenler evet ve hayır ve kısmen temalarına görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerinin siber zorbalık uygulama durumuna yönelik evet teması kendi içinde sırasıyla %36,3 oranıyla rahatsız edici olay, %9,9 oranıyla alay, %9,9 oranıyla dolandırılma, %9,9 ifşa ve %6,6 oranıyla tehdit şeklinde beş alt temada incelenmiştir.

Rahatsız edici olay alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K2: Şöyle bir şey anlatabilirim pandemi döneminde çocukların ellerinde sürekli telefonlar tabletler vardı çok rahat kullandılar bazen anne baba gerektiği gibi kontrol edemedi oradan bazı uygunsuz olaylarla karşılaştık. Mesela canlı dersleri topluca sabote ediyorlardı. Yabancı isimlerle derse katılıp diğer öğrencilere küfredildi, müstehcen sesler içeren ses dinletileri verildi yayına. Yani biz kimin yaptığını bilmiyoruz görüştük tabi hepsiyle ama bir şey bulamadık yani çok dışımızda bir olay yani emniyete bile yansısı onların da bir şey yapabileceğini sanmıyorum. Çok çaresiz kaldık yani teknoloji karşısında. Daha sonra öğretmen arkadaşlar öğrencileri tek tek yayının bekleme odasına alıp öğrenci velisi ile iletişime geçilerek yayına aldı. Ama bu tabi öğretmen için çok büyük bir zaman ve emek kaybıydı.

K5: Evet gösteriyor yani artık teknoloji gelişti artık hayatımızın her alanında var ve teknoloji yaşı iyice küçüldü. Bundan dolayı da artık ilkokulda dahil çocukların artık bilgisayar tablet telefon gibi araçlarının da olmasından dolayı çocuklarda bu davranışları sıklıkla görüyoruz. Birbirlerine karşı utanç verici verilerin paylaşılması gibi farklı şekillerde örnekler karşımıza çıkıyor.

K16: Evet. Benim öğrencilerim kendi aralarında farkında olmadan birbirlerini etkiliyorlar. İyi bir şey yaptıklarını ya da paylaştıklarını sanıyorlarken aslında zorbalık yaptıklarını fark etmiyorlar çoğu zaman

K17: Evet TIKTOK gibi sosyal medya ortamlarında gördüklerini okulda da uyguluyorlar aynı zamanda da internet üzerinden de birbirlerini rahatsız eden içerikleri gönderebiliyorlar.

K19: Oyunlar üzerinde çok fazla birbirlerine zorbalık yaptıklarını fark ediyorum.

K21: Evet mesajlaşma yoluyla taciz eden öğrenciler olduğunu duydum. Aile çok etkili çevre de çok etkili özellikle yaş grubunun üzerindeki insanlarla iletişimin olması vs çok etkiliyor bu durumları. Hangi araçları kullanıyor hangi sitelerde gezdiğini kontrol etmesilazım ailenin.

K28: Tabi öğrencilerim kendi aralarında konuşurken duyuyorum ya da hani bazı öğrenciler gelip anlatıyor işte hocam biliyor musunuz şu kişi böyle böyle yapmış demiş diyor. Ummadığımız öğrencilerin internet ortamında farklı kişilikler edindiğini görüyoruz yani.

Alay alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K15: Evet öğrencilerim genel olarak fiziksel görüntüleri ile ilgili alaycı yorumlar yapıyorlar.

K20: Oynadıkları oyunlarda birbirleriyle yarıştıklarını biliyorum bu... bizim zamanımızda başka oyunlar vardı şimdi çok farklı oyunlar var ve bunları online oynuyorlar orada başlıyor ya da instagram gibi farklı sosyal medya üzerinden iletişim oluyor.

Buralarda alay etme birbirleriyle dalga geçme işte ben daha iyiyim ben daha güzelim gibi konularla başlıyor sonra okula kadar geliyor mevzu ilerletiyorlar sonra da fiziksel şiddete dönüşüyor vurma küfür vb.

K23: Öğrencilerin birbirlerine internet üzerinden küfür kendilerinden küçüklere alaycı mesajlarını görüyorum ben. Büyük sınıf gruplarında daha çok görüyorum.

Alt temalardan bir diğeri olan tehdit ile ilgili öğretmen görüşü şöyledir;

K13: Gördüğüm kadarıyla öğrencilerine karşı bu çağda birbirlerini tehdit gibi davranışları oluyor. Âmâ bilinçlendirildikleri zaman bu davranışlardan vazgeçebiliyorlar.

[...]

K14: Evet var zaman zaman kendilerine sahte hesaplardan tehdit mesajları aldıklarını söyleyenler oluyor.

K30: Evet whatsapp üzerinden bir öğrencimiz başka bir öğrenciyi tehdit ediyormuş böylebir olayla karşılaştık.

Dolandırılma alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K18: Online oynadıkları oyunlar ya da izledikleri dizilerdeki karakterlerin şiddet içerendavranışlarını örnek alabiliyorlar ya da orada dolandırılma durumları oluyor.

K25: Sosyal medyadan ailelerinin hesapları çocukları tarafından ele geçiriliyor ve kendiailelerinin hesaplarından dolandırıcılık yapabiliyorlar.

İfşa alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K13: Gördüğüm kadarıyla öğrencilerine karşı bu çağda birbirlerini ifşa, gibi davranışları oluyor. [...]

K27: Ben bunun adının siber zorbalık olduğu şu an fark ettim açıkçası evet var. Hesap açıp bilgi paylaşmıştı arkadaşıyla ilgili.

K29: Bizim okulumuzun İfşa sayfası varmış. Tüm öğrenciler takip ediyormuş sayfayı yeni öğrendik bizde. Öğrencilerle ilgili dedikodular buraya mesaj atılıyor ve sayfa yayınlıyor bu dedikoduları. Tabi ilgili dedikoduya maruz kalan öğrenciler de zor durumda kalıyor. İki kişi arasında durum olunca sen bana böyle yaptığın için seni okulun ifşa sayfasında yayınlayacağım diye tehdit ediyorlar birbirlerini.

Öğretmenler öğrencilerinin siber zorbalık uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Bu söylemlerini yaşadıkları rahatsız edici olayları anlatarak desteklemişlerdir. Bazı öğretmenler öğrencilerinin birbirlerine karşı internet ortamında alaycı yorumlarda bulunup birbirlerini tehdit edici mesajlar attığını söylerken bazı öğretmenler de öğrencilerinin ailelerinin banka hesaplarını ele geçirerek ailelerini dolandırdıklarına yönelik ifadelerde bulunmuşlardır.

Öğrencileriniz siber zorbalık uyguluyor mu sorusuna hayır temasıyla ilgili görüş bildiren öğretmenlerin oranı %23,1 olarak bulunmuştur. Bu temayla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K22: Bana böyle bir şeyle gelmediler hiç.K24: Benim öğrencilerimde yok.

K26: Bana gelmedi şimdiye kadar. Sadece duyuyorum diğer öğretmenlerden.

Öğrencileriniz siber zorbalık uyguluyor mu sorusuna hayır temasıyla ilgili görüş bildiren öğretmenlerden bazıları daha önce hiç böyle bir olayla karşılaşmadıkları yönünde görüş bildirmişlerdir.

Kısmen temasıyla ilgili öğretmen görüşü şöyledir;

K1: Yani kısmen tam olarak tanımlamam zor.

Öğrencileriniz siber zorbalık uyguluyor mu sorusuna kısmen teması altında görüş bildiren yalnızca bir öğretmen vardır. Kısmen temasına göre öğretmen, bu durumun tanımlanmasının zor olduğu yönünde görüş bildirmiştir.

4.3.2. Öğrencilerin Siber Zorbalık Uygulama Nedenlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğrencilerin siber zorbalık uygulama nedenlerine yönelik öğretmen görüşleri on iki tema olarak bulunmuştur. Bu temalar; aile (İlgisizlik, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, aile problemleri), çevre (arkadaş grubu, yakın çevresi), (ilgi eksikliği, pandemi, asosyallik, yalnızlık), internette çok zaman geçirme (oyun, dizi, mesajlaşma), iletişimden kaçınma (cesaretsizlik, kendini ifade edememe), sosyal medya , fiziksel üstünlük, dışlanma, zaman yönetimi, psikolojik durumu ve bilgi eksikliği şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin Siber Zorbalık Uygulama Nedenlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Tema	Alt Tema	f	%
Aile (n=24)	İlgisizlik	11	36,3
	Eğitim düzeyi	6	19,8
	Gelir düzeyi	5	16,5
	Aile problemleri	2	6,6
Çevre(n=10)	Arkadaş grubu	7	23,1
	Yakın çevresi	3	9,9
Anlaşılamama (n=7)	İlgi eksikliği	4	13,2
	Pandemi	1	3,3
	Asosyallik	1	3,3
	Yalnızlık	1	3,3
İnternette çok zaman Geçirme (n=6)	Oyun	3	9,9
	Dizi	2	6,6
	Mesajlaşma	1	3,3
İletişimden kaçınma (n=6)	Cesaretsizlik	3	9,9
	Kendini ifade edememe	3	9,9
Sosyal Medya		5	16,5
Fiziksel üstünlük		4	13,2
Dışlanma		3	9,9
Zaman yönetimi		3	9,9
Psikolojik durumu		3	9,9
Bilgi eksikliği		2	6,6

Tablo 9'a göre öğrencilerin siber zorbalık uygulama nedenleri on iki tema olarak bulunmuştur. Bu temalar; aile (İlgisizlik%36,3, eğitim düzeyi %19,8 , gelir düzeyi %16,5 , aile problemleri %6,6), çevre (arkadaş grubu %23,1, yakın çevresi %9,9), (ilgi eksikliği %13,2, pandemi %3,3, asosyallik %3,3 , yalnızlık %3,3), internette çok zaman geçirme (oyun%9,9 , dizi %6,6 , mesajlaşma%3,3), iletişimden kaçınma (cesaretsizlik% 9,9 , kendini ifade edememe%9,9), sosyal medya% 16,5 , fiziksel üstünlük%13,2 , dışlanma% 9,9 , zaman yönetimi%9,9 , psikolojik durumu%9,9 ve bilgi eksikliği %6,6 oranlarıyla ifade edilmiştir.

Öğrencilerin siber zorbalık uygulama nedenlerine yönelik öğretmen görüşlerinden biri olan aile teması kendi içinde ilgisizlik, eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve aile problemleri olarak dört alt temaya ayrılmıştır. İlk olarak aile temasının bir alt teması olan ilgisizlik ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K13: Bunun dışında aile içinde yaşadıkları sıkıntılar çok etkiliyor. İlgisiz aileler çocuğu buna itiyor. [...]

K14: Ailenin aşırı ilgisizliği bana göre benim çalıştığım bölge itibariye aileler çocuklara karşı inanılmaz ilgisiz dolayısıyla çocuklar ilgi çekmek için de bunu yapıyorlar ya da maruz kalıp bir şey yapamıyorlar. [...]

K17: Aile tarafından maruz kaldığı ilgisizlik ve kimsenin ona saygı duymaması aslında büyük bir etken kimse ona saygı duymayınca kendini kanıtlamaya çalışıyor. Çocuk bir şekilde bir yer edinmeye çalışıyor. Ve tabi bu durum kaçınılmaz hale geliyor. [...]

K18: Ailenin etkili olduğunu düşünüyorum. Çocukları ile sohbet etmiyorlar çocuklar yalnız kalıyor. Çünkü aileler de telefon ve tv den ayrılamıyorlar. Bu nedenle çocuklar da internette ve tv de çok zaman geçiriyorlar. [...]

K19: Kesinlikle aile etkisi ve arkadaş çevresi diyebilirim. Eğer iyi bir ailede yaşıyor olsalardı internete bu kadar bağımlı olmazlardı. Ya da etkili bir sosyal çevreleri olsaydı internetle bu kadar ilgili olmazlardı daha az vakit geçirip daha az zorbalığa maruz kalırlardı. [...]

K20: Bunu ilgi çekmek için yapıyorlar bence tabi başka nedenler de olabilir ama bazı öğrenciler gerçekten çok şımarık olabiliyor ya da aileden beklenen ilgiyi göremediği içinde bu davranışı sergiliyor

K23: Daha çok aileleri ilgilenmeyen çocuklar yapıyor bunu birey olarak saygı sevgi ortamını yakalayamadığı için kendini böyle ifade ediyor. Eğitimli aileler çocuklarının davranışları konusunda sürekli benimle iletişim halindeler fakat diğer aileler çocuklarıyla pek ilgilenmiyor ben daha çok ailenin peşinde koşuyorum çocukla ilgili sorunları konuşmak için o yüzden aile profili çok önemli. [...]

K24: Ciddi bir sevgi eksikliği kıyaslanma, görülmeme gibi durumlara maruz kalan çocuklar bu gibi olayları yapabilir. [...]

K29: Çocuk her isteğini aldığı zaman doyumsuzluk yaşıyor bazı öğrencilerimi görüyorum her şeylerini her aldıklarını sosyal medyada paylaşıyorlar. Ailenin bu noktada ilgisizliğinin neden olduğunu düşünüyorum buna. Sevgi veya ilgi gösterip çocuğuyla zaman geçirmek yerine her istediğini alalım mantığını yanlış buluyorum. [...]

Eğitim düzeyi olan ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K3: Ekonomik durumu düşük düzeyde ailelerimize baktığımda çocuğun kontrol edilmesi konusunda sorun yaşadıklarını görüyorum. Evet aile parçalanmış değil baba anne abi abla var evde ama bir kontrol mekanizması yok çocuğu teknolojiye karşı koruyabilecekve genelde annelerin çaresiz kaldığını görüyorum. Bazen şunu yaşıyoruz anne çocuğunu babaya karşı koruyor internet ortamından uzak tutamıyor o görüşme sohbet odalarından ya da internetteki zararlı olaylardan ve babaya kaşı çocuğu saklıyor ama anne çocuğa zarar verdiğinin farkında değil işte yani baba kızmasın dövmesin derken böyle durumlar oluyor. Kontrol çok zor gerçekten ailenin bir takım temel taşlarını temelyapısını değiştirmek gerekiyor bu durumda bu da çok zor. [...]

K5: Çevresi ailesi arkadaşları bilinçli olan kesim bilinçli davranıyor ve böyle şeylere yeltenmiyor. Ama çevresi bilinçsiz olan öğrencilerin daha çok bu işin içinde olduğunu görüyoruz. Ailenin gelir durumu etkili olunca öğrenci ile ailenin daha ilgili olduğunu gözlemliyorum. Gelir durumu düşük olan öğrenciler ise belki de gettolarda ya da o tip yerlerde yaşayıp çevresi oralarda oluştuğu için siber zorbalık ya da başka daha birçok olumsuz olaylarla oralarda tanışıyor ve uyguluyor. [...]

K23: Tabi istisnalar var ama ağırlıklı olarak velinin gelir durumu çocuğun davranışlarını şekillendiriyor. [...]

K26: Aile içindeki iletişimin şekli, çocuğun tabletle bilgisayarla baş başa bırakılması, ailenin sosyoekonomik durumu da çocuğun bu tip davranışlarını tetikliyor bence. [...]

K27: Öğrencinin bu tarz davranışlarında aile ön planda bunun dışında ailenin durumu iyiyse çocuğu bazı aktivitelere yönlendiriyor o çocukta uyumsuzluk sezmiyoruz ama maddi durumu kötü olan aile çocuklarında çocuk yanlış davranışlara karışıp kötü olaylara sebebiyet verebiliyor. [...]

K30: Bu öğrencinin yapısına göre değişiyor pek çok etken var mesela ailenin eğitim durumu. [...]

Gelir düzeyi ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K9: Ailelerinin eğitim düzeyi çok düşük, bence çocukları olumsuz etkiliyor. Bazen de bu

bir kişi tercihi olabiliyor. Kendilerini ispat etmek istiyorlar.

K23: Tabii istisnalar var ama ağırlıklı olarak velinin eğitim durumu gelir durumu çocuğun davranışlarını şekillendiriyor. [...]

K24: Yani genellemek doğru olur mu bilemiyorum ama sanırım ailenin eğitim durumu etkili ya da çocuğu yetiştirme tarzı. [...]

K25: Ayrıca aile de çok etkili teknolojik aletler telefon tablet bunlar çocuklara verince akademik başarıları bozuluyor zaten davranış bozuklukları oluyor. Ben siber kökenli olduğunu düşünüyorum bunun. Ben bunu ailelerin yaptığını yani çocuklarını bile isteye siber zorbalığa ittiklerini düşünüyorum. Hatta garip bir şekilde eğitim durumu iyi olan anne babanın da çalıştığı aileler genelde çocukların ellerine bu tabletleri veriyor ve çocuk oyalanıyor aile için de kaçış oluyor bu. [...]

K28: Mesela ailenin eğitim durumu çok fazla itici güç olabilir çünkü belirli bir eğitim durumuna gelmiş insanlar daha açık fikirli olabiliyorlar karşıdaki kişinin fikirlerine daha saygılı olabiliyorlar bu ailenin çocukları da ona göre büyüyor. Böyle ailede büyüyen çocuklarda açık fikirli her türlü fikre saygılı insanlar olarak büyüyor. Dolayısıyla böyle siber zorbalık gibi olaylara pek girmiyor. [...]

Aile temasının aile problemleri alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K11: Ailevi sıkıntıları olan öğrenciler bunu sınıf içinde ya da sosyal medya kullanımında yansıtıyor [...]

K21: Yani evet onun altında yatan bir sürü neden var. Ailevi sıkıntı yaşayan çocuklarmutlaka bunu yansıtıyor zaten [...]

Araştırmaya göre sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerinin siber zorbalık uygulama nedenleri arasında pek çok etken olduğu yönünde görüşlerde bulunmuşlardır. Öğretmenlere göre öğrenci, ailesi tarafından ilgisiz bırakıldığı için ilgi çekmek ve kimi zamanda kendini kanıtlamak için siber zorbalık gibi davranışlara yönelmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri, istisnalar olmakla birlikte öğrencinin ailesinin; eğitim durumu, gelir durumu ve ailedeki sorunların varlığı öğrencinin siber zorbalık davranışlarını şekillendirdiği yönünde görüşlerde bulunmuşlardır.

Çevre temasının arkadaş grubu alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K3: [...] Arkadaş ortamı, okul ya da dersane ortamında çocuk bunları öğreniyor ve uyguluyor. Çok iyi olduğunu düşündüğümüz öğrencilerin bile arkadaş çevresi nedeniyle internette farklı bir yüzü ile karşılaşabiliyoruz.

K15: [...] Nasıl bir çevresi var nasıl bir arkadaş grubu var bunlar tamamen etkili, sosyal medya da neyi takip ettiği ilgi alanları çok etkiliyor.

K24: Arkadaş grubu da çok etkili mesela. Birlikte daha çok gördüğüm öğrencilerin davranışları da birbirilerine benziyor grupta birinin zararlı bir tip davranışı varsadıklarları de yapıyor benim gözlemim bu yönde. [...]

K25: Arkadaş grubu akranlar da çok etkili internette öğrendikleri bir oyunu hemen hepsi biliyor bilmeyen zaten dışlanıyor. [...]

K27: Arkadaşlarını örnek olan çocuklar da var küfürü genelde çevre ve arkadaş grubundan öğreniyor. [...]

K28: Zaten bu tarz olayları uygulayan öğrencilerime baktığım zaman hep aynı profili görüyorum aynı düzeyde aynı arkadaş grupları içindeki öğrenciler. [...]

K30: Arkadaş çevresinin etkili olduğunu düşünüyorum. [...]

İkinci olarak yakın çevresi alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K5: Çevresi ailesi arkadaşları bilinçli olan kesim bilinçli davranıyor ve böyle şeylere yeltenmiyor. Ama çevresi bilinçsiz olan öğrencilerin daha çok bu işin içinde olduğunu görüyoruz. [...]

K20: Genel olarak çevre nedeniyle. Çevre çok önemli bu konuda teknoloji hayatımıza girdiğinden dolayı öğrenciler yanlış çevrelerde aile ortamı akraba okuldaki farklı durumlarda artık teknoloji hızla ilerlediğinden dolayı şiddet gibi kötü davranışlar yaş ortalaması olarak baya düştü ve bundan dolayı da öğrenciler artık yani ergenlikten sonra dediğimiz dönemde olan şeyler daha aşağılara çekildive siber zorbalığa iten durumların her alanda karşımıza çıktığını görüyoruz yani bundan dolayı. [...]

K23: Tabi çevre de önemli arkadaş ortamı önemli yani ne konuşuyorlarsa o birbirleriyle internette ne paylaşıyorlarsa davranışları da şekilleniyor öğrencilerin. [...]

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre, öğrencilerinin siber zorbalık uygulama nedenleri arasında arkadaş grubu çok etkili. Arkadaş grubu içinde yer kazanmak için ya da gruba uyum sağlamak için ya da sadece çok zaman geçirip birbirlerinden etkilendikleri için öğrenciler siber zorbalık gibi davranışlar sergileyebiliyorlar. Öğretmenlere göre öğrencilerin siber zorbalık davranışlarına neden olan unsurlardan bir diğeri yakın çevre. Öğrencilerin; aile ortamı, akrabaları, komşuları gibi en yakınında bulunan kişiler de öğrencilerin siber zorbalık davranışlarının nedenleri arasındadır.

Anlaşılamama temasının ilgi eksikliği alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K13: Anlaşılmadıklarını düşündüklerinde ya da yeterince ilgi göremediklerinde bunu yaptıklarını düşünüyorum. [...]

K16: Anlaşılmadıklarını düşündüklerinde yeterince ilgi göremediklerinde [...]

K19: Anlaşılmadıklarını ya da yalnız hissettiklerini düşündükleri için yapıyor ilgi

çekmeye çalışıyor olabilirler [...]

K20: Bunu ilgi çekmek için yapıyorlar bence tabii başka nedenler de olabilir ama bazı öğrenciler gerçekten çok şımarık olabiliyor ya da aileden beklenen ilgiyi göremediği içinde bu davranışı sergiliyor.

Pandemi alt teması ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K5: Pandemi sürecinden sonra öğrencilerde davranış problemleri arttı. Şiddetin her türlüyle karşılaşıyoruz. Öğrenciler sosyal olarak da artık eskisi kadar aktif değiller bu nedenle anlayamadıklarını hissettikleri için bunu yapıyorlar diye düşünüyorum. [...]

Asosyallik alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K11: Kendilerini ifade etmekte zorlandıkları zaman sosyal medya da var olmaya çalışıyorlar [...]

Dördüncü olarak yalnızlık alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K19: [...] Yalnız hissettiklerini düşündükleri için yapıyor ilgi çekmeye çalışıyor olabilirler

Öğretmenlere göre, öğrencilerin siber zorbalık uygulama nedenleri arasında anlayamama, ilgi eksikliği gibi durumlar etkilidir. Pandemi sürecinden sonra öğrencilerinde artan davranış problemleri gözlediklerini söyleyen öğretmenler bu durumun da siber zorbalık uygulama nedenlerinden biri olabileceğini belirtmişlerdir. Bunların dışında öğretmenler öğrencilerinin, kendini ifade edememe ve yalnızlık gibi durumlar nedeniyle de siber zorbalık davranışı sergiliyor olabileceklerini ifade etmişlerdir.

İnternette fazla zaman geçirme temasının oyun alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K4: İnternette çok zaman geçiriyor öğrenciler. Bu nedenle çok doğal bu tarz şeyler uygulamaları ya da başlarına gelmesi. Önemli olan onları bundan nasıl koruyacağız. Bazıları bunun suç olduğunu bile bilmiyor. [...]

K18: Çok uzun süre internette Online oynadıkları oyunlar ya da izledikleri dizilerdeki karakterlerin şiddet içeren davranışlarını örnek alabiliyorlar ve bunu birbirlerinin üzerinde uygulayabiliyorlar. [...]

K22: İnternette mesela oyun ortamında insanlar birbirini görmediği birbirine temas etmediği için daha rahat oluyor olabilirler.

Dizi alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K18: [...] İnternet ortamında izledikleri dizilerdeki karakterlerin şiddet içeren davranışlarını örnek alabiliyorlar ve bunu birbirlerinin üzerinde uygulayabiliyorlar.

K30: İnternet dizileri bunların kesinlikle birebir etkili olduğunu düşünüyorum. [...]

Mesajlaşma alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K 14: Genelde internette çok zaman geçiren öğrencilerimden duyuyorum böyle şeyler. Çoğu internet üzerinden mesajlaşma yoluyla oluyor zaten. [...]

Araştırmaya göre, internette çok fazla zaman geçiren öğrenciler, internet oyunları aracılığı ile siber zorbalık gibi davranışları sergiliyor ya da maruz kalıyor. Öğretmenlerden bazılarına göre ise, öğrencilerin internet ortamında izledikleri diziler ve mesajlaşma uygulamalarında çok fazla zaman geçirmek siber zorbalık uygulama nedenleri arasındadır.

İletişimden kaçınma temasının cesaretsizlik alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K4: Öğrenciler yüz yüze gelip birbirlerine söyleyemedikleri şeyleri bu şekilde söylüyorlar. [...]

K10: Yüz yüze kendini ifade edemeyen kişiler böyle ortamlarda kendilerini daha iyi ifade ediyor. Yani içlerinde bulunan bambaşka olan kişiyi ortaya çıkarıyorlar.

K12: İnternet ortamında insanlar birbirlerini görmediği ve fiziksel olarak temas etmediği için daha rahat davranıyor olabilirler. [...]

İkinci olarak kendini ifade edememe alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K7: Bazı çocuklar içe dönük oluyor. Herkesle konuşamadıkları için internet ortamından tanımadıkları insanlarla konuşmak daha kolayına geliyor. Biraz da aile çocuğu yalnızlığa itiyor. Destek vermiyor. Aile çocukları başıboş bırakıyor. [...]

K28: Kendi düşüncelerine karşı bir düşünce olunca yapıyorlar ya da kendilerini tam ifade edemediklerini düşündüklerinde bu zorbalıkları uyguluyorlar. Bilemiyorum ama yüz yüze olmadıkları için birçok şeyi yapmak daha kolay oluyor internet ortamında. Bence ailenin de etkisi var çocuk kendini ifade edemiyordur o tarz sanal ortamlara itiliyordur. [...]

K29: Özellikle birbirlerini çekemeyenler arasında çok oluyor mesela kız oğlanı seviyor oğlana arkadaşlık teklif ediyor kabul edilmezse ona karşı ifşa yapıyor. Birbirleriyle kavga, husumet olunca bu tür olaylara giriyorlar. Bunun temelinde kendini ifade edememe gibi iletişim sorunları yatıyor bence. [...]

Öğrencilerden bazıları yüz yüze iletişimde kendini ifade edemedikleri için internet ortamını kullanarak sanal ortamda var olmaya çalışıyor. Öğretmenlere göre, iletişim kuramayan, kendilerini ifade edemeyen öğrenciler birbirlerinin yüzüne söylemeye cesaret edemedikleri bazı şeyleri internet aracılığı ile söylüyorlar.

Sosyal Medya alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K6: Ben kendi öğrencilerime sekizinci sınıf bitirmeden sosyal medya hesaplarının

olmasını istemediğimi söylüyorum çünkü oradan her şeyi görüp her şeye maruz kaldıklarını ve başlarına hoş olmayan olaylar geldiğini biliyorum. Maalesef anne babalarımız sosyal medya hesabı olan çocukların kontrolünü sağlayamıyorlar. Nereye bakıyorlar kiminle iletişim kuruyorlar bilmiyorlar. O anlamda aile uzak yani bunu biliyorum ve yaşıyorum. Çocuk artık öyle bu konuma gelmiş ki bakın çok ilginç bir şey yaşadım. Bunu özellikle yazın lütfen. Beşinci sınıflarda, çok zor durumda kaldığında nereden, kimden ve nasıl yardım isteyeceklerini sordum. Çocuk TikTok dedi. Çocuğun zihnine bakın ya dondum kaldım. Çocuk Tiktok'u yardım alınabilecek bir yer sanıyor cidden oradan para kazananlar da varmış bu arada. Çocuk sosyal medyayı bir yardım kurumu olarak biliyor. Bu tehlikenin ne kadar büyük olduğuna dair güzel bir örnek. Tabiki açıklamayı yaptım ama çocuk bunu henüz anlayacak durumda değildi. Ardından veli toplantımız oldu zaten orada da bahsettim.

K21: [...] Aynı şekilde sosyal medya üzerinden arkadaşlarına veya tanımadığı insanlara yazabiliyor veya maruz kalabiliyor yani.

K25: Sosyal medya çocuklar üzerinde en önemli etkiye sahip etken bence. [...]

K27: Çocuk eğer arkadaş ortamında öğrenmezse sosyal medyadan öğreniyor zaten zararlı birçok içeriği mesela oradaki youtuberler. Çocuklar onlara özeniyor zengin bir hayat, kolay para kazanma yolları vs. gibi hayaller satılıyor çocuklarımıza ve ben birazda toplumunda ahlakını bozduğunu düşünüyorum yani. Kolay para kazanmak zengin bir hayat sahibi olmak için takip ettikleri kişileri taklit ederek ilginç tavırlar takınıp bunu da günlük hayatlarına yansıtıyorlar. O youtuber gibi davranıp onun ettiği küfürleri ediyorlar. Ve para kazanmak adına insanların canını yakmayı önemsemiyorlar. Benim aklım almıyor yani hiç tanımadığı görmediği insanlarla tanışıp onlara kanka diyorlar, sevgili oluyorlar bunların sonucunda da tatsız olaylar yaşanıyor. [...]

K28: Sosyal medya da tabii ki etkili ama şöyle etkili. İşte bir caydırıcılık yok o nedenle kendini özgür hissediyor o ortamda ve yapıyor yani eylemini. [...]

K30: Ama bence en büyük kaynak sosyal medya mecraları. [...]

Öğretmenlere göre; öğrencilerin siber zorbalık uygulama nedenleri arasında sosyal medyanın etkisi var. Öğretmenler sosyal medyada bir caydırıcılık olmadığı için öğrencilerin kendilerini rahat hissettiklerini ve istedikleri gibi davranışlarda bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler öğrencileri sosyal medyada kontrol etmek zor olduğu için öğrencilerin siber zorbalık gibi durumlara maruz kalabilecekleri ya da uygulayabilecekleri yönünde görüşlerde bulunmuşlardır.

Fiziksel üstünlük temasında bulunan öğretmen görüşleri şöyledir;

K2: Fiziksel olarak daha büyük biriyle karşılaştıklarında ona fiziksel zarar

veremeyecekleri için böyle davranabiliyorlar.

K6: Geçmişten ziyade bugün kendilerini biraz daha özgür hissediyorlar. Bir sorunla karşılaştıklarında karşı tarafı artık fiili olarak yapamayacağını düşündüğü için uzaktan oyunlarda veya arada çıkan sorun anında internet aracılığıyla siber zorbalığı gerçekleştiriyor. [...]

K12: Fiziksel olarak daha güçlü olan öğrencilere karşı fiziksel üstünlük kuramayacakları için bu yöntemi uygulayabiliyorlar. [...]

Öğretmenlerden bazılarına göre öğrenciler, fiziksel üstünlük kuramayacakları kişilere karşı siber zorbalık uyguluyorlar.

Dışlanma temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K17: [...] Kimsenin ona saygı duymaması aslında büyük bir etken kimse ona saygı duymayınca kendini kanıtlamaya çalışıyor. Çocuk bir şekilde bir yer edinmeye çalışıyor. Ve tabi bu durum kaçınılmaz hale geliyor.

K25: Akranları arasında yapıyorlar bunu arkadaşlarına da dayatıyorlar kabul etmediği zaman dışlanıyor öğrenci bunu da gördük biz. Yani arkadaşlarına uyum sağlamak için yapıyorlar. [...]

K30: Bir kabul görmek sosyal çevreye girmek için bunu yapabiliyorlar. [...]

Öğretmenlere göre öğrencilerin siber zorbalık uygulama nedenlerinden biri de arkadaşları tarafından kabul görmek, gruba uyum sağlayarak dışlanma durumunun önüne geçmektir.

Zaman yönetimi temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K16: Öğrenciler zaman yönetimine sahip olmadıkları için farkında olmadan internette aşırı zaman geçiriyorlar bu nedenle zorbalık yapma ihtimali de artıyor diye düşünüyorum. [...]

K26: Çocukların gerçeklikle bağı kopmuş gibi internette oynadıkları oyunların gerçek hayatta da benzer sonuçlar vereceğini düşünüyorlar. Örneğin yüksek bir yerden düşerse ölmeyeceğini tıpkı o kahramanın ölmediği gibi. Bu da bence çocuk internette çok zaman geçirmesinin bir sonucu. [...]

Araştırmaya katılan öğretmenlere göre öğrenciler zaman yönetimini iyi sağlayamıyor ve internette çok fazla zaman geçiriyorlar. Bu durumun sonucunda da siber zorbalık gibi durumlarla karşılaşma ihtimalleri artıyor.

Psikolojik durumu alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K12: Mesela yakın zamanda ebeveynlerinin boşanma aşamasında olduklarını bildiğim bir öğrencim tamamen kendini bilgisayara vermiş oyunlara adanmış kendini. Hatta oyundaki

arkadaşlara adama noktasına getirmiş kendini. Çocuk artık sosyal hayattan iyice soyutlanmış. İnternetteki arkadaşları en yakın arkadaşları haline gelmiş. Onlarla güzel iletişim kurduğunu onlarla daha iyi anlaşmış olduğunu düşünüyor. Ama hiç yüz yüze gelmemişler. Aslında bu da sağlıklı aile ortamından uzaklaştığında öğrencinin ne kadar tehlikeli bir yöne gittiğinin en büyük kanıtı. Siber zorbalık uygulamaya ya da herhangi bir zorbalığa çok açık durumda çocuk. Evet böyle durumlar yaşıyoruz yani. [...]

K25: Ayrıca günümüz çocukları içinde psikolojik durumu iyi olmayanlarının; obez olması , yalnızlaşmalarının, mutsuz olmasının altında da internet tabanlı sorunlar olduğunu gözlemliyorum . [...]

Öğretmenlere göre öğrencinin psikolojik durumu siber zorbalık davranışını uygulama nedenleri arasındadır. Öğrencilerin duygu durumlarındaki sorunlar siber zorbalık uygulamalarına sebep olabiliyor.

Bilgi eksikliği temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K8: Tam olarak anlamını bilmedikleri için buna cesaret ettiklerini düşünüyorum çünkü bunun bir suç olduğunu ve getirebileceği zararın farkında olmadıkları için buna cesaret ediyorlar.

Araştırmaya katılan bir öğretmene göre öğrenciler, siber zorbalıkla ilgili yeterli derecede bilgi sahibi olmadıkları, bu alanda bilgi eksikliği yaşadıkları için siber zorbalık uyguluyor olabilirler.

4.4. Siber Zorbalığa Maruz Kalan (Siber Mağdur) Öğrenciniz Var mı Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Siber zorbalığa maruz kalan (siber mağdur) öğrenciniz var mı sorusuna yönelik sosyal bilgiler öğretmenleri evet ve hayır şeklinde iki temaya ayrılmıştır. Evet teması; ifşa, kötü yorum, oyun mağduru, tehdit, rahatsız edici mesaj şeklinde beş alt temaya ayrılmıştır.

Tablo 10. Siber Zorbalığa Maruz Kalan (Siber Mağdur) Öğrenciniz Var Mı Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Tema	Alt Tema	f	%
Evet (n=21)	İfşa	6	19,8
	Kötü yorum	6	19,8
	Oyun mağduru	5	16,5
	Tehdit	3	9,9
	Rahatsız edici mesaj	2	6,6
Hayır (n=8)		8	26,4

Tablo 10'a göre; Siber zorbalığa maruz kalan (siber mağdur) öğrenciniz var mı sorusuna yönelik sosyal bilgiler öğretmenleri evet ve hayır şeklinde iki temaya ayrılmıştır. Evet, temasının alt temaları sırasıyla; %19,8 oranıyla ifşa, %19,8 oranıyla kötü yorum, %16,5 oranıyla oyun mağduru, %9,9 oranıyla tehdit ve %6,6 oranıyla rahatsız edici mesaj olarak bulunmuştur. İlk olarak evet temasına ait olan ifşa alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K3: Evet vardı şöyle öğrencimiz gizli bilgilerinin yani özel yazışmalarının ifşa edildiğini biliyorum. Öğrencinin hoşuna gitmeyen kendi aralarında özel olan bilgileri arası bozulanarkadaşlardan biri yaymış böyle bir şey öğrenmiştim

K16: Siber mağdur öğrencim var diyebilirim geçen yıl mezun ettiğim bir öğrencimdi. Çokkendi halinde, anne baba ayrılmış, dedeyle büyüyen, çok da ilgiye muhtaç bir öğrenciydi. Bir erkek tarafından özel görüntüleri ifşa edildi.

K21: Hiç tanımadığı kişilerle buluşmaya kalkan, kişisel fotoğraflarının başka yerlerde yayınlanan çocuklar olduğunu biliyorum.

K27: Özellikle 14-15 yaş grubu çok tehlikeli olabiliyor. Öğrencilerimizden birinin bilgileri paylaşılmıştı.

K29: Bu bahsettiğim ifşa olayında okuldaki neredeyse tüm öğrenciler mağdur oldu.

Kötü yorum alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K13: [...] Hakarete uğradığını söyleyen öğrencilerim var.

K15: Instagramda fotoğraflının altına görünüşüyle e ilgili kötü yorum yapıldığını söylemişti bir öğrencim.

K22: Öyle büyük bir olay duymadım. Sadece internet üzerinde kötü yorumlar okuyorlarmış bazı sosyal medya sayfalarında.

K28: Küfür vs. yaptıkları yorumlar ile ilgi çok duyuyorum ama yani yapacak bir şey yok.

Oyun mağduru alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K18: Evet online oyun mağduru olanlar var.

K19: Şimdi öğrenciler çok fazla internetle meşguller orada pek çok şey geliyor başlarınabeni de böyle bir mağduriyet yaşan öğrencim olmuştu.

K25: Oyun bağımlısı olup oradan intihara kadar sürüklenen öğrenciler duyuyorum.

Tehdit alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K13: Evet internet üzerinde tehdit edilen [...]

K14: yani zaman mesaj tehdit ile ilgili şikayetler duyuyorum. K30: Evet tehdit içeren mesajlar almış bir öğrencim.

Rahatsız edici mesaj ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K17: Evet sosyal medya kullanımlarından dolayı orada yazılan atılan mesajlarla ilgili mağdur olan öğrencim oldu.

K23: Çok ciddi olaylar olmadı şu ana kadar umarım da olmaz sadece sıradan zorbalık durumlarındaki gibi küfür ve alaycı yorumlarla ilgili serzenişleri oluyor öğrencilerin.

Siber mağdur öğrenciniz var mı sorusuna evet cevabı veren öğretmenlerin görüşlerine göre; öğrencilerden bazılarının internet ortamında özel yazışmaları, özel görüntüleri, kişisel bilgileri, ifşa edilmiş. Bazı öğrenciler internet ortamında kötü yorumlara, rahatsız edici mesajlara maruz kalırken bazı öğrencilerde online oyunlarda ya da başka internet platformlarında tanıdıkları ya da internette tanıştıkları kişiler tarafından tehdit edilmişler.

Siber zorbalığa maruz kalan öğrenciniz var mı sorusuna yönelik hayır cevabı veren öğretmenlerin görüşleri şöyledir;

K24: Hayır karşılaşmadım hiç

K26: Yakın zamanda bir şey yaşamadım.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine siber zorbalığa maruz kalan öğrenciniz var mı sorusuna hayır diyen öğretmenler genel olarak hiç karşılaşmadıkları yönünde görüş bildirmişlerdir.

4.4.1. Öğretmenlerin, Öğrencilerinin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumunu Nasıl Öğrendiklerine Yönelik Cevapları

Öğretmenlerin, öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumunu nasıl öğrendiklerine yönelik cevaplar üç tema halinde oluşturulmuştur. Temalardan ilki ders esnasında, diğeri ders dışında, bir diğeri de başka birinden şeklinde oluşturulmuştur. Ders esnasında teması; konu içinde ve yeri geldikçe alt temalarına, ders dışında teması; öğrenciden alt temasına, başka birinden teması; öğretmenden, öğrenciden, aileden alt temalarına ayrılmıştır.

Tablo 11. Öğretmenlerin, Öğrencilerinin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumunu Nasıl Öğrendiklerine Yönelik Cevapları

Tema	Alt Tema	f	%
Ders esnasında (n=7)	Konu içinde	5	16,5
	Yeri geldikçe	2	6,6
Ders dışında (n=7)	Öğrenciden	7	23,1
	Aileden	3	9,9
Başka birinden (n=7)	Öğrenciden	2	6,6
	Öğretmenden	2	6,6

Tablo 11'e göre öğretmenlerin öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma durumunu nasıl öğrendiklerine yönelik öğretmen görüşleri üç temaya ayrılmıştır. Ders esnasında teması iki alt temaya ayrılmıştır. Bunlardan ilki %16,5 oranıyla konu içinde diğeri %6,6 oranıyla yeri geldikçe alt temasıdır. Ders dışında teması, öğrenciden alt temasına ayrılmıştır. Başka birinden teması kendi içinde üçe ayrılmıştır. Bunlar sırasıyla %9,9 oranıyla aileden, %6,6, öğrenciden, %6,6 öğretmenden alt temalarıdır.

Ders esnasında teması için konu içinde alt teması ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir.

K3: İletişim ile ilgili bir konumuz var biraz siber zorbalıktan bahsediyoruz orada. Öğrenciler yeri geldikçe internette yaşadıkları olayları anlatıyorlar tabii bunun bir siber zorbalık ya da mağduriyet olduğunun farkında değiller.

K5: Öğrencilerden öğreniyoruz konuları işlerken

K10: Sınıfta iletişim ünitesini işlerken çok fazla öğrencim hesaplarının çalındığını, kız öğrencilere istekleri dışında bazı kötü fotoğraflar atıldığını ve kimlik bilgilerinin çalındığı gibi pek çok şikayette bulundu.

K13: Bilim teknoloji ve toplum ünitesini işlerken pek çok öğrenciden, hesaplarının çalındığını, sosyal medya üzerinden kişisel hesapları üzerinden tanımadıkları insanların onlara mesaj gönderdiğini, söyleyen öğrenciler vardı.

K21: Ders esnasında duyuyoruz öğrencilerden çok üzerinde durulmasa da konuşulup geçiliyor.

Yeri geldikçe alt teması ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K12: Derste anlatıyor öğrenciler pek çok olayı zaten. K22: Sınıfta konuştukları zaman haberim oluyor

Öğretmenlerin öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma durumunu nasıl öğrendiklerine yönelik görüşleri alınmıştır. Öğretmenler bu durumu ders esnasında bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanında iletişim ile ilgili konuları işlerken öğrendiklerini ve bazen de ders esnasındayeri geldikçe öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Ders dışında teması %23,1 oranıyla öğrenciden alt temasına ayrılmıştır. Ders dışında teması için öğrenciden alt teması ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K14: Bana ders dışında gelip anlattı.

K15: Her öğrenci yaşadığı olayları rehberlikçiye falan gidip anlatamıyor biraz çekingendavrananlar olabiliyor. Ders sonrası gelip anlatıyorlar bu gibi durumları sonrasında durumu değerlendiriyoruz.

K16: Öğrenci benimle paylaştı daha sonra rehber öğretmene yönlendirdim.

K17: Sınıf rehber öğretmeni olduğum sınıftaki bir öğrenci ders sonrası gelip

konuştubeniyle bu gibi bir olay hakkında.

K19: Öğrenci bana ders dışında anlattı ailesi de vardı yanında konuşmuştuk birlikte bu şekilde haberim oldu.

K28: Öğrencilerle olan sohbetim sırasında öğreniyorum. K29: Bu durumları öğrencilerin kendilerinden öğrendim.

Öğretmenlerin öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma durumunu nasıl öğrendiklerine yönelik görüşlerinden bir diğeri olan öğrenciden alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri alınmıştır. Buna göre öğretmenler öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma durumlarını ders dışında sohbet esnasında öğrenciden öğreniyorlar.

Başka birinden teması %23,1 oranıyla kendi içinde üçe ayrılmıştır. Bunlar sırasıyla %9,9 oranıyla aileden, %6,6 öğrenciden, %6,6 öğretmenden alt temalarıdır. Başka birinden teması için aileden alt teması ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K9: [...] Öğrenci artık okula gelmek istemediğini söylemiş, velisiyle konuştuk bize de veli anlattı bunları artık okula gelmek istemediğini rahatsız olduğunu söyledi biz de yönetime söyledik [...]

K25: Çocuğun annesi gelip bana anlattı bende duruma göre bir yönlendirme yaptım.

K30: Mağdur olan kızın babası bu whatsapp mesajlarını çıktı alıp okula getirmiş benimdeöyle haberim oldu.

Öğrenciden alt teması ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K23: Durumdan rahatsız olan öğrenciler gelip bana söyleyince haberim oluyor genelde ya da internette takip halindeyiz zaten oradan da görüyorum sosyal medya kullanımlarını beğendikleri, paylaştıkları şeyleri, yaptıkları yorumları.

K27: Bana diğer öğrenciler anlattı sonra zaten ilgilenildi olayla. Öğretmenden alt teması ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir; K7: Başka bir öğretmen arkadaştan öğrendim

K11: Geçmiş yıllarda bir öğretmen arkadaşım anlattı

Sosyal bilgiler öğretmenlerinden bazıları öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumunu başka birinden öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin görüşlerine göre; öğrencilerin ailesi durumu gelip öğretmene anlatmış, bazen durumu bilen bir öğrenci gelip öğretmene anlatmış bazen de öğretmen durumu başka bir öğretmenden öğrenmiştir.

4.4.2. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla Karşılaşınca Hangi Çözüm Yollarına Başvurduklarına Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin siber zorbalıkla karşılaşınca hangi çözüm yollarına başvurduklarına yönelik görüşleri, okul içi ve okul dışı olarak iki temaya ayrılmıştır. Okul içi teması kendi

içinde; rehber öğretmen, idareyi bilgilendirme, öğrenci ile konuşma, aile ile iş birliği alt temalarına ayrılmıştır. Okul dışı teması ise; hukuki yollar altı temasına ayrılmıştır.

Tablo 12. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla Karşılaşınca Hangi Çözüm Yollarına Başvurduklarına Yönelik Görüşleri

Tema	Alt Tema	f	%
Okul içi (n=25)	Rehber öğretmen	17	56,1
	İdare bilgilendirme	9	29,7
	Öğrenci ile konuşma	9	29,7
	Aile ile işbirliği	7	23,1
Okul dışı (n=5)	Hukuki yollar	5	16,5

Tablo 12' ye göre öğretmenlerin siber zorbalıkla karşılaşınca hangi çözüm yollarına başvurduklarına yönelik görüşleri iki temaya ayrılmaktadır. Okul içi temasına yönelik öğretmen görüşleri dört alt temaya ayrılmıştır. Alt temalardan ilki %56,1 oranıyla rehber öğretmen diğeri %29,7 oranıyla idareyi bilgilendirme, diğeri %29,7 oranıyla öğrenciyle konuşma ve %23,1 oranıyla aile ile işbirliği olarak bulunmuştur. Okul dışı teması %16,5 oranıyla hukuki yollar alt temasına ayrılmıştır. İlk olarak okul içi temasına ait olan rehber öğretmen alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K1: Öncelikle öğrencinin neyle karşı karşıya olduğunu tam olarak öğreniyorum. Elindeki verileri saklamasını söylüyorum. Ve öğrencilerime böyle durumla karşılaştıklarında hızlı bir şekilde yetkili kişiye rehber öğretmen ya da ailesine söylemesini söylüyorum.

K2: Kesinlikle rehber öğretmenin önceliğinde olan bir durum bu. Resmi yazı ile tutanak altına alıyoruz bu durumu bi de okul polisi.

K5: Öğrencim bir arkadaşı tarafından sosyal medyada hakarete maruz kaldığını söyledi. Öğrencileri rehberlik servisine yönlendiriyorum onlarda psikososyal destek grubumuz ile bir süreç yürütüyorlar sanırım.

K8: Genel bilgilendirme çok önemli bence sınıf ya da grupla bilgilendirmeler yapılabilir, aileden destek alınabilir. Hem anne hem baba ile çalışmalar yapılabilir.

Annelere ulaşmak daha kolay ama babalar biraz daha zor oluyor. Rehber öğretmenimizle iş birliği içinde yürütüyoruz böyle süreçleri. [...]

K10: Bireysel olarak hareket etmiyoruz. Bir rehberlik grubumuz var. Veli Öğretmenler ve idare birlikte hareket ediyor

K11: [...] Olay ciddi boyuttaysa geri kalan neredeyse tüm işlerle idare ve rehber öğretmen ilgileniyor.

K13: Bu davranışı neden yaptığı konusunda rehber öğretmen ile konuşma yapılabilir. [...]

K16: [...] Anne çocuklarını ilk defa geçen sene görmüş uzun yıllardır görüşmemişler. Baba var ama baba da pek destek olmuyor çocuklarına. Yani aileden hiç destek almadık idare ve rehber öğretmenimiz gerçekten bu olayla çok ilgilendi.

K17: Rehber öğretmenle iletişimi geçtik. [...]

K18.: Ancak bizim okulumuzda bu durumla karşılaşınca rehber öğretmene yönlendiriyoruz. [...]

K20: Rehber öğretmen gereken desteği sağlıyordur diye düşünüyorum. [...]

K23: Böyle durumlarda hemen rehberlik öğretmenimiz ve aileyle görüşüyoruz. Eğer rehberlik servisini de aşan bir durum varsa uzmana yönlendiriyorlar zaten.

K24: Rehber öğretmenimiz teknoloji bağımlılığı ile ilgili bilgi eğitimi veriyor. Eğer karşılaşırsak böyle bir durumla rehber öğretmenime yollarım o gerekli şeyleri yapar sanırım.

K27: Önce rehberlik servisi ile görüşürülür ihtiyaç duyulursa aileye gider konu sürecin gerektirdiklerine göre değişir ne yapılacağı. Herhangi bir olayda da böyle sadece siber zorbalıkta değil yani.

K28: Şöyle anlatayım idareyle rehber öğretmenle toplanıp konuşuyoruz. Rehber öğretmen bize çocuğa nasıl yaklaşmamız gerektiğini söylüyor. Ve tamamen zaten çocuğu rehber öğretmene bırakıyoruz o gerekenleri yapıyor [...]

K29: Bununla ilgili öncelikle rehber öğretmene danışıldı, müdahale ettik, ifşa eden ve edilenin ailesiyle konuşuldu .Sonrasında rehber öğretmenimiz bir bilgilendirme çalışması yaptı teknoloji kullanımı ile ilgili. [...]

K30: Okulumuz öğrencilerinden bir kız yine okulumuzdan başka bir kıza tehdit mesajları atmış. Biz yazışmaların bir kopyasını aldık zaten olay ilerleseydi polise gidecekti konu. Kızı bir süre uzaklaştırdık okuldan. Rehber öğretmen, siber zorbalık uygulayan ve mağdur olan öğrencimizle ayrı ayrı görüştü. Hatta velilerle de görüşme ayarladı. Bu konu kapanınca genel bir teknoloji kullanımıyla ilgili bilgilendirme çalışmaları yapıldı okulda.

İdareyi bilgilendirme alt teması ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K3: Siber zorbalık fark etmeksizin okul idaresine başvuruyoruz. [...]K4: Okul idaresi ile görüşüyoruz. [...]

K7: İdare gerekli işlemleri yapıyor genelde idareye yolluyorum ben. K9: İdarenin disiplin kurulu var oraya yönlendirdim. [...]

K11: Durumu idareye anlattık beni aşıyor zaten sonraki süreç disiplin kurulundaki arkadaşlar ilgileniyor. [...]

K14: Evet idare ve disiplin kurulu ile devam etti süreç

K16: İdare yani bu durumu nasıl atlatabiliriz diye bir istişare yaptık ve bu şekilde

yardımcı olmaya çalıştık. [...]

K25: İdareyi bilgilendirip gerekli mercileri haberdar ediyoruz. [...]

K26: Duruma göre idareye haber verilir. Yani işin boyutuna göre şekillenir süreç. [...]

Öğrenci ile konuşma alt teması ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K3: Destek almadım öğrenci ile konuştum. [...]

K11: Biz öğrencilere böyle durumlarla karşılaştıkları zaman ne yapmaları gerektiğini anlatıyoruz, onları bilgilendiriyoruz. [...]

K12: Ben çözüm odaklı değil daha çok önleyici konuştuğum için olay gerçekleşmeden önlemimi almaya çalışıyorum. [...]

K13: Önce öğrenci ile konuşarak çözmeye çalıştım. [...]

K15: Bunun yanlış olduğunu öğrencilerle konuşarak onlara anlatmaya çalışıyoruz.

K16: Kişisel olarak konuşuyorum. [...]

K17: Ben konuştum öğrencilerle. [...]

K21: İşte biz buralara karışmıyoruz. Branş öğretmeni olduğumuz için, yani öğrenciyle derste konuşuyoruz sadece yeri geldikçe.

K22: Sadece öğrencilerle konuşuyorum.

Aile ile iş birliği alt temasına ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K3: Siber zorbalığa maruz kalan öğrenciler bizi bilgilendirdiklerinde onların hesaplarında bazı koruma önlemleri almalarını istiyoruz. Zararlı içerikler paylaşanları engellemelerini, tanımadıkları hesaplarla iletişim kurmamalarını söylüyoruz. Olay ileri boyuttaysa aile ile görüşüyoruz. [...]

K13: Öğrenci uyarılabilir, ailesi ile görüşme sağlanabilir. Okul aile iş birliği çerçevesi içinde bir toplantı yapılabilir. [...]

K17: Ardından ailesi ile iletişime geçildi. [...]

K18: Bu durumu aile ile konuşmak daha mantıklı geliyor. Çünkü yalnızlıktan ilgisizlikten ortaya çıkan bir durum bence. [...]

K19: Bu durum da aile ile görüşme yapılır rehberlikçiye yönlendirilir çocuk. [...]
K25: Bu durumda aileyi bilgilendiriyoruz. [...]

K28: Durumun boyutuna göre aileyle iletişime de geçilebiliyor. [...]

Sosyal bilgiler öğretmenlerine yöneltilen siber zorbalıkla karşılaşınca hangi çözüm yollarına başvuruyorsunuz sorusuna yönelik öğretmenler görüşlerde bulunmuşlardır. Buna göre öğretmenler bu durumla karşılaşınca çoğunlukla öğrenciyi rehber öğretmene yönlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenlerse öğrenciyi ilk olarak idareye yönlendirdiklerini idarenin de durumun boyutuna göre aile ile iletişime geçtiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden

bazılarıysa bu durumu hiçbir birimden destek almadan öğrenciyle bireysel olarak konuşup çözdüklerini ifade etmişlerdir.

Okul dışı teması %16,5 oranıyla hukuki yollar alt temasına ayrılmıştır. Okul dışı teması altında bulunan hukuki yollar alt teması ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K3: [...] İleri boyutta bir durum varsa savcılığa suç duyurusunda bulunuyorum.

K4: [...] Durumun büyüklüğüne göre önce aile ile sonra gerekli kuruluşlarla iletişime geçip süreci değerlendiriyoruz.

K6: Büyük bir olay yaşamadım bugüne kadar siber zorbalık ile ilgili olarak genel olarak rehberlik hocamıza yönlendiriyorum öğrenciyi ancak olayın büyüklüğüne göre hukuki yollara başvurarak da çözülebilir. Benim başıma gelmedi ama birçok olay yaşanıyor bu konularda. Avukat arkadaşlara sunarım gerekli belgeleri.

K8: Bilişim suçlarına bu durumu haberdar edebilirim. Hem de okulda idareye haber veririm. [...]

K29: Hatta bu durumun daha da büyük olacağı zaman adli makamlara bile başvurulabileceğini söyledik. [...]

Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları karşılaşılan siber zorbalık durumu okullarındaki yetkilileri aşıyorsa okul dışı birimlere müracaat edip hukuki yollar ile çözüm aradıklarını ifade etmişlerdir.

4.4.3. Öğretmenlerin Siber Zorbalık ile İlgili Verdikleri Vaka Örnekleri

Öğretmenlerin siber zorbalıkla ilgili verdikleri vaka örnekleri beş temada incelenmiştir. İlk olarak öğretmenlerden bazıları bir olayla karşılaşmadım temasına görüş bildirmiştir. İkinci olarak taciz teması okul içi ve okul dışı olarak başlıklara ayrılmış. Okul içi başlığı uygunsuz içerik alt temasına ayrılırken okul dışı başlığı fotoğraf alt temasına ayrılmıştır. Temalardan üçüncüsü olan tehdit kendi içinde okul içi ve okul dışı şeklinde iki alt temaya ayrılmıştır. Diğer tema olan hakaret kendi içinde kötü yorum ve mesaj alt temalarına ayrılmıştır. Temalardan bir diğeri dolandırılma olarak bulunmuştur.

Tablo 13. Öğretmenlerin Siber Zorbalık ile İlgili Verdikleri Vaka Örnekleri

Tema	Alt Tema	f	%	
Bir olayla karşılaşmadım (n=9)		9	29,7	
Taciz (n=8)	Okul içi	Uygunsuz içerik	5	16,5
	Okul dışı	Fotoğraf	3	9,9
Thedit (n=5)	Okul dışı		3	9,9
	Okul içi		2	6,6
Hakaret(n=4)		Kötü yorum	2	6,6
		Mesaj	2	6,6
Dolandırılma (n=4)		4	13,2	

Tablo 13' e göre öğretmenlerin siber zorbalık ile ilgili verdikleri vaka örnekleri beş alt temaya ayrılmıştır. Bu temalar; bir olayla karşılaşmadım, taciz, tehdit, hakaret ve dolandırılma teması olarak bulunmuştur. Vaka örneklerinden ikinci tema taciz temasına ait olup okul içi başlığının alt teması olan uygunsuz içerik %16,5 oranıyla bulunurken okul dışı başlığının fotoğraf alt teması %9,9 oranıyla bulunmuştur. Tehdit alt teması kendi içinde ikiye ayrılmış. Bunlar %9,9 oranıyla okul dışı, %6,6 okul içi oranıyla bulunmuştur. Hakaret teması kendi içinde ikiye ayrılmış kötü yorum alt teması %6,6 oranıyla ve mesaj alt teması %6,6 oranıyla bulunmuştur. Dolandırılma teması %13,2 oranıyla bulunmuştur.

Öğretmenlerin siber zorbalıkla ilgili daha önce bir vaka ile karşılaştınız mı sorusuna öğretmenlerin çoğunluğu bir olayla karşılaşmadım cevabı vermiştir. Vaka örneklerinden ikinci tema taciz temasına ait olup okul içi başlığının alt teması olup %16,5 oranıyla bulunan uygunsuz içerikle ilgili görüşler şöyledir:

K17: Genelde hesaplarının çalınmasından şikâyet ediyorlar bir de geçmişte İnternette gördüğü +18 uygunsuz içerikleri tüm sınıf arkadaşlarına mesaj olarak atan bir öğrencim vardı. Bende ne yapacağımı bilemedim. Çok zor durumda kalmıştım. [...]

K21: Evet bir iki öğrenci okulumuzdan bir öğretmenimizin fotoğrafını kullanarak çeşitli sitelerde onun adına sayfalar açmış ve insanlarla konuşmuş bunu yaşadık en son.

K23: Teneffüs aralarında akıllı tahtadan tüm sınıfa küfürlü uygunsuz videolar açıp izletiyorlar. Bir nevi taciz bu yani. Bazı öğrenciler rahatsız oluyor kapatmalarını söylüyorlar ama kapatmıyorlar. Videoda gördüklerini ya da duyduklarını birbirlerine uyguluyorlar ve bu şekilde olumsuz davranışlar yayılıyor. Sınıfta en çok yaşadığım olaybu.

K27: Bir kız öğrencimiz ayrıldığı erkek arkadaşı için bir hesap açıp tanıdıkları herkesi eklemiş ve erkek arkadaşı ile ilgili özel bilgileri storyler atmaya başlamış işte çocuk en iyi arkadaşı ile ilgili aslında böyle düşünüyor, şu kişiyle ilgili şunları söyledi gibi. Bu tip olayların ortaokulda yaşanacak kadar ilerlemesi korkutucu yani.

K29: Bizim okulumuzun İfşa sayfası varmış. Tüm öğrenciler takip ediyormuş sayfayı yeni öğrendik bizde. Öğrencilerle ilgili dedikodular buraya mesaj atılıyor ve sayfa yayınlıyor bu dedikoduları. Tabi ilgili dedikoduya maruz kalan öğrenciler de zor durumda kalıyor. İki kişi arasında durum olunca sen bana böyle yaptığın için seni okulun ifşa sayfasında yayınlayacağım diye tehdit ediyorlar birbirlerini.

Taciz temasının okul dışı başlığının %9,9 oranıyla bulunan alt teması fotoğraf ile ilgili görüşler şöyledir:

K7: Bizim okuldan olmayan biri, bizim öğrencilerden birinin uygunsuz fotoğraflarını çekmiş ve ailesine göndermekle, internette yaymakla tehdit etmiş.

K11: Bir öğrenci hiç tanımadığı biriyle buluşmuş o kişi öğrencinin fotoğraflarını çekip bir sosyal medya uygulamasına yüklemiş.

K16: [...] Ona birtakım fotoğraflar yollamış. Bu çocuk da onun o fotoğraflarını kıza karşı kullanmış. Alıp başka bir hesap açıyor ve o hesabı da herkese yani tanıdığı, kendi çevresinde olan herkese dağıtıyor hesabı. Ondan sonra bu öğrencimin hesabına çok çirkin mesajlar istekler geliyor. Ve en sonunda bu öğrencim olayı paylaşmak durumunda kaldı benimle. En son konuştuğumda hala dava sürecinin sonuçlanmadığını söylemişti.

Sosyal bilgiler öğretmenleri siber zorbalık ile ilgili yaşanan taciz vakalarından bazılarının okul içinde bazılarının okul dışında gerçekleştiğini ifade etmişler. Okul içinde yaşanan taciz olaylarının; insanların özel görüntülerini okul için açılan ifşa sayfalarında yayınlamak, öğrencilerin özel görüntülerini paylaşmak ya da öğrencilere istekleri dışında videolar atıp izlettirmek şeklinde gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler okul dışında gerçekleşen taciz olaylarını ise çoğunlukla öğrencilerin uygunsuz fotoğraflarını ele geçiren kimseler tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin siber zorbalık ile ilgili verdikleri vaka örneklerinden diğeri olan tehdit temasının %9,9 oranıyla bulunan okul dışı alt teması ilgili görüşler şöyledir:

K13: Bilim teknoloji ünitesini işlerken öğrenci hesabının çalındığını ve hesabını çalan kişi ile mesajlaştığını anlatmıştı. Hesabını çalan kişi onunla görüşme karşılığında hesabını ona geri vereceğini söylemiş.

K14: Van da çalışırken 8. Sınıflardan bir öğrencim vardı biraz kendini ifade etmekte zorlanan çekingen bir çocuk çok fazla tehdit mesajları aldığını söylemişti yani sınıf arkadaşları tarafından değil ailesiyle sorunları olan biri tarafından atılan mesajlarmış.

K16: [...] Bu öğrencim internet ortamından instagramdan bir arkadaş edinmiş. Erkek arkadaş. Çok sevgiye aç bir çocuktur. Herkesin onu sevebileceğini düşünmüş, ona çok güvenmiş ve maalesef ona birtakım fotoğraflar yollamış. Adam bu fotoğrafları kıza karşı kullanmış.

Öğretmenlerin siber zorbalık ile ilgili verdikleri vaka örneklerinden diğeri olan tehdit temasının %6,6 oranıyla bulunan okul içi alt teması ilgili görüşler şöyledir:

K17: Arkadaşlarına ait içerikleri tüm sınıf arkadaşlarına mesaj olarak atan bir öğrencim vardı. [...]

Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları, öğrencilerinin internet ortamında okul içinden ve okul dışından kişiler tarafından tehdit davranışına maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu kişiler öğrencileri internet üzerinden öğrencilerin kendilerine ait özel fotoğrafları yaymak, özel bilgileri yaymak gibi durumlarla tehdit etmişlerdir.

Hakaret temasının %6,6 oranıyla bulunan kötü yorum alt temasıyla ilgili görüşler şöyledir;

K15: Evet öğrenci bana ders dışında gelip anlattı ve dış görünüşü ile ilgili sosyal medyada kötü yorumlar ve mesajlar aldığını söyledi ve mesajları bana gösterdi.

K18:5. sınıf öğrencim yeni bir instagram açıp bir hikâye paylaşmıştı. Bunu gören diğer öğrenciler, çocuğun telefonun çekim kalitesinin düşüklüğü ile ilgili ona aşağılayıcı ezici yorumlarda bulunmuşlar. Sosyal medya tüketim çılgınlığını da artırıyor bunu fark ettim.

Hakaret temasının diğer alt teması olup %6,6 oranıyla bulunan mesaj alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K9: Bir öğrencim başına gelmişti geçenlerde sanırım instagrama bir fotoğrafını atmış orada fotoğrafta tayt giyiyormuş bunu gören sınıf arkadaşları ve okuldaki diğer arkadaşları bu kıyafetiyle ilgili hakaret içeren mesajlar atıp dalga geçmişler. Sonra bu öğrenci artık okula gelmek istemediğini söylemiş velisiyle konuştuk bize de veli anlattı bunları. Artık okula gelmek istemediğini rahatsız olduğunu söyledi biz de yönetime söyledik fakat yönetim de bizi ilgilendirmez okula da devam etmezse devamsızlıktan kalır dendi. Çok da ilgilenilmedi yani açıkçası.

K15: [...] Kötü yorumlar ve mesajlar aldığını söyledi ve mesajları bana gösterdi.

Sosyal bilgiler öğretmenleri siber zorbalık ile ilgili yaşanan vakalardan bazılarının kötü yorum ve mesajlarla ilgili olduğunu ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenler öğrencilerin internet ortamında dış görünüşleri ile ilgili, maddi durumları ile ilgili, kıyafetleri ile ilgili kötü yorum ve mesajlara maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Temalardan biri olan %13,4 oranıyla bulunan dolandırılma teması ile ilgili öğretmen cevapları şöyledir;

K3: Öğrenci kendisinden yaşça büyük biri tarafından sanal oyun harcamaları yaptırılarak dolandırılmış.

K10: Öğrenci babasının kimlik ve kredi kartı bilgilerini internette tanıdığı birine vermiş

K19: Öğrenciler internet üzerinde tanımadıkları çevrimiçi oyun kullanıcılarına sanal para harcamaları yapıyorlarmış. Bir öğrencim bunu yaparken babasının haberi olmadan babasının kredi kartını kullanmış.

K25: Bir öğrencimiz ailesinin hesap bilgilerini internette birine vermiş sanırım online oyun satın almaya çalışırken oluyor bunlar. Aile sonra fark ediyor durumu yüksek meblağ çekilmiş bir de ailenin kartından. Evde tabii büyük kriz yaratıyor bu durum ben de sınıf branş öğretmenini olduğum için annesi anlattı bana ben de rehberlik servisine yönlendirdim. Çocuk

da çok mutsuzdu tabi korkmuş böyle bir durum yaşattığı için ailesine.

Sosyal bilgiler öğretmenleri siber zorbalık ile ilgili yaşanan vakalardan bir diğeri dolandırılma ile ilgili olduğunu ifade etmişlerdir. Buna göre öğrenciler sanal oyun harcamaları için ailelerinin kart bilgilerini internette tanıştıkları insanlara vermişlerdir.

4.5. Öğretmenlerin, Okul İdaresinin Siber Zorbalıkla İlgili Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri

Siber zorbalıkla ilgili okul idaresi bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik öğretmen görüşleri dört tema altında incelenmiştir. Bu soruya öğretmenlerin çoğunluğu hayır teması altında görüş bildirmiştir. Evet, başlığı üç alt tema (öğrenci bilgilendirme, öğretmen bilgilendirme, veli bilgilendirme,) şeklinde toplanmıştır. Bu soruya öğrenci bilgilendirme (bilgi öğretmeni, konferans, rehber öğretmen, pano) teması dört alt temaya ayrılmıştır.

Öğretmen bilgilendirme teması altında cevap veren öğretmenlerin görüşleri üç alt temaya (seminer, rehber öğretmen, konferans) ayrılmıştır. Bu soruya öğretmenlerden bazıları veli bilgilendirme teması altında görüş bildirmişlerdir.

Tablo 14. Öğretmenlerin, Okul İdaresinin Siber Zorbalıkla İlgili Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri

Tema	Alt Tema	f	%
Hayır (n=10)		10	33
Evet (n=20)	Öğrenci Bilgilendirme (n=11)	4	13,2
		3	9,9
		2	6,6
		2	6,6
Evet (n=20)	Öğretmen Bilgilendirme (n=8)	3	9,9
		3	9,9
		2	6,6
Veli Bilgilendirme (n=1)		1	3,3

Tablo 14'e göre siber zorbalıkla ilgili okul idaresi bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik öğretmen görüşleri dört temaya ayrılmaktadır. Bu soruya öğretmenlerin %33'ü hayır teması altında görüş bildirmiştir. Siber zorbalıkla ilgili okul idaresi bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik öğretmen görüşleri evet başlığı altında üç farklı temaya ayrılmıştır. Temalardan biri öğrenci bilgilendirme temasının alt teması olan rehber öğretmen %13,2 oranıyla bulunmuştur. Diğer alt tema olan pano %9,9, konferans alt teması %6,6, bilgi öğretmeni alt teması %6,6 oranıyla bulunmuştur. Evet başlığı altında bulunan öğretmen bilgilendirme temasının alt teması olan seminer %9,9, rehber öğretmen %9,9 ve

konferans için öğretmenler %6,6 oranıyla görüş bildirmişlerdir. Veli bilgilendirme temasına yönelik görüşlerin oranı %3,3 olarak bulunmuştur.

Hayır, temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K12: Ben bu okula yeni geldim ancak şimdiye kadar böyle bir çalışma görmedim.

K16: Bence yeterli düzeyde bir etkinlik yapılmıyor. Küçük yaşlarda bunun zararlı olduğunu anlatabilsek bunun önüne geçebiliriz aslında.

K17: Hayır bulunmuyorlar.K18: Ben henüz duymadım.

K22: Hayır yapılmıyor.

K23: Yok şu an için bir çalışma yok böyle şeylerle idare ilgileniyor zaten ama uygulanabilir yani. Güvenlik internet kullanımı ile ilgili çalışmalara ihtiyaç var bence.

K30: Ben bununla ilgili bir çalışmadan haberdar değilim.

Siber zorbalıkla ilgili okul idaresi bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna hayır teması altında görüş bildiren öğretmenlere göre, okul idaresi siber zorbalık ile ilgili hiçbir faaliyette bulunmuyor.

Siber zorbalıkla ilgili okul idaresi bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik öğretmen görüşleri evet başlığı altında üç farklı temaya ayrılmıştır. Temalardan biri olan öğrenci bilgilendirme temasının alt teması olan rehber öğretmen %13,2 oranıyla öğretmenlerden görüş alınmıştır. Diğer alt tema olan pano %9,9, konferans alt teması %6,6, bilişim öğretmeni alt temasına %6,6 oranıyla görüş bildirmişlerdir.

Alt temalardan ilki olan rehber öğretmen ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K5: Bizim okulumuz merkezi bir okul öğrenci sayımız da fazla diğerlerine göre ama yıllardır. Çok güzel oturmuş bir kültürü var okulun. Veli okul iletişimi de çok güçlü gerçekten her an her yaşadığımız problemde velilere ulaşmamız daha kolay oluyor. Katkısı var yani okul yönetiminin. Rehber öğretmenimiz de sene başında çalışma planı yapıyor siber zorbalıkla ilgili seminer çalışmaları da yapıyor.

K13: Çok yaygın bir faaliyet yok ancak sadece okul rehber öğretmenleri belli zamanlarda sınıfa gelerek öğrencilere bilgi verebiliyor.

K25: Sınıf gezip öğrencilerimizi bilgilendiriyorlar. [...] K26: Rehber öğretmenimiz faaliyetlerde bulunuyor.

Öğrenci bilgilendirme temasına ait pano alt temasına ilişkin öğretmen görüşleri şöyledir;

K15: Okul idaresi bununla ilgili bazı çalışmalar yapıyor. İnternet kullanımıyla ilgili bilgilendirme çalışmaları yapıldı. Okul panolarında bu konularla ilgili broşürler asılıydı.

K21: [...] Sonra bilgileri pano için düzenleyip öğrencilerle paylaştı.

K28: Yaptığımız projeler var siber zorbalıkla ilgili etkinlikler yapılıyor. Tabi panoda sergileniyor bir kısmı.

Öğrenci bilgilendirme alt temasına ait konferans başlığına ilişkin öğretmen görüşleri şöyledir;

K19: İdare dönem başında güvenli internet kullanımı ile ilgili bir konferans düzenlemişti.

K25: Tabi bununla ilgili konferans veriyor rehber öğretmenlerimiz [...]

Öğrenci bilgilendirme teması kendi içinde dörde ayrılmıştır. Bilişim öğretmeni alt temasına yönelik öğretmen görüşleri şöyledir.

K8: Belki bilişim hocası faaliyetlerde bulunuyor olabilir ama idarenin bir faaliyeti yok.

K3: Bilişim öğretmenimiz bilgilendirme çalışmaları yapıyor.

Sosyal bilgiler öğretmenleri siber zorbalıkla ilgili idarenin öğrencileri; rehber öğretmenin ve bilişim öğretmenin çalışmalarını, internet kullanımı ile hazırlanan panolar, bilgilendirme amaçlı verilen konferanslar aracılığıyla bilgilendirdiklerine yönelik görüşlerini ifade etmişlerdir.

Siber zorbalıkla ilgili okul idaresi bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik öğretmen görüşleri evet başlığı altında üç farklı temaya ayrılmıştır. Temalardan biri olan öğretmen bilgilendirme temasının alt teması olan seminer %9,9, rehber öğretmen %9,9 ve konferans için öğretmenler %6,6 oranıyla görüş bildirmişlerdir. Seminer alt temasına ilişkin öğretmen görüşleri şöyledir;

K11: Sanırım bir defa bununla ilgili bir seminer almıştık

K24: Genelde teknoloji bağımlılığı ile ilgili seminerler düzenliyorlar. [...]

K27: Sadece bunu özgü bir şey yapmıyoruz ama öğretmenlerimize toplantılarda konuşuyoruz. Bazen il sağıktan psikologlar geliyor onlar bilgilendirme yapıyor. Hatta bir bilgilendirme konusu şöyleydi; “internette çocuklarını nasıl denetleyebileceği “adında bir seminer verilmişti.

Öğretmen bilgilendirme temasına ait rehber öğretmen alt temasına ilişkin öğretmen görüşleri şöyledir;

K20: Öğretmenler için bilgilendirme çalışmaları yapıldı rehberlik servisi tarafından.

K21: Bir kere burada doktora yapan bir arkadaşımız var. O çeşitli bilgilendirme çalışmaları yapmıştı rehber öğretmenle birlikte öğretmenler için. [...]

K24: İdare pek bir şey yapmıyor ama rehberlik servisinin çalışmaları oluyor genelde teknoloji bağımlılığı ile ilgili seminerler düzenliyorlar.

Öğretmen bilgilendirme temasına ait konferans alt temasına ilişkin öğretmen görüşleri şöyledir;

K4: Eğitimler sırasında konferanslar veriliyor.

K29: Önlemek için konferanslar düzenliyor yani rehber öğretmen aracılığı ile tabi.

Sosyal bilgiler öğretmenleri siber zorbalıkla ilgili idarenin öğretmenleri; internet kullanımı ve teknoloji bağımlılığı ile ilgili seminerler, rehber öğretmenin bireysel çalışmaları ve konuyla ilgili verilen konferanslar aracılığıyla bilgilendirildiğini söylemişlerdir.

Veli bilgilendirme temasına yönelik öğretmen görüşü şöyledir;

K14: Birebir aile veli görüşmeleri oluyor bu sayede veli bilgilendiriliyor. Bunun dışında idare başka bir faaliyet yürütülüyor.

Siber zorbalıkla ilgili okul idaresi bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik öğretmenlerden yalnızca biri okul idaresinin birebir veli görüşmeleri yaparak velileri bilgilendirdiğini bunun dışında idare tarafından siber zorbalıkla ilgili bir çalışma yapılmadığını söylemiştir.

4.5.1. Siber Zorbalıkla İlgili Yerel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor mu Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Siber zorbalıkla ilgili yerel yönetim bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik hayır ve evet olarak iki tema elde edilmiştir. Evet teması kendi içinde iki alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalar bilgilendirme ve reklamlar olarak bulunmuştur.

Tablo 15. *Siber Zorbalıkla İlgili Yerel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor Mu Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri*

Tema	Alt tema	f	%
Hayır (n=22)		22	72,6
Evet (n=8)	Bilgilendirme	6	19,8
	Reklamlar	2	6,6

Tablo 15'e göre öğretmenlere sorulan siber zorbalıkla ilgili yerel yönetim bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik cevaplar evet ve hayır olarak iki tema altında incelenmiştir. Evet teması kendi içinde bilgilendirme ve reklamlar olarak iki alt temaya ayrılmıştır. Bilgilendirme alt temasına görüş bildiren öğretmenlerin oranı %19,6 iken reklamlar alt temasına görüş bildiren öğretmenlerin oranı %6,6 olarak bulunmuştur.

Hayır, temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K21: Yani hayır pek bir şey duymadım. K22: Hayır yapılmıyor.

K23: Yani hayır hiç görmedim.

K30: Bilmiyorum pek bir çalışma yapılmadı.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinden alınan cevaplara göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu siber zorbalıkla ilgili yerel yönetimlerin hiçbir faaliyette bulunmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Evet, teması altında bulunan bilgilendirme alt teması ile ilgili görüşler şöyledir;

K24: Sanırım rehberliğin düzenlediği teknoloji bağımlılığı ile ilgili bilgilendirme çalışmaları yerel yönetimin bir uygulaması zaten.

K25: Hem belediyemiz hem de kaymakamlığımız tarafından yaptırılıyor bu seminerlerzaten.

K26: Rehber öğretmenimiz aslında valilik iş birliği ile böyle etkinlikler gerçekleştiriyor.

K27: Bu bilgilendirme çalışmaları yapılsın diye il sağıktan gelmişlerdi bir tek böyle birbilgilendirme aldık.

K29: Bununla ilgili bilgi vermişlerdi birkaç yıl önce bir tek onu biliyorum. B Reklamlar alt temasıyla ilgili görüşler;

K6: Çok bilğim yok ancak sanırım birkaç tanıtıcı reklam gördüm. K10: Böyle bir reklam vardı galiba panolarda görüyordum.

Siber zorbalıkla ilgili yerel yönetimler bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik evet teması altında görüş bildiren öğretmenlere göre, idare tarafından yaptırılması gereken seminer ve rehber öğretmenin çalışmaları yerel yönetimin yönlendirmeleri ile yapılmaktadır. Bunun dışında bazı öğretmenler ise siber zorbalıkla ilgili buldukları yerel yönetimlerin panolarında siber zorbalıkla ilgili reklamlar gördüklerini ifade etmişlerdir.

4.5.2. Siber Zorbalıkla İlgili Genel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor mu Sorusuna

Yönelik Görüşler

Siber zorbalıkla ilgili genel yönetim bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik görüşler hayır ve evet olarak iki tema altında toplanmıştır. Evet teması kendi içinde üç alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalar; bilgilendirme, internet paylaşımları, kamu spotu şeklindedir.

Tablo 16. *Siber Zorbalıkla İlgili Genel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor Mu Sorusuna Yönelik Görüşler*

Tema	Alt tema	f	%
Hayır (n=17)		17	56,1
Evet (n=14)	Bilgilendirme	6	19,8
	İnternet paylaşımları	4	13,2
	Kamu spotu	4	13,2

Tablo 16'ya göre siber zorbalıkla ilgili genel yönetim bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik görüşler evet ve hayır olarak iki temaya ayrılmıştır. Evet teması kendi içinde üç alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalar; %19,8 oranıyla bilgilendirme, %13,2 oranıyla internet paylaşımları ve %13,2 oranıyla kamu spotu şeklindedir.

Hayır, temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K21: Hayır pek bir şeye rastlamadım ben.

K27: Yok bununla ilgili bir çalışmasını duymadım.

K28: Yani artıyor bu yönde olaylar ama hiçbir çalışmaya rastlamadım açıkçası. K29: Hayır maalesef hiç duymadım.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre genel yönetim siber zorbalıkla ilgili bilinen bir faaliyette bulunmuyor.

Evet, teması kendi içinde üç alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalar; %19,8 oranıyla bilgilendirme, %13,2 oranıyla internet paylaşımları ve %13,2 oranıyla kamu spotu şeklindedir. Evet, teması altında bulunan bilgilendirme yapılıyor alt temasında bulunan öğretmenlerin görüşü şöyledir;

K13: Genel yönetimden bahsederek bir çalışmaya rastlamadım açıkçası sadece geçen yıllarda bir emniyet müdürlüğünden gelen ekipler oluyordu siber zorbalık gibi konularla ilgili bilgilendirme çalışmaları yapmak için. Ama son iki yıldır pandemiden dolayı onlar da gelmiyor artık.

K24: Rehberlik servisinin düzenlediği çalışmalar bakanlık tarafından yaptırılıyor zaten başka da bir çalışma duymadım ben.

K25: Bakanlık aslında çalışmalar yapılmasını istiyor. Rehberliklerimizi onlar yönlendiriyor.

K26: Okullarımızda gerçekleştirilen faaliyetler bakanlık isteği ile yaptırılıyor zaten amabunun dışında ben bir yerde özel olarak siber zorbalık ile ilgili bir etkinlik hiç duymadım.

K30: Bununla ilgili milli eğitimin bilgilendirme çalışmaları oluyor bazı bizi de çağırıyorlar ne bileyim birkaç saatlik eğitimler alıyoruz.

İnternet paylaşımları at teması ile ilgili öğretmen görüşü şöyledir;

K7: Siber zorbalık aslında çok sisteme girmiş bir olay değil maalesef hani şunu yapıyorlar şu programı sergiliyoruz diyebileceğimiz bir şey yok. Sadece bazen internette bununla ilgili bilgilendirici paylaşımlar görüyorum

K20: İnternette Milli Eğitim Bakanı siber zorbalığın engellenmesi yönünde bilgilendirici bir içerik paylaşmıştı. Ve yine MEB'e bağlı bir internet sayfası siber zorbalığın engellenmesi yönünde bilgilendirici içerikler paylaşıyor.

K23: [...] İnternette bazen görüyorum güvenli internet kullanımı ile ilgili bakanlığın paylaşımlarını bu kadar yani.

Kamu spotu alt temasında bulunan öğretmen görüşü şöyledir;

K1: Genel yönetim olarak milli eğitim bakanlığını ele alıyorum. MEB ile ortak şekilde çalışmak zorundayız onlar her sene ele alıyor bu konuları internet sayfalarında da bilgilendirici içerikler kamu spotları yer alıyor ancak ne kadar öğrencilere ya da topluma yansıyor bilemiyorum.

K6: Evet televizyonlarda güvenli internet kullanımıyla ilgili bazı kamu spotları görüm ben.

K18: Rehberlik servisinin çalışmaları bulunuyor bununla ilgili ama yeterli değil. Konferanslar kamu spotları gibi bilgilendirici çalışmalar yapılması gerekiyor güncel hayatımızda biraz daha siber zorbalık hakkında bilgilendirici çalışmalar yapılmalı bence genel yönetimin bazı çalışmalarına denk geldim kamu spotları gördüm birkaç kez bu şekilde bilgilendirme çalışmaları yaptılar. Bunların artırılması gerektiğini düşünüyorum.

K22: Birkaç kamu spot gördüm ben pek bilgim yok.

K23: Bazı kamu spotları var [...]

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre genel yönetim siber zorbalıkla ilgili MEB emriyle yapılan çeşitli bilgilendirme çalışmaları, güvenli internet kullanımı ile ilgili internet paylaşımları ve televizyonlarda yayınlanan kamu spotları aracılığıyla çalışmalar yapmaktadır.

4.6. Siber Zorbalığın Önlenmesi ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Siber Zorbalığın önlenmesi ile ilgili öğretmen görüşleri beş tema altında toplanmıştır. Bu temalar; bilgilendirme, sosyal bilgiler öğretim programı, merkezi yönetim, kısıtlamalar, tv/sosyal medya olarak bulunmuştur. Bilgilendirme teması kendi içinde öğretmen ve idarenin alması gereken önlemler şeklinde iki başlığa ayrılmıştır. Bunlardan öğretmen başlığı veli ve öğrenci alt temasına, idare başlığı ise veli ve öğretmen alt temalarına ayrılmıştır. Merkezi yönetim teması kendi içinde bilgilendirme ve caydırıcı yaptırım olarak iki alt temaya ayrılmıştır. Kısıtlamalar teması kendi içinde internette geçen zaman ve internette düzenlemeler şeklinde iki alt temaya ayrılmıştır. Tv ve sosyal medya ise son tema olarak bulunmuştur.

Tablo 17. *Siber Zorbalığın Önlenmesi ile İlgili Öğretmen Görüşleri*

Tema	Alt Tema	f	%
Öğretmen	Veli	10	33
Bilgilendirme (n=18)	Öğrenci	4	13,2
İdare	Veli	3	9,9
	Öğretmen	1	3,3
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (n=13)		13	42,9
Merkezi yönetim (n=7)	Caydırıcı yaptırım	4	13,2
	Bilgilendirme	3	9,9
	İnternette düzenlemeler	3	9,9
Tv/Sosyal medya (n=1)		1	3,3

Tablo 17'ye göre öğretmenler siber zorbalığın önlenmesine yönelik görüşleri dört tema altında incelenmiştir. Buna göre temalar sırasıyla bilgilendirme, sosyal bilgiler öğretim programı, merkezi yönetim, tv ve sosyal medya olarak bulunmuştur. Siber zorbalığın önlenmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları bilgilendirme teması altında iki başlıkta incelenmiştir. Öğretmenlerin siber zorbalığın öğretmenler tarafından önlenebileceğine yönelik görüşleri %33 veli oranıyla ve %13,2 oranıyla öğrenci alt temaları altında belirtmiştir. Bunlardan ilki olan veli alt temasına yönelik öğretmen görüşleri şöyledir;

K3: Aile bilgilendirilmelidir.

K11: Veli toplantısı yaptığımız zaman velileri uyarıyoruz çünkü ergenlik dönemi çok tehlikeli bir dönem. Veliler çocuklarının ara sıra hangi araçları kullandığını hangi yazışmaları yaptığını kontrol etmeli. Çok düzgün bir aileden çok küfürbaz bir çocuk da çıkabiliyor çevre dolayısıyla. Çevreye daha farklı görünebilmek amacıyla çok farklı davranış stillerine bürünebiliyorlar.

K12: Ben bu çalışmanın daha çok aileye yapılması gerektiğini düşünüyorum çünkü bunudenetleyecek ve önlem alacak kişiler aileler.

K14: Bizler kesinlikle öğrenci ile aile ile iletişim halinde olmalıyız. Çocuk en az bizim kadar hatta daha fazla aile ile iletişim halinde eğer aileyi bilgilendirirsek dolaylı olarak çocuğu da bu zararlı olaylardan koruyabiliriz.

K18: Beni korkutan şey bu durum daha çok oyun çağındaki çocukların başına geldiği için psikolojilerinin çok fazla etkilendiğini düşünüyorum onun için sadece buna üzülüyorum. Ve bence burada ailelere çok fazla iş düşüyor diye düşünüyorum. Ailenin uyarılması ya da bilinçlendirilmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Eğitim ailede başlar bu nedenle ilk önce onlar bilinçlendirilmelidir.

K23: Okul MEB ve öğretmenle iş birliği yapılabilir bu şekilde ailelere bilgilendirme çalışmaları yapılabilir ve buna çok ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. [...]

K27: En başta aileler bilgilendirilmeli. İnsanlara da hak veriyorum bir geçim derdine düşmüş durumdadalar ve çocuklarına ayıracak vakitleri de yok maalesef. Eve bile gitse kafaları çok dağınık. Çocuklarla kaliteli vakit geçirmeyince de çocukların sıkıntılı yerlere sıkıntılı arkadaşlarla gittiğini görüyoruz. Çünkü sevgisiz hissediyorlar. Bu biraz da refah durumlarının düşüklüğü dolayısıyla çocuklarımız savruluyor. [...]

K30: Öğrenci ve velileri bilgilendirmeliyiz öğrenci ve velileri rahat biçimde konuşturabileceğimiz ortamlar oluşturmak gerekiyor. [...]

Diğer bir alt tema olan öğrenci ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K15: Bunu biz öğrencilerimize anlatarak, gerekli bilgilendirmeleri yaparak önüne geçebiliriz diye düşünüyorum. Genel olarak sorumluluk, gelişen teknoloji ve zararları hakkında öğrenciyi bilgilendirmekte olan eğitim sisteminde ve öğretmenlerde diye düşünüyorum.

K24: Yani çocuklarımızı vicdanlı yetiştirmeliyiz. Vicdanlı yetiştirmesek çok acımasız olabiliyorlar eskiden internet yoktu bunu farklı şekillerde ifade ediyorduk. Şimdi internet geldi bu acımasızlıkları internet ortamında yapıyoruz. Bunun da aslında eğitimlerle önüne geçmeye çalışmalıyız.

K27: Bunun dışında bu konunun önüne biz ancak derslerimizde gerekli ilgiyi şefkati göstererek geçebiliriz bu gibi zararlı durumların bizler farkında olarak çocuklarımıza böyle tehlikelerden kendilerini korumaları gerektiğini söyleyerek ikazlarda bulunarak önleyebiliriz belki. [...]

K30: Öğrencilere de en azından ben öyle yapıyorum beşinci sınıflardaki konuda ben ek olarak anlatmaya çalışıyorum. [...]

Siber zorbalığın önlenmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları bilgilendirme teması altında iki başlıkta incelenmiştir. Öğretmenler, siber zorbalığın idare tarafından önlenebileceğine yönelik görüşlerini %9,9 oranıyla veli ve %6,6 oranıyla öğretmen alt temaları altında belirtmiştir. Bunlardan ilki olan veli alt temasına yönelik öğretmen görüşleri şöyledir;

K1: Çocuk toplum içine girdikten sonra çocuğun kontrolü son derece riskli ve zor. Ben de bir anne olarak bunu yaşıyorum çünkü ben hep velilerime derim kartal gibi olmalısınız derim. Sıkarak kontrol anlamında değil ama çocuğun nereye gittiğini ne yaptığını bilmemiz gerekiyor. Yani dönem bunu gerektiriyor. Güvensiz yetiştirmemek gerekiyor ona güvenme buna güvenme demekten ziyade kontrol altına almalıyız. Çocukları internet ortamında güvende olduklarından emin olmak zorundayız. Bunun için okul aile ile iş birliği içinde olmalıyız. [...]

K19: Aslında genel bir çalışma yapılması gerekiyor. Aile, çevre, çocuklar ile ilgili genel

bir eğitim verilmesi gerekiyor. [...]

K20: İnternet kullanımı arttıkça ve kullanıcıların yaş grupları da düştükçe internet kullanımı ile ilgili ciddi boyutta sorunlarla karşılaşacağız. Mavi balina örneğini artık herkes biliyor. Artık internet kullanımı çocuklarımızın can güvenliğini dahi tehdit eder boyuta geldi. Bence aile dikkatli olmalı.

Öğretmen ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir:

K10: Öğretmenlerin daha çok bilgilendirilmesini istiyorum. [...]

Öğretmenlerin siber zorbalığın önlenmesine yönelik görüşleri bilgilendirme teması altında incelendiğinde öğretmenler tarafından veli ve öğrenci bilgilendirmesi yapılması ve idare tarafından veli ve öğretmen bilgilendirmesi yapılması gerektiği yönünde görüşlere ulaşılmıştır. Öğretmenlere göre; öğretmenler siber zorbalığın önlenmesi konusunda ilk olarak aileyi ve öğrencileri bilgilendirmelidir. Öğretmenlerden bazıları ise idarenin siber zorbalık konusunda velileri ve öğretmenleri bilgilendirmesi gerektiği yönünde görüşlerde bulunmuşlardır.

Temalardan ikincisi olan sosyal bilgiler programı ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K1: [...] Ben bir sosyal bilgiler öğretmeni olarak bu konunun daha fazla içeriğimize dahiletmemiz gerektiğini düşünüyorum. Sosyal bilgiler öğretmeni olarak bu konular hayatın içinde bizler de öğrencilerle hayatın içinden konular işliyoruz. Diğer branşlara göre daha çok hayatın içindemiz ve bu derste çağın artık vazgeçilmezi olan internet ve bize getirdiği tehlikelerin daha fazla yer edinmesi gerektiğini düşünüyorum.

K2: [...] Gerekli içerikler sosyal bilgiler ders kitapları aracılığıyla verilerek öğrencilerde daha kapsamlı bilgilendirmeler yapılabilir.

K4: Bu konuyla ilgili hem öğretim programında hem kitaplar makaleler dergiler farklı alanlarda yeni çalışmaların teşvik edilmesi vb. farklı çalışmaların artırılması gerektiğini düşünüyorum. Sosyal bilgiler programında da bir değişme gerek olduğunu düşünüyorum çünkü zaman geçiyor teknoloji gelişiyor. Eğitim programlarının da gelişen teknolojiye ayak uydurması gerektiğini düşünüyorum. Aksi halde dönemin ihtiyaçlarını karşılayamadığımız zaman sorunlar yaşarız bu nedenle gelişen teknoloji için içeriklerin yenilenmesi gerektiğini düşünüyorum [...]

K7: [...] Sosyal Bilgiler kitaplarında bu konuya biraz daha yer verebiliriz. Kitaplarımızda hiç yer verilmiyor. Öğretmenin kanaatine bırakılıyor. Ama bence kitaplarda yer alması gerekiyor. Giderek artan bir tehlike bu.

K9: Ve bir tavsiye çocuk dışarıda kontrollü zaman geçirmeli bence dışarıda güvenli oyun oynayabileceği bir alan varsa orada zaman geçirip internetten biraz daha uzak tutulabilir diye düşünüyorum. [...]

K10: Ben eğitim programında daha çok yer edinmesini istiyorum. Öğretmenlerin ailelerin daha çok bilgilendirilmesini istiyorum.

K13: Eğitim seviyesi yükseltilmeli ve sosyoekonomik koşullar iyileştirilmeli okullarda etkinlik düzenlenmeli ya da bu konuyu sosyal bilgiler eğitim programlarında daha sık görmeliyiz.

K16: Bu konularda en iyi çözüm drama olabilir. Drama ile anlatırsak daha akıllarında kalır ve dikkat ederler.

K17: Sosyal bilgiler müfredatına eklenerek geliştirilebilir. Ya da diğer derslerle disiplinler arası yaklaşım çerçevesinde bu durum genişletilebilir. Rehberlik ve MEB bu konu ile ilgili bir çalışma yürütebilir. Çünkü günümüz teknoloji koşullarının bunu gerektirdiğini düşünüyorum.

K19: 18 yaşına girmeyen çocuklara suçlu değil suça itilen deniyor dolayısıyla çocukları suçlamak yerine belki eğitim programında genel bir eğitim vermeliyiz.

K20: İnternet kullanımı arttıkça ve kullanıcıların yaş grupları da düştükçe internet kullanımı ile ilgili ciddi boyutta sorunlarla karşılaşacağız. Mavi balina örneğini artık herkes biliyor. Bence müfredat bu konuda daha bilgilendirici olmalı. Ve ciddi tedbirler alınmalıdır. [...]

K21: Sınıf rehber öğretmeni olduğum sınıfta öğrencilerin velilerini uyarıyorum. Ergenlikdönemi çok tehlikeli bir dönem çok düzgün bir aileden çok farklı çocuklar çıkabiliyor bunun nedeni de çevre kurduğu arkadaşlıklar. Çevreye daha farklı görünebilmek, ilgi çekebilmek adına çok farklı davranış stilleri içine girebiliyorlar. Bu nedenle sosyal medya ve internet kullanımını ailenin kontrol altında tutması gerektiğini veli toplantılarında hep söylüyorum.

K22: Bu tür çalışmaların aile ile yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bunu denetleyecek olan birim aile tabi biz yine yönlendirmeler yapıyoruz ama tamamen aile kontrolünde birdurum diye düşünüyorum.

K23: Ders kitaplarımızdaki içerik geliştirilebilir. Bununla ilgili öğretmenlere ekstra eğitim verilebilir. İnternet kullanımı ile ilgili içeriklerimiz var ama eğitim programında belki buna siber zorbalık adı altında değinilirse bunun zararlı sonuçları olabilen bir problem olduğundan bahsedilirse daha iyi olabilir bence. [...]

K25: Belki bizler sosyalciler olarak programımızın gerektirdiği ile yetinmeyip güncel olayları katarak dersimize örnekler vererek bu siber zorbalıkla ilgili biraz daha farkındalık sağlayabiliriz derslerimizde. [...]

K29: İlk önce eğitim felsefesini değiştirmek lazım. Özellikle programı da eğitim

felsefesine göre şekillendirmemiz lazım. Siber zorbalığı da bir öğrenme alanının küçük bir kısmına sığdırmamalıyız. Bunu biraz daha genel hatta en mantıklısı ayrı bir ders içinde verilmeli belki de çünkü günümüz koşullarında ayrı bir boyuta girdik artık. Tüm işlemlerimizi akıllı telefonlarla yaptığımız bir dönemde bu tip bir ders ihtiyaç. Bizim bilimteknoloji ve toplum ünitemizde bu konu yedirilebilir aslında çok uygun o kısım için. Hattabirey ve toplum öğrenme alanında haklarımızın içinde de anlatabiliriz. Sosyal bilgilerin tüm konuları için uygun aslında.

K30: Ama bu inisiyatife bırakmak yerine program içine eklense ve bu konulara her sosyal bilgiler öğretmeni değinse daha faydalı olur diye düşünüyorum. Bizde yine de bu içerik biraz daha geliştirilebilir programımız bunun için uygun çünkü. [...]

Araştırmaya katılan sosyal bilgililer öğretmenleri siber zorbalığın önlenmesi konusunda görüşlerde bulunmuşlardır. Buna göre öğretmenler siber zorbalığın teknoloji hayatımızda yer edindikçe daha da büyüyen bir tehlike haline geldiğini bu nedenle bu sorunla ilgili önlem almak gerektiği yönünde görüşlerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerden bazıları siber zorbalık ile ilgili konulara ait içerikleri genişletmek gerektiğini sosyal bilgiler programında daha çok bu konuyla ilgili içeriklere yer verilerek öğrencileri bu konuyla ilgili bilinçlendirmek gerektiğini belirtmişlerdir.

Merkezi yönetim teması kendi içinde üç farklı alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalar sırasıyla %13,2 oranıyla caydırıcı yaptırım, %9,9 oranıyla bilgilendirme, %9,9 oranıyla internette düzenlemeler şeklinde bulunmuştur. Alt temalardan ilki olan caydırıcı yaptırımla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K1: Bence siber zorbalık büyüyen bir sorun bizler teknolojiye ayak uydurmayı öğrenmeliyiz ve acilen önlem alınması gerekiyor. [...]

K6: Daha caydırıcı yaptırımlar olması gerekiyor.

K10: Mesela bu polislerin kullandığı siber suçlar mıydı emin değilim o sistemi çok beğeniyorum mesela. Bunun bir suç olduğunun öğretmenler ve öğrenciler tarafından bilinmesini istiyorum. Bundan dolayı daha çok gündeme getirilmesini istiyorum. Çünkü öğrenci ne yaşadığını bile bilmiyor veli ne yapacağını bilmiyor. [...]

K28: İşte bunun önemszenmesi lazım caydırıcı yaptırımlarda bulunulması lazım önüne geçebilmek de zor. Karşılaşınca anlıyorsun elin kolun bağlı kalıyor çünkü soyut bi durumama çok rahatsız edici. İşte bunu yapanlarda ceza almayacaklarını bildikleri için yapıyorlar. Biz yine internete doğan çocuklar değiliz ama yeni nesil muazzam bu işin içinde beş yıl on yıl sonra başlarına gelecek şeyleri öngöremiyorum ben. [...]

Merkezi yönetim temasına ait olan bilgilendirme alt temasıyla ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K4: Siber zorbalık ya da zorbalığı artık hayatımıza işlemiş bir sorun olarak görüyorum ve bundan dolayı normal okullarımızda, dijital ortamlarda, televizyonlarda internet vb farklı yerlerde bununla ilgili bilgilendirici topluma faydası dokunabilecek içeriklerin arttırılması bu sorunla karşılaşan insanlara destek verilmesi için bir servisin oluşturulması. [...]

K5: Aileler bilinçlenmeli bu konuda. Ancak bu daha çok merkezi yönetimi ilgilendiren bir durum. tv de ya da basında bulunan içeriklerin güncellenmesi gerekiyor.

K28: Şöyle genel yönetime bence çok fazla şey düşüyor. Mesela benim Instagram hesabımı biri ele geçirmişti. Polise bunu söylediğim zaman bana diyorlar ki bugün Pazar siber suç hafta içi çalışıyor yapabileceğimiz bir şey yok. Yani birçok şey yapabilir benim hesabımı alan kişi arkadaşımın gibi konuşup para isteyebilir. Bir sürü bilgiyi ele geçirmiş oluyor. Bunlara rağmen önemsenmiyor bu konu fiziksel zorbalık kadar değeri yok. [...]

İnternette düzeltmeler ile ilgili öğretmen görüşleri şöyledir;

K20: Artık internet kullanımı çocuklarımızın can güvenliğini dahi tehdit eder boyuta geldi.

K25: Güvenli internet sağlanmalı. Bu durumla ilgili ciddi çalışmalar yapılmalı yani başını alıp gidiyor bu durum. Zaten yetişkinler arasındaki siber zorbalık durumunu konuşmuyorum bile orası zaten çok farklı bir boyuta geldi... Çocukları düşünürsek onları koruyabilmek için güvenli internet ortamını sağlamamız gerekiyor. [...]

K26: Zor bir konu dijital ortamın çocuklar için ayarlanması yada çocuklar için ayrı bir paket sağlanabilir ya da yaş grubuna göre filtre programı ile önlenabilir. Belki eğitim programımıza eklenerek bu konuların daha göz önünde olması sağlanabilir. İnternetteki öğrendikleri ya da gördükleri davranışların normal olmadığını bunlardan etkilenebilecekleri bir şekilde yanlışa düşebileceklerinden bir ders konusu şeklinde eklenebilir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgililer öğretmenleri siber zorbalığın önlenmesi konusunda görüşlerde bulunmuşlardır. Buna göre öğretmenlerden bazıları merkezi yönetimin caydırıcı yaptırımlar uygulaması gerektiği yönde görüş bildirmiştir. Bazı öğretmenler merkezi yönetim tarafından toplumun bilgilendirilmesi ve bu konuyla ilgili güvenliğin sağlanması gerektiğini söylerken bazı öğretmenler ise merkezi yönetimin çocuklar için internette daha koruyucu düzenlemeler yapması gerektiğini belirtmişlerdir.

Tv/Sosyal medya içeriği ile ilgili yalnızca bir öğretmen görüş bildirmiştir. Öğretmen görüşü şöyledir;

K7: [...] Çocuklar tuzağa düşmeye çok hazırlar. Yetkililer Trt' nin çocuk kanallarında siber zorbalık hakkında bir reklam verebilir. Böylece çocukları internet ortamındaki olumsuzluklardan koruyabiliriz.

Araştırmaya katılan bir öğretmen ise; çocukları siber zorbalıktan korumak için televizyon kanallarında verilecek bir reklam ile bu konuyla ilgili önlem alınabileceğini söylemiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda ulaşılan verilerden elde edilen sonuçlar, diğer araştırmaların sonuçları ile karşılaştırılıp değerlendirilmiş ve öneriler verilmiştir.

5.1. Sonuç

Araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde öğretmenlerin çoğu zorbalık nedir sorusuna; fiziksel zarar vermek cevabını vermişlerdir. Araştırmaya göre öğretmenlerin bir kısmının da zorbalığı bir davranış türü olarak nitelediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucuna göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin siber zorbalık nedir sorusuna en fazla verdikleri cevap internetten rahatsız etmek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerden siber zorbalığa maruz kalma durumlarına yönelik görüşler alınmıştır. Araştırma sonucuna göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazılarının sosyal medya kullanımları sırasında dolandırılma, hesaplarının çalınması, kötü içerikli mesajlar, taciz, kötü yorum gibi çeşitli yollarla siber zorbalığa maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak araştırmaya göre daha önce siber zorbalığa maruz kalmadığını söyleyen öğretmenlerin oranı daha fazla olduğu saptanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerine sorulan siber zorbalık ile ilgili nereden bilgi ediniyorsunuz, sorusuna öğretmenlerin çoğu internet ve çevre cevabını vermiştir. Bazı öğretmenler bu durum sosyal medyada başlarına gelince haberdar olduklarından bahsederken, bazı öğretmenler de çevrelerinde maruz kalmış insanlarla yaptıkları sohbetler sonucunda bilgi edindiklerine yönelik görüşlere ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarından bir olan Sosyal bilgiler öğretim programındaki siber zorbalık ile ilgili içeriklerin yeterli buluyor musunuz sorusu için öğretmenlerden; hayır, evet ve değişken yönünde görüşlere ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan sosyal bilgiler öğretim programındaki siber zorbalık ile ilgili içeriklerin yeterli buluyor musunuz sorusu için öğretmenlerin çoğu artırılması ve güncellenmesi gerektiğini ifade etmişleridir. Öğretmenler siber zorbalığın yeni bir konu olduğunu, internet ortamının sürekli değiştiği için müfredattaki bu içeriklerin yüzeysel kaldığını ve öğrencilerin bu yönden gelebilecek tehlikelere karşı açık olduklarını olduğunu ifade etmişler. Müfredatın bu konuda içeriklerini artırılması ve güncellenmesi gerektiği yönünde görüşlere ulaşılmıştır. Öğretmenlerin çoğunun

siber zorbalık ile ilgili içeriklerin hangi öğrenme alanında yer aldığı konusunda emin olmadıkları ya da bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerden bazıları siber zorbalık ile ilgili içeriklerin bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanında yer aldığını ifade ederken bazıları da birey ve toplum öğrenme alanında yer aldığını ifade etmiştir. Araştırma sonucuna göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerin zorbalık içeren davranış türleri arasında genel olarak her türlü zorbalığın olduğunu ancak öğrencilerinin daha çok yazılı zorbalık içeren davranış türlerine sahip oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Araştırmaya göre öğrencileriniz siber zorbalık uyguluyor mu sorusuna öğretmenlerin büyük oranda evet cevabı verdikleri saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen bir başka sonuca göre öğrencilerin siber zorbalık uygulama nedenleri öğretmenlerin çoğunluğuna göre ailenin ilgisizliğinden kaynaklanmaktadır. Siber zorbalığa maruz kalan (siber mağdur) öğrenciniz var mı sorusuna sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu ifşa, kötü yorum, oyun mağduru, tehdit, rahatsız edici mesajlar ile öğrencilerinin zorbalığa maruz kaldığını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kaldıkları bilgisini ders esnasında konu içinde ya da konuda yeri geldikçe ulaştıkları tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerine yöneltilen siber zorbalıkla karşılaşınca hangi çözüm yollarına başvuruyorsunuz sorusuna yönelik öğretmenler görüşlerde bulunmuşlardır. Araştırma sonucuna göre öğretmenler bu durumla karşılaşınca çoğunlukla öğrenciyi rehber öğretmene yönlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden karşılaştıkları bir vaka örneğini anlatmaları istenmiş ancak öğretmenlerin çoğu bir olayla karşılaşmadığını ifade etmiştir.

Siber zorbalıkla ilgili okul idaresi bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna yönelik öğretmenlerden yalnızca biri okul idaresinin birebir veli görüşmeleri yaparak velileri bilgilendirdiğini bunun dışında idare tarafından siber zorbalıkla ilgili bir çalışma yapılmadığını söylemiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinden alınan cevaplara göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu siber zorbalıkla ilgili yerel yönetimlerin ve genel yönetimin hiçbir faaliyette bulunmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Araştırma sonucunda öğretmenlerden alınan görüşlere göre siber zorbalığın önlenmesi ile ilgili veli ve öğrencilerin bilgilendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Tartışma

5.2.1. Öğretmenlerin Zorbalık Nedir Sorusuna Yönelik Görüşleri İlgili Sonuçlar

Araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde zorbalık nedir sorusuna yönelik öğretmenlerden en fazla alınan cevap fiziksel zarar vermektir. Alan yazı tarandığında benzer

araştırmalarda da zorbalık tanımı yapılırken fiziksel zarar vermek tanımının vurgulandığı görülmektedir (Arslan ve Savaşer, 2009; İnan ve İnan 2013).

5.2.1.1. Öğretmenlerin Siber Zorbalığa Yönelik Görüşleri

Araştırma sonucunda, öğretmenlerin siber zorbalığa yönelik görüşleri incelenirken en fazla ulaşılan görüş, siber zorbalığın bir teknolojik zorbalık olduğu yönündeki görüşlerdir. Öğretmenlere göre teknolojik zorbalık; internette rahatsız etmek, bilgilerin çalınması ve izinsiz paylaşım yapmak şeklinde gerçekteşmektedir. Alan yazı tarandığında bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşen birçok çalışmaya rastlanmıştır. Rivers ve Noret (2010) araştırmalarında internet üzerinden nefret içeren mesajlar, fiziksel şiddetle tehdit, mevcut ilişkilerine zarar verme tehdidi, isim takma, aileyi tehdit etme, ilişkilerini sonlandırmakla tehdit etme siber mağdurun özel hayatı ile ilgili bilgileri izinsiz paylaşma şeklinde siber zorbalık eyleminin gerçekteşirildiği sonucuna ulaşmışlardır.

5.2.1.2. Öğretmenlerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumuna Yönelik Görüşleri

Araştırmaya katılan öğretmenlere daha önce siber zorbalığa maruz kalıp kalmadıkları sorulmuş ve öğretmenlerden büyük oranda hayır cevabı alınmıştır. Araştırmanın bulguları Serin (2012) yaptığı araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Serin (2012) araştırmasında, öğretmenlerin yalnızca %7,6'sının ve idarecilerin %6,3'ünün siber zorbalığa maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Metin (2017) ise bu çalışmadan farklı olarak, araştırma sonucunda öğretmenlerin %95'inin siber zorbalığa doğrudan maruz kaldığı, %87'sinin ise etrafında böyle bir olayın yaşandığına şahit olduğunu saptamıştır.

5.2.1.3. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla İlgili Nereden Bilgi Aldıklarına Yönelik Görüşleri

Araştırmaya göre öğretmenler; siber zorbalık ile ilgili en çok internet bilgi kaynağını kullanmaktadırlar. Alan yazı tarandığında bu konuyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Siber Zorbalık ile İlgili İçerikleri Yeterli Buluyor musunuz Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Sosyal bilgiler öğretim programındaki siber zorbalık ile ilgili içeriklerin yeterliliği hakkında öğretmen görüşlerinden elde edilen sonuçlara göre öğretmenler sosyal bilgiler öğretim programındaki içeriklerin yeterli olmadığı ve artırılması gerektiği görüşünde

bulunmuşlardır. Siber zorbalık dijital vatandaşlığın alt boyutlarından biri olduğu için bu noktada dijital vatandaşlık ile ilgili araştırmalar incelenmiştir. Araştırmanın bulguları literatürdeki ilgili çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Aydemir (2019) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını dijital vatandaşlık ve alt boyutları açısından incelemeyi amaçladığı çalışmasının sonucunda, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının, genel amaçlarında, temel felsefesinde, beceri ve değerlerinde, anahtar yetkinliklerinde, dijital vatandaşlık ve alt boyutlarına doğrudan veya dolaylı olarak yer verilerek dijital vatandaşlık desteklenmeye çalışılsa da öğrenme alanlarında bulunan kazanımların dijital vatandaşlık ve alt boyutlarını yeterli bir şekilde yansıtmadığını saptamıştır.

5.2.2.1. Siber Zorbalık ile İlgili İçeriklerin Hangi Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanında Yer Aldığına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Araştırma sonucuna göre öğretmenler siber zorbalıkla ilgili içeriklerin hangi sosyal bilgiler öğrenme alanında yer aldığı konusunda öğretmenlerin çoğunluğunun emin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer ulaşılan öğretmen görüşü ise, siber zorbalıkla ilgili içeriklerin Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında olduğu yönündedir. Siber zorbalık dijital vatandaşlığın alt boyutlarından biri olduğu için bu noktada dijital vatandaşlık ile ilgili araştırmalar incelenmiştir. Literatür incelendiğinde araştırma sonucunu tam olarak destekleyen bir bulguya varılamasa da benzer sonuçlara rastlanmıştır. Turan ve Karasu (2018) yaptıkları araştırma sonucuna göre "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" ve "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanlarını dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkilendirilebilen öğrenme alanları olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

5.2.3. Öğretmenlere Göre, Öğrencilerin Zorbalık İçeren Davranış Türlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Araştırma sonucunda, öğretmenlere göre öğrencilerin zorbalık içeren davranış türlerinin başında siber zorbalık geldiği bilgisine ulaşılmıştır. Öğrenciler internet ortamında, görüntü yayma yoluyla, kötü yorumlarla ya da kötü mesajlarla siber zorbalık davranışlarında bulunmaktadır. Bu görüşlere ek olarak öğretmenlere göre öğrenciler; fiziksel, sözlü ya da yazılı biçimde zorbalık uygulamaktadırlar. Alan yazı tarandığında bu konuyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.2.3.1. Öğrencileriniz Siber Zorbalık Uyguluyor mu Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğrencileriniz siber zorbalık uyguluyor mu sorusuna öğretmenler büyük oranda evet cevabı vererek bu konuyla ilgili yaşadıkları rahatsız edici bazı olaylardan örnekler vermişlerdir. Öğretmenlere göre öğrenciler alay, tehdit, ifşa ve dolandırılma gibi durumlarla da siber zorbalık uygulamaktadırlar. Araştırmanın bulguları literatürdeki benzer araştırmaların bulgularını desteklemektedir. Topçu (2008) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre katılımcıların %47,6'sının siber zorbalık yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazı tarandığında Arıcak (2009) tarafından yapılan araştırma bu araştırmanın vardığı sonuçtan farklı bir sonuca ulaşmıştır. Arıcak (2009) tarafından yapılan araştırmaya göre, 695 öğrencinin %19,7'sinin siber zorbalık yaptığı, sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.3.2. Öğrencilerin Siber Zorbalık Uygulama Nedenlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Araştırma sonucuna göre öğrencilerin siber zorbalık uygulama nedenine yönelik on iki durum bulunmuştur. Öğretmenlere göre öğrencilerin en fazla ailenin ilgisizliği, ailenin eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve aile problemleri nedeniyle zorbalık uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bulguları literatürdeki benzer araştırmaların bulgularını desteklemektedir. Çimen (2018) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, ailelerin çocuklara sergiledikleri tutumlar çocukların siber zorba veya siber kurban olmaları ile doğrudan ilişkili olduğu sonucu saptanmıştır. Aksaray (2011) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, anne babanın çocuğa ilgi verme durumunun çocuklarda siber zorbalıkla ilgili farkındalık ve güvenin oluşmasını ve sürdürülmesini sağladığı anlaşılmaktadır.

5.2.4. Siber Zorbalığa Maruz Kalan (Siber Mağdur) Öğrenciniz Var mı Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin ifşa, kötü yorum, oyun mağduru olma, tehdit ve rahatsız edici mesajlar yoluyla siber zorbalığa maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bulguları literatürdeki benzer araştırmaların bulgularını desteklemektedir. Li (2007), tarafından yapılan araştırma sonucuna göre çocukların %29'unun siber zorbalık mağduru ve %18'inin siber zorba olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arıcak (2009), tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre ise araştırmaya katılan 695 öğrencinin %19,7'sinin siber zorbalık yaptığı, %54,4'ünün siber mağdur olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.4.1. Öğretmenlerin, Öğrencilerinin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumunu Nasıl Öğrendiklerine Yönelik Cevapları

Araştırma sonucuna göre öğretmenler öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma durumunu en çok ders esnasında konu içinde ve ders esnasında yeri geldikçe öğreniyorlar. Alan yazı tarandığında bu konuyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.2.4.2. Öğretmenlerin Siber Zorbalıkla Karşılaşınca Hangi Çözüm Yollarına Başvurduklarına Yönelik Görüşleri

Elde edilen bulgulara göre öğretmenler, siber zorbalıkla okul içinde karşılaşınca bilgilendirme çalışmaları yapıyorlar. Öğretmenler idareyi bilgilendiriyorlar, öğrenci ile konuşuyorlar ya da aile ile iş birliği yapıyorlar. Araştırmanın bulguları literatürdeki benzer araştırmaların bulgularını desteklemektedir. Karaman ve Ünsal (2017) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde; en fazla bilgilendirme yapıldığı ve bilgilendirme çalışmalarının daha çok öğrencilere yönelik yapıldığı sonucuna varılmıştır.

5.2.4.3. Öğretmenlerin Siber Zorbalık ile İlgili Verdikleri Vaka Örnekleri

Araştırma sonucuna göre araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu siber zorbalıkla ilgili bir vaka örneği ile karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan diğer öğretmenlerin ise taciz, tehdit, hakaret ve dolandırılma gibi vaka örnekleri ile karşılaştıkları tespit edilmiştir. Alan yazı tarandığında bu konuyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.2.5. Öğretmenlerin, Okul İdaresinin Siber Zorbalıkla İlgili Faaliyetlerine İlişkin Görüşleri

Araştırma sonucuna göre, siber zorbalıkla ilgili okul idaresi bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna öğretmenler çoğunlukla okul idaresi tarafından öğrencilerin bilgilendirildiği sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonuçları ile benzer şekilde Cemaloğlu ve Karadağ (2019) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre okul müdürlerinin siber zorbalığı bir sorun alanı olarak gördükleri ve bireyin bilgilendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

5.2.5.1. Siber Zorbalıkla İlgili Yerel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor mu Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Araştırmadan elde edilen verilere göre öğretmenler, siber zorbalıkla ilgili yerel yönetim bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna büyük oranla hayır cevabını vermişlerdir. Alan yazı tarandığında bu konuyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.2.5.2. Siber Zorbalıkla İlgili Genel Yönetim Bir Faaliyette Bulunuyor mu Sorusuna Yönelik Görüşler

Araştırmadan elde edilen verilere göre öğretmenler, siber zorbalıkla ilgili genel yönetim bir faaliyette bulunuyor mu sorusuna büyük oranla hayır cevabını vermişlerdir. Alan yazı tarandığında bu konuyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.2.6. Siber Zorbalığın Önlenmesi ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Araştırmadan elde edilen veriler sonucunda öğretmenler siber zorbalığın önlenmesi ile ilgili olarak en yüksek oranla öğretmen ve idarenin bilgilendirilmesi yönünde görüş bildirmişlerdir. Siber zorbalığın önlenmesi ile ilgili diğer öğretmen görüşlerine göre, siber zorbalıkla ilgili içeriklere sosyal bilgiler öğretim programında daha fazla yer verilmeli, merkezi yönetimi bilgilendirilmeli ve tv/sosyal medya araçları düzenlenmeli gibi görüşlerde bulunmuşlardır. Araştırma sonuçları ile benzer şekilde Şahin, Sarı, Özer ve Er (2010) tarafından yapılan araştırmaya göre siber zorbalığın önlenmesi ile ilgili olarak okul yöneticilerine ve öğrencilere teknoloji kullanımı konusunda bilgilendirme çalışmaları yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Yiğit ve Seferoğlu (2017) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre siber zorbalığın önlenmesi için siber zorbalıkla ilgili bilgilendirmelerin yapılması ve bunların müfredatta yer verilmesi sonucuna ulaşılmıştır.

5.3. Öneriler

1. Araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak şu öneriler geliştirilmiştir.
2. Televizyon ve sosyal medya ortamlarında siber zorbalık ile ilgili kamu spotları ya da animasyonlar hazırlanarak farkındalık yaratılmalıdır.
3. Siber zorbalık ile ilgili merkezi yönetim caydırıcı yaptırımlarda bulunmalıdır.
4. İnternet güvenliği ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.
5. Okullarda siber zorbalık ile ilgili konulara ait içerikler geliştirilerek sosyal bilgiler programında bu konuyla ilgili içeriklere yer verilip öğrenciler bilinçlendirilebilir.

6. Siber zorbalıkla ilgili öğretmenler, veliler ve öğrenciler bilgilendirilmeli ve siber zorbalık konusu idare tarafından önemsenmelidir.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, C. ve Kestel, M. (2016). Siber zorbalığın öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal durumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (3), 844-859 . DOI: 10.17860/mersinefd.282384
- Akbulut, Y. (2019). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/ARY101U/ebook/ARY101U-12V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf> adresinden erişildi.
- Aksaray, P. D. S. (2011). Siber zorbalık. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 20 (2).
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., ve Yıldırım, E. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı. *Sakarya: Sakarya Yayıncılık*, 7-253
- Arıcak, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (34).
- Arıcak, O., Kinay, h., ve Tanrıku, t. (2012). Siber zorbalık ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *hayef journal of education*, 9(1), 101-114.
- Özdinçer, S.A. ve Savaşer, S. (2008). İnsan hakları ve çocuk hakları bağlamında okulda zorbalık. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 16(61), 65-70.
- Arslan, S. ve Savaşer, S. (2009). Akran zorbalığını önlemede okul hemşiresinin rolü. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*. s. 118-123.
- Aslan, S. ve Çakmak, Z. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 8 (1), 72-99. DOI: 10.17984/adyuebd.296203
- Ayas, T., ve Horzum, M. B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *İlköğretim Online*, 11(2), 2-13
- Aydemir, M. (2019). Yenilenen sosyal bilgiler dersi öğretim programının dijital vatandaşlık ve alt boyutları açısından incelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(2) , 15-38 . <https://dergipark.org> adresinden erişildi.
- Aydın, F. (2016). *Sanal zorbalık eğitiminin 6. sınıfının sanal zorbalık etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Aydın, N. (2018). Nitel araştırma yöntemleri: etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2 (2), 60-71. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ihsr/issue/36852/425401> adresinden erişildi.

- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi, *DEUHFED*. 9(1), 23-28.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylll Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Beghin, H. (2020). The Effects of Cyberbullying on Students and Schools. *BU Journal of Graduate Studies in Education*, 12(2), 19-22.
- Bulut (2018). *ğrenci, ğretmen ve velilerin gözünden ortaokul ğrencilerinin sanal zorbalık farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Burnukara, P. (2009). *İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Burnukara, P., ve Uçanok, Z. (2012). Okul ortamı ve sanal ortamda meydana gelen akran zorbalığı ne lde örtüşüyor. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(69), 81-96.
- Cemaloğlu, N., ve Karadağ, C. A. (2019). Okul Müdürlerinin Siber Zorbalığa İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 10(20), 64-81.
- Cicioğlu, M. (2014). *ğrencilerin problemlili internet kullanımı ve siber zorbalık davranışlarına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri. *Qualitative research methods*. M. Bütün ve SB Demir, Trans.(Eds.). İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- iek, S. (2019). *Ortaöğretim ğrencilerinin problemlili internet kullanımlarının ve siber zorbalık davranışlarının denetim odağı ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çiftçi, H. (2018). Siber zorbalık davranışları ve siber mağduriyet düzeylerinin karşılaştırılması. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 887-897.
- Çiftçi, H. (2018). Siber zorbalık davranışları ve siber mağduriyet düzeylerinin karşılaştırılması. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 887-897.
- imen, İ. D. (2018). Ergenlerde siber zorbalık, internet aile tutumu ve aile işlevselliğinin etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 397-404.

- Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyeti yordayan risk etmenlerini belirlemeye yönelik bütüncül bir model önerisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyeti yordayan risk etmenlerini belirlemeye yönelik bütüncül bir model önerisi* (Doctoral dissertation, Bursa Uludag University (Turkey)).
- Florang, J. (2020). *Cyberbullying: New Approaches for School Counselors*.
- Gallo, J. (2021). *Teacher and Parent Perception of Cyberbullying in a Middle School Setting* (Doctoral dissertation, Walden University).
- Gladden, R. M., Vivolo-Kantor, A. M., Hamburger, M. E., ve Lumpkin, C. D. (2014). *Bullying surveillance among youths: Uniform definitions for public health and recommended dataelements, version 1.0*.
- Hinduja, S. ve Patchin, JW (2014). Siber zorbalık. *Siber Zorbalık Araştırma Merkezi*. 18 Mayıs 2022 tarihinde <https://cyberbullying.org/cyberbullying-fact-sheet-identification-prevention-and-response> adresinden edinilmiştir.
- Hinduja, S. ve Patchin, JW (2022). Siber zorbalık bilgi formu: tanımlama, önleme ve müdahale. *Siber Zorbalık Araştırma Merkezi*. <https://cyberbullying.org/cyberbullying-fact-sheet-identification-prevention-and-response> (Son erişim tarihi: 22.04.2022)
- Holfeld, B. (2014). Perceptions and attributions of bystanders to cyber bullying. *Computers in Human Behavior*, 38, 1-7.
- Horzum, M. B., ve Tuncay, A. (2014). Orta öğretim öğrencilerin psikolojik belirtilere göre sanal zorba ve sanal mağdur düzeylerinin yordanması. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 1(2), 21-36.
- Huang, Y. Y., ve Chou, C. (2010). An analysis of multiple factors of cyberbullying among junior high school students in Taiwan. *Computers in human behavior*, 26(6), 1581-1590.
- İnan, H. ve İnan, H. Z. (2005). Okullarda çocuklar arası zorbalık . *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22(22), 161-170. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruaebd/issue/360/2016> adresinden erişildi.
- Kalafat, A. (2021). *Ergen siber zorbalık duyarlılığı ile algılanan sosyal destek ve öznel iyi oluşu artırma stratejileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul.
- Kara, T. ve Atasoy, E. (2019). Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarının (2018)

- dijital vatandaşlık kavramı ve alt boyutları bağlamında incelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (41), 133-154 . DOI: 10.31795/baunsobed.581917
- Karaca, M., Mutlu, T., ve Gencer, G. (2012). Siber mağduriyet: kavramsal bir çalışma. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 177-191.
- Karaduman, H. ve Öztürk, C. (2014). Sosyal bilgiler dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital vatandaşlık tutumlarına etkisi ve dijital vatandaşlık anlayışlarına yansımaları -the effects of activities for digital citizenship on students' attitudes toward digital. *Journal of Social Studies Education Research* , 5 (1) , 38-78 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jsser/issue/19102/202728>
- Karaman, G. ve Ünsal, H. (2017). Ortaokul rehber öğretmenleri, bilişim teknolojileri öğretmenleri ve yöneticilerinin okullarda yapılan siber zorbalık çalışmaları hakkındaki görüşleri ve siber zorbalığın önlenmesi hakkındaki önerileri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3 (2) , 62-85 . DOI: 10.29065/usakead.316635
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kalender, M.K., ve Keser, H. (2018). Cyberbullying Awareness In Secondary and High Schools. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 10(4), 25-36.
- Kaya, E., ve Öner, G. (2017). 100. Yaşındaki sosyal bilgiler dersini sosyalleşme ve toplu öğretim ekseninde yeniden düşünmek. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2). 2-25
- Keith, S., ve Martin, M. E. (2005). Cyber-Bullying: creating a culture. *Reclaiming children and youth, The Journal of Strength-based Interventions*, 134(3), 224-228.
- Kinay, H. (2012). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık duyarlılığının riskli davranış, korumacı davranış, suça maruziyet ve tehlike algısı ile ilişkisi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Korkmaz, A. (2016). Siber zorbalık: fizikselden sanala yenişiddet. *Kurgu*, 24(2), 74-85.
- Kurt Kaban, G. ve Gültekin, M. (2022). Ergenlerde siber zorbalığın insani değerler açısından incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 10 (26), 71-96 . DOI: 10.52528/genclikarastirmalari.859192
- Küçüksüleymanoglu, R. (2019). Cyberbullying among Secondary School Teachers by Parents. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 8(1), 151-157.

- Li, Q. (2007a). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4).
- Li, Q. (2007b). New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers inhuman behavior*, 23(4), 1777-1791.
- MEB (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. 02.04.2022 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden edinilmiştir.
- Metin, K. E. (2017). Ortaokul öğretmenlerinin siber zorbalık yaşama düzeyleri ve siber zorbalıkla başa çıkma stratejileri. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 4 (2) , 33-49 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/etad/issue/33483/372178> adresinden erişildi.
- Metli, G. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve insani değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı).
- Olweus, D. (2012). Cyberbullying: an overrated phenomenon?. *European journal of developmental psychology*, 9(5), 520-538.
- Önal, N. T., Önal, N., ve Çakır, H. (2020). An investigation of cyberbullying and cyber-victimization of mathematics and science pre-service teachers. *Malaysian Online Journal of Educational Technology*, 8(4), 23-34.
- Özbay, A. (2013). Ergenlerde siber zorbalık, siber mağduriyet, aleksitimi ve öfke ifade etme biçimleri arasındaki ilişki. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Peker, A. (2013). *İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemleri internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya.
- Peker, A. (2015). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık statülerini yordayan risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(181).
- Peker, A., ve Ekinçi, E. (2016). Genel öz-yeterliliğin siber zorbalıkla başa çıkma davranışları üzerindeki yordayıcı etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(4).
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 531-562.
- Rivers, I., ve Noret, N. (2010). 'I h8 u': findings from a five-year study of text and email bullying. *British Educational Research Journal*, 36(4), 643-671.
- Saengprang, S., ve Gadavani, S. (2021). Cyberbullying: The case of public figures. *LEARN*

- Journal: Language Education and Acquisition Research Network, 14(1), 344-369.*
- Salı J.B. (2019). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri [PDF dosyası]. Web adresinden ulaşılabilir. <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/ARY101U/ebook/ARY101U-12V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf>
- Salı, J., Başak, B. ve Akca, E. (2015). Türkiye'de ortaokul öğrencileri arasında siber zorbalık. *Anadolu Journal of Educational Sciences International, 5 (2) , 109-130 . DOI: 10.18039/ajesi.59645*
- Serin, H. (2012). Ergenlerde siber zorbalık/siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinin görüşleri. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.*
- Sipahi, E. (2020). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık eğilimlerinin örgütsel yabancılaşma algılarına etkilerinin incelenmesi: ankara ili örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (34), 328-351 . DOI: 10.14520/adyusbd.573415*
- Şahin, M., Sarı, S.V., Özer, Ö. ve Er, S.H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (21), 257-270.*
- Tamer, N., ve Vatanartıran, S. (2014). Ergenlerin teknolojik zorbalık algıları. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 1(2), 1-20.*
- Tanrıkulu, İ. (2019). Okul Çocukları Siber Zorbalık Suçunu Nasıl Öğrenir? *Teorik Eğitim Bilimleri Dergisi, 12 (1) , 16-27 . DOI: 10.30831/akukeg.512556*
- Tanrıkulu, T. (2013). *Siber zorbalıkla ilgili değişkenlerin incelenmesi ve gerçeklik terapisi yönelimli bir müdahale programının siber zorbaca davranışlar üzerindeki etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya.*
- Tanrıkulu, T., Kınay, H., ve Arıcak, O. T. (2013). Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(1).*
- Taş, H., ve Kıroğlu, K. (2018). 2017 İlkokul Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *İlköğretim Çevrimiçi , 17 (2).*
- Topçu, Ç. (2008). *The relationship of cyber bullying to empathy, gender, traditional bullying, internet use and adult monitoring (Master's thesis, Middle East Technical University).*
- Topçu, Ç. (2014). *Modeling the relationships among coping strategies, emotion regulation, rumination, and perceived social support in victims' of cyber and traditional bullying [Ph.D. - Doctoral Program]. Middle East Technical University.*
- Tunca, G. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet: Ankara ili*

- örneği* (Master's thesis, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Turan, S. ve Karasu Avcı, E. (2018). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın Dijital Vatandaşlık Bağlamında İncelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1 (1), 28-38. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jena/issue/42984/519671> adresinden erişildi.
- Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin problemleri internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Order No. 28552391). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. <https://www.proquest.com/dissertations-theses/ergenlerin-problemleri-internet-kullanimlari-ile/docview/2564079173/se-2?accountid=15340> adresinden erişildi.
- Uluçay, D. M., ve Melek, G. (2017). Türkiye'deki okullarda siber zorbalık: Bir literatür değerlendirmesi. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 8(30), 91-106.
- Unicef (2020. Şubat 6). *Siber zorbalık: nedir ve nasıl durdurulur?*6 Şubat tarihinde <https://www.unicef.org/turkey/en/cyberbullying-what-it-and-how-stop-it> adresinden erişildi.
- Völlink, T., Bolman, C. A., Dehue, F., & Jacobs, N. C. (2013). Coping with cyberbullying: Differences between victims, bully-victims and children not involved in bullying. *Journal of community & applied social psychology*, 23(1), 7-24.
- Ware, S. (2021). *Bridging the Gap: Exploring Teachers' Perception of Cyberbullying in Schools* (Doctoral dissertation, The Chicago School of Professional Psychology).
- Yaman, E., ve Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Journal of Social Sciences*, 11(3), 819-833
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, M.F. ve Seferoğlu, S.S. (2017). Siber zorbalıkla ilişkili faktörler ve olası çözüm önerileri üzerine bir inceleme. *Çevrimiçi Teknoloji Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Dergisi*, 4 (2), 13-49

EKLER

5.4. Ek-1 Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 11.02.2021-27736

T.C
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ : 10.02.2021
TOPLANTI SAYISI 03
KARAR SAYISI 56

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü öğretim üyesi **Prof. Dr. Yüksel KASTAN**'ın danışmanlığını, **Eda TINGİŞ**'in araştırmacılığını üstlendiği, "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Siber Zorbalık Hakkındaki Görüşleri" konulu çalışmanın, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölççeğine ilişkin sorumluluğun başvuruçuya ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir. (2021G049)

Prof. Dr. Osman ERAVŞAR
Kurul Başkanı

Başkan
Prof. Dr.
Osman ERAVŞAR

Başkan Yrd.
Prof. Dr.
Bahattin ÖZDEMİR

Üye
Prof. Dr.
Hilmi DEMİRKAYA

Üye
Prof. Dr.
Mustafa ŞEKER

Üye
Prof. Dr.
Adnan DÖNMEZ

Üye
Prof. Dr.
Abdullah KARAÇAĞ

Üye
Prof. Dr.
Eyyup VARAŞ

5.5. Ek-2 Bildirim Sayfası

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

08/02/2022
Eda TİNGİŞ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Eda TİNGİŞ
Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Yüksek Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi- Eğitim Bilimleri Yüksek Lisans
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Okul Deneyimi Mecdude Başakıncı Ortaokulu -Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Akdeniz Üniversitesi- Stajyer Yaratıcı Drama Eğitmeni
Akdeniz Üniversitesi Oryantasyon Haftası- Yaratıcı Drama Eğitmeni
BİLSEM- Yaratıcı Drama Eğitmeni
Metafor Eğitim Kurumları- Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Döşemealtı Belediyesi- Yaratıcı Drama Eğitmeni
Şehit Serhat Genç Ortaokulu- Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Kelebek Etüt Merkezi-Sosyal Bilgiler Öğretmeni

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih :

İNTİHAL RAPORU

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SİBER ZORBALIK HAKKINDA GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

%**4**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**4**

İNTERNET KAYNAKLARI

%**1**

YAYINLAR

%**1**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

dspace.akdeniz.edu.tr:8080
İnternet Kaynağı

%**1**

2

dergipark.org.tr
İnternet Kaynağı

<%**1**

3

acikerisim.uludag.edu.tr
İnternet Kaynağı

<%**1**

4

media.dem.org.tr
İnternet Kaynağı

<%**1**

5

earsiv.anadolu.edu.tr
İnternet Kaynağı

<%**1**

6

www.researchgate.net
İnternet Kaynağı

<%**1**

7

Submitted to Afyon Kocatepe University
Öğrenci Ödevi

<%**1**

8

dspace.ankara.edu.tr
İnternet Kaynağı

<%**1**

9

Submitted to Associatie K.U.Leuven
Öğrenci Ödevi

<%**1**

10	www.iteaccongress.com İnternet Kaynağı	<% 1
11	dspace.yildiz.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
12	acikerisim.sakarya.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
13	dspace.trakya.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
14	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
15	dergipark.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
16	AYAS, Tuncay and HORZUM, Mehmet Barış. "On being cyber bully and victim among primary school students", Öğretmen Eğitimi Akademisi-Maya Akademi, 2012. Yayın	<% 1
17	Submitted to Akdeniz University Öğrenci Ödevi	<% 1
18	acikerisim.selcuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
19	www.geleceknesillerkoleji.com İnternet Kaynağı	<% 1
20	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK)	<% 1

21	Submitted to Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
22	BÜYÜKYILDIRIM, İshak and DİLMAÇ, Bülent. "Siber Mağdur Olmanın İnsani Değerler ve Sosyode- mografik Değişkenler Açısından İncelenmesi", Ahmet Şişman, 2015. Yayın	<% 1
23	Submitted to Trakya University Öğrenci Ödevi	<% 1
24	www.powtoon.com İnternet Kaynağı	<% 1
25	dk.um.si İnternet Kaynağı	<% 1
26	prezi.com İnternet Kaynağı	<% 1
27	acikerisim.bartın.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
28	isoeva.com İnternet Kaynağı	<% 1
29	sbe.balıkesir.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
30	violencenothanks.blogspot.com İnternet Kaynağı	<% 1

www.acarindex.com

31	İnternet Kaynağı	<% 1
32	"THE CONTRIBUTION OF MUSEUMS TO GEOGRAPHY EDUCATION: THE MUSEUM OF ISLAMIC SCIENCE AND TECHNOLOGY HISTORY", Ulakbilge Dergisi, 2021 Yayın	<% 1
33	utek2019.com İnternet Kaynağı	<% 1
34	ÖZCAN, Aysel Ferah and ÖZCAN, Ali Osman. "İlk Okuma Yazma Öğrenmede Çocukların Yaşadıkları Güçlükler, Nedenleri ve Çözüm Önerileri: Nitel Bir Araştırma", İstanbul Gelişim Üniversitesi, 2016. Yayın	<% 1
35	teknorex.com İnternet Kaynağı	<% 1
36	POLAT, Suat and BEKDEMİR, Ünsal. "2005 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI İLE 2015 ", Erzincan Üniv. Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bl., 2016. Yayın	<% 1
37	moam.info İnternet Kaynağı	<% 1
38	ssosyolojiuzerine.blogspot.com İnternet Kaynağı	<% 1

39

ÇETİN, Bayram, EROĞLU, Yüksel, PEKER, Adem, AKBABA, Sırrı and PEPSOY, Sevim.
"Ergenlerde ilişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusu, siber zorbalık ve psikolojik uyumsuzluk arasındaki ilişkinin incelenmesi -", İletişim Hizmetleri, 2012.

Yayın

<% 1

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

< 5 words

Bibliyografyayı Çıkart

Kapat